

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

RAPORT

Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova

Retrospectiva anului 2023

Autor: Mariana Focșa

Au contribuit: Nicolae Panfil, Mihaela Duca-Anghelici

Design grafic și machetare: Marina Bejenari

Asociația Promo-LEX

Str. Mitropolit Petru Movilă 23/13, Chișinău, Moldova

tel./fax: (+373 22) 45 00 24, 44 96 26

info@promolex.md

www.promolex.md

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

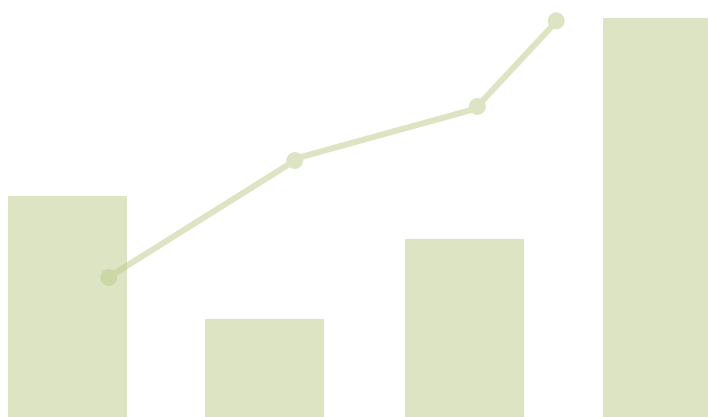
SE DISTRIBUIE GRATUIT

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

Raportul este realizat în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Opiniile exprimate în cadrul Raportului „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2023” aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorului.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE ȘI METODOLOGIA DE MONITORIZARE	7
I. ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA CADRULUI LEGAL	9
II. SUPRAVEGHEREA, CONTROLUL ȘI INVESTIGAREA FINANȚĂRII	
PARTIDELOR POLITICE	17
2.1. Exercițarea atribuției CEC privind supravegherea și controlul finanțelor partidelor politice	18
2.2. Exercițarea atribuției Curții de Conturi privind controlul rapoartelor financiare	23
2.3. Exercițarea atribuțiilor organelor de investigație în domeniul finanțării partidelor politice	24
III. EXERCITAREA ATRIBUȚIEI DE RAPORTARE CĂTRE PARTIDELE POLITICE	26
3.1. Prezentarea la CEC a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice	27
3.2. Veniturile raportate și sursele de finanțare	34
3.3. Cheltuielile raportate și destinația acestora	48
IV. MONITORIZAREA CIVICĂ A FINANȚĂRII PARTIDELOR POLITICE	52
4.1. Monitorizarea activității operaționale a partidelor politice	53
4.2. Organizarea interviurilor cu reprezentanții partidelor politice	54
4.3. Monitorizarea activităților de promovare ale partidelor politice	54
4.4. Estimările Promo-LEX privind cheltuielile neraportate de partidele politice	56
RECOMANDĂRI	64
ABREVIERI	66
ANEXE	68

Sumar executiv

Anul 2023 a fost marcat de intrarea în vigoare a noilor prevederi legale relevante finanțării partidelor politice, în contextul obținerii de către Republica Moldova a statutului de țară candidat la aderarea la Uniunea Europeană. Cele mai importante modificări au vizat:

- *interzicerea organizării de către partidele politice a actelor de caritate (filantropice) sau de sponsorizare, fără însă a fi prevăzute sancțiuni pentru încălcarea prevederii respective;*
- *excluderea limitei de 3 salarii medii pe economie în cazul donațiilor efectuate de cetățenii cu venituri obținute în străinătate, fiindu-le acordat dreptul de a dona în limita a 6 salarii medii pe economie, fără însă a fi stabilite instrumente de control pentru verificarea sursei de venit a donatorilor;*
- *micșorarea plafonului donațiilor ce pot fi efectuate în numerar până la un salariu mediu pe economie, fără însă a fi stabilit același plafon pentru plățile în numerar în cazul cotizațiilor;*
- *sporirea transparenței rapoartelor privind finanțarea activității partidelor politice prin extinderea categoriilor de date făcute publice, fiind însă înregistrate restanțe la implementarea prevederii respective (rapoartele sunt publicate cu depășirea termenelor legale, precum și necorespunzător principiilor datelor deschise);*
- *consolidarea capacităților CEC în domeniul supravegherii și controlului finanțării activității partidelor politice, prin crearea unei subdiviziuni distincte în cadrul CEC, a subdiviziunilor teritoriale permanente și prin majorări salariale;*
- *limitarea activității partidului politic în cazul neprezentării raportului privind gestiunea financiară sau a informațiilor necesare pentru efectuarea supravegherii și a controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de CEC.*

În rezultatul exercitării atribuției de supraveghere și control a finanțării activității partidelor politice, CEC a inițiat procese contravenționale în privința a 28 de partide politice¹ pentru neprezentarea rapoartelor și/sau nerespectarea termenului și/sau formatului de prezentare a acestora, fie pentru admiterea utilizării contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat.

Totuși, în baza informației furnizate de CEC, s-a constatat că inițierea procesului contravențional nu are drept rezultat garantat sancționarea subiectului care a admis încălcarea prevederilor legale. Astfel, de exemplu, în perioada 2016 – 2021, doar 65% din procesele contravenționale inițiate de organul electoral în procesul de supraveghere și control au fost înaintate spre examinare instanțelor de judecată, ceea ce semnifică că în cazul a 35% din acestea – procesele inițiate nu au fost încheiate.

Ulterior, la nivelul instanțelor de judecată, în cazul a peste jumătate (51%) din cauzele examinate a fost încetat procesul contravențional, și doar în cazul a 48% – au fost amendate persoanele declarate vinovate de admiterea încălcărilor în procesul de finanțare a partidelor politice. Prin urmare, constatăm că rata impunității în raport cu persoanele responsabile de încălcarea prevederilor legale privind finanțarea partidelor politice a fost destul de ridicată.

¹ ALDE, FASM, MRRM, MRS, NOI, P.Reg., PACE, PC, PDCM, PLD, PMUEM, PNL, POM, PONA, PPCD, PPDA, PPDM, PPM, PPPDA, PPRO, PPRU, PPSM, PPV, PS, PSD, PSE, PSM și PSP.

În premieră pentru Republica Moldova, în procesul de verificare a finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale au fost activizate resursele și eforturile organelor de investigație, fiind inițiate mai multe cauze penale privind falsificarea rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice, precum și a acceptării cu bună știință a finanțării partidului politic din partea unui grup criminal organizat. În rezultat, în prezent, instanțele de judecată examinează mai multe dosare relevante finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale inițiate în cazul ex-PPȘ și a PR. Promo-LEX salută eforturile organelor de investigație în domeniul investigării cazurilor de finanțare ilegală a partidelor politice.

Cu referire la prezentarea rapoartelor financiare, 92% din partide s-au conformat prevederilor legale de a prezenta rapoartele pentru primul semestru al anului 2023. Pentru al doilea semestru – au prezentat rapoartele 87% din partide, iar rapoartele anuale – de 75% din partide. Comparativ cu anii precedenți, s-a constatat o diminuare a ponderii partidelor care au prezentat rapoartele financiare (în 2022, rapoartele anuale au fost prezentate de 89% din partide).

În context, menționăm că SSI „Control financiar”, care este principalul instrument utilizat pentru prezentarea rapoartelor, a funcționat cu deficiențe atât în perioada prezentării rapoartelor pentru primul semestru, cât și în perioada prezentării rapoartelor anuale, ceea ce a avut un impact negativ asupra prezentării rapoartelor financiare în termen. De cealaltă parte, cadrul legal prevede sancțiuni contravenționale pentru neprezentarea sau prezentarea cu întârziere a rapoartelor financiare. De asemenea, este posibilă limitarea activității partidului politic dacă acesta nu a depus raportul privind gestiunea financiară în termenul și formatul stabilite de CEC.

Potrivit rapoartelor prezentate la CEC, comparativ cu anii precedenți, s-a înregistrat o diminuare continuă semnificativă a numărului de membri de partid. Astfel, comparativ cu anul 2022, numărul total de membri a scăzut cu peste 69 de mii. În rezultat, numărul total de 187 mii de membri raportați în 2023 - cu 61 de partide înregistrate, a ajuns aproape la numărul de membri din 2019, când au fost raportați 152 de mii de membri – cu 46 de partide politice înregistrate. Situația descrisă poate fi explicată prin declararea de către Curtea Constituțională a ex-PPȘ drept neconstituțional, ceea ce a dus la radierea acestuia din registrul de stat al partidelor politice și, respectiv, la neraportarea celor 48.263 de membri (la situația din 30 iunie 2022).

Pentru anul 2023, cei mai mulți membri de partid au fost raportați de PSRM (14.220), PAS (12.602) și PL (10.600). Comparativ cu anul 2022, cea mai mare creștere a numărului de membri de partid a fost raportată de PAS (+1.951) și PDCM (+1.260), iar cea mai mare descreștere a fost constatată în cazul PPFĐ (-4.991) și PPVP (-1.832).

În perioada de gestiune, 34 de partide politice au declarat venituri în valoare totală de **54,9 mil. de lei**. Cele mai multe venituri au fost raportate de PAS (41%), PSRM (18%), PSDE (9%), PCRМ (7%), PN și PPPDA (a câte 6%). Prin urmare, 87% din totalul veniturilor au fost raportate de 6 partide, și doar 13% din venituri – de alte 28 partide.

Principala sursă de finanțare a partidelor au fost alocațiile de la bugetul de stat - 84%, constatându-se astfel o creștere continuă alarmantă a dependenței financiare a partidelor de sursele publice de finanțare (în 2022 – veniturile din alocații au constituit 82%). Pentru comparație, la nivelul Uniunii Europene, coraportul veniturilor partidelor din bugetul public și din surse private este de 65% la 35% (în democrațiile mai noi din Europa de Est) și de 55% la 45% (în democrațiile consolidate).

Consiliul European, GRECO, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR promovează drept unul din principiile fundamentale ale reglementării finanțării partidelor politice necesitatea asigurării unui echilibru rezonabil între finanțarea publică și cea privată.

Venituri din alocații de la bugetul de stat au fost raportate de 23 de partide politice, valoarea totală a acestora fiind de **45,7 mil. de lei**. Cele mai multe au revenit PAS (41%), PSRM (22%), PSDE (11%), PN și PPPDA (a câte 7%). Prin urmare, 88% din totalul alocațiilor transferate au fost pentru finanțarea a 5 partide, iar 12% - pentru alte 18 partide politice.

Venituri din cotizații de membru au fost raportate de doar 16 partide, în pofida faptului că statutele tuturor celor 61 de partide prevăd ca obligativitate achitarea regulată a cotizațiilor de către membrii de partid. Cele mai multe cotizații au fost colectate de MAN (47%), PAS (36%) și PDCM (4%).

Totuși, în funcție de numărul de membri de partid care au achitat cotizațiile raportat la numărul total de membri declarați la CEC, cei mai mulți membri de partid care au achitat cotizații au fost în cazul PAS (58% din membrii de partid), urmat de MAN (50% din membrii de partid) și, respectiv, PDCM (5% din membrii de partid). Din totalul cotizațiilor colectate, 85% au fost în numerar, și doar 15% - prin transfer bancar.

Venituri din donații financiare au fost raportate de 18 partide în valoare totală de **4,8 mil. de lei**, cele mai multe fiind raportate de PAS (58%), CUB (18%) și PDCM (10%). În cazul a 90% din donații - acestea ar fi fost efectuate din salarii, 5% - din pensii, 3% - de la persoane șomere, iar 1% - din burse și ajutoare sociale. La acest aspect, constatăm că potrivit cadrului legal, CEC urmează să verifice detaliat sursa de venit doar în cazul donatorilor care au efectuat donații de peste 3 salarii medii lunare pe economie - ceea ce ar constitui doar 19% din totalul donațiilor efectuate de persoanele fizice în 2023.

Cu referire la cheltuielile partidelor, 33 de formațiuni au raportat cheltuieli totale în valoare de **56,9 mil. de lei**. Cele mai multe au fost raportate de PAS (39%), PSRM (20%), PSDE (10%), PN (8%) și PPPDA (7%). Prin urmare, 84% din totalul cheltuielilor au raportate de 5 partide, iar celelalte 16% - de 28 formațiuni. În funcție de destinația cheltuielilor, cele mai multe au fost pentru programe pentru tineret și femei (24%), pentru campania electorală (21%), retribuirea muncii (19%) și pentru locațiunea și întreținerea sediilor (13%).

Potrivit monitorilor Promo-LEX, în anul 2023 au fost observate cel puțin 2.502 de activități de promovare politică organizate de 24 de partide. Cele mai multe activități observate au fost de distribuire a materialelor de informare politică (31%), activitățile statutare ale partidelor (19%) și deplasările în țară (14%). În funcție de organizatorul/beneficiarul evenimentelor observate, cele mai multe au fost raportate pentru PAS (35%), PSRM (17%), ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (8%) și PR și CUB (a câte 7%).

În baza activităților observate, au fost estimate cheltuieli neraportate de 24 de partide și formațiunea fără statut juridic ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor de minimum **20,3 mil. de lei**. Dintre acestea, majoritatea au fost estimate pentru ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (73%), urmat de PSRM (10%), PR (6%) și ȘANSĂ (3%).

În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, cele mai multe au fost pentru organizarea evenimentelor de promovare politică (46%), pentru presă și materiale promoționale (20%) și pentru locațiunea/întreținerea sediilor (18%).

Introducere și metodologia de monitorizare

În perioada 26 iulie 2016 – 31 martie 2025, Asociația Promo-LEX implementează programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). În cadrul acestui proiect, Asociația și-a propus monitorizarea finanțării partidelor politice prin prisma observării și estimării costurilor activităților desfășurate de acestea, precum și a raportării finanțelor partidelor către organul mandatat – CEC.

Din totalul de 61 de partide politice înregistrate la Agenția Servicii Publice (ASP) până la 31 decembrie 2023², Asociația Promo-LEX a vizat în raportul de monitorizare partidele politice care au prezentat rapoarte financiare la CEC și/sau a căror activitate a fost observată în teritoriul de către monitorii Promo-LEX. Volumul de informații analizate conține atât date calitative, cât și cantitative cu privire la finanțarea partidelor politice pentru anul 2023. Aceasta a permis reconstituirea unei părți din tabloul general al activităților partidelor politice desfășurate în perioada de referință.

Astfel, în vederea obținerii unei imagini de ansamblu cu privire la subiectul abordat, au fost analizate 2169 de formulare completate de monitorii Promo-LEX în baza activităților promoționale și operaționale desfășurate de 24 de formațiuni politice și ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor – subiecți ai monitorizării civice. Activitățile pot fi vizualizate în imagini foto și video pe <https://electorala.monitor.md/>. Au mai fost analizate 262 de formulare ce prezintă activitățile operaționale a 21 de formațiuni politice și ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor. De asemenea, au fost analizate rapoartele financiare pentru primul semestru, al doilea semestru și cele anuale pentru anul 2023, depuse de partidele politice și încărcate pe pagina oficială a CEC. Toate estimările efectuate de Promo-LEX au fost realizate în baza informației disponibile în spațiul public la situația din 31 mai 2024.

Rapoartele financiare au fost analizate integral, adică inclusiv anexele care conțin datele privind persoanele care au achitat cotizațiile de membru de partid, lista persoanelor fizice și juridice care au efectuat donații, lista donațiilor sub formă de proprietăți, bunuri, servicii gratuite sau condiții mai avantajoase decât valoarea comercială, detaliile veniturilor obținute de către partide în urma activităților economice desfășurate de acestea, informația privind patrimoniul partidelor politice.

Suplimentar, au fost desfășurate 124 de interviuri cu reprezentanții organizațiilor teritoriale (OT) ale partidelor politice și 5 interviuri (din 61 solicitate – cu toate partidele politice înregistrate la 31 decembrie 2023) cu organele centrale (OC) ale partidelor politice. Menționăm că unul din obiectivele finale urmărite de monitorizarea civică a finanțării partidelor politice este identificarea deficiențelor, problemelor întâlnite în procesul finanțării partidelor politice, precum și formularea recomandărilor în vederea asigurării șanselor și condițiilor egale de concurență și raportare financiară partidelor politice. În acest sens, constatăm că interviurile inițiate cu reprezentanții partidelor politice au un rol esențial, iar în cazul refuzului acestora de a participa la aceste interviuri, persistă riscul ca unele deficiențe/dificultăți să rămână nereflectate în raportul de monitorizare.

2 Fără PPȘ, care a fost radiat din Registrul de stat al partidelor politice.

Prin acest raport, Asociația Promo-LEX urmărește sporirea calității raportării financiare a partidelor, a indicilor de transparență și conformitate cu norma legală, dar și a activității organului mandatat de supraveghere și control. Scopul final al raportului este de a îmbunătăți practicile existente în domeniu și de a preveni cazurile de încălcare a legislației, promovând bunele practici în materie de raportare financiară de către partidele politice.

Monitorizarea și evaluarea activităților partidelor a fost efectuată prin metoda utilizării datelor deschise, prin scanarea platformelor online ale subiecților monitorizați (rețelele de socializare Facebook și Odnoklassniki), paginile web ale partidelor, discuții informale cu actorii din comunitate (administrația publică locală (APL), agenți economici, cetățeni). Deși Asociația Promo-LEX nu este un organ de anchetă, constatările sale din procesul de monitorizare în teren au fost însoțite de probe foto și video, care au fost plasate pe platforma online <https://electorala.monitor.md/>.

În procesul de monitorizare au fost implicați în teritoriu 37 de monitori (la nivelul UAT II), 3 coordonatori regionali și membrii echipei centrale a Promo-LEX. Toți monitorii au fost instruiți în ceea ce privește scopul, obiectivele, metodologia și instrumentele de lucru utilizate în cadrul proiectului. Fiecare monitor a semnat Codul de conduită al observatorului Promo-LEX.

Echipa centrală a elaborat formulare tipizate pentru colectarea datelor cantitative și calitative privind activitatea partidelor politice. Datele colectate de către monitori au fost plasate pe platforma internă securizată de raportare a Promo-LEX, fiind analizate, validate și sintetizate de către echipa centrală.

Monitorii au completat patru tipuri de rapoarte:

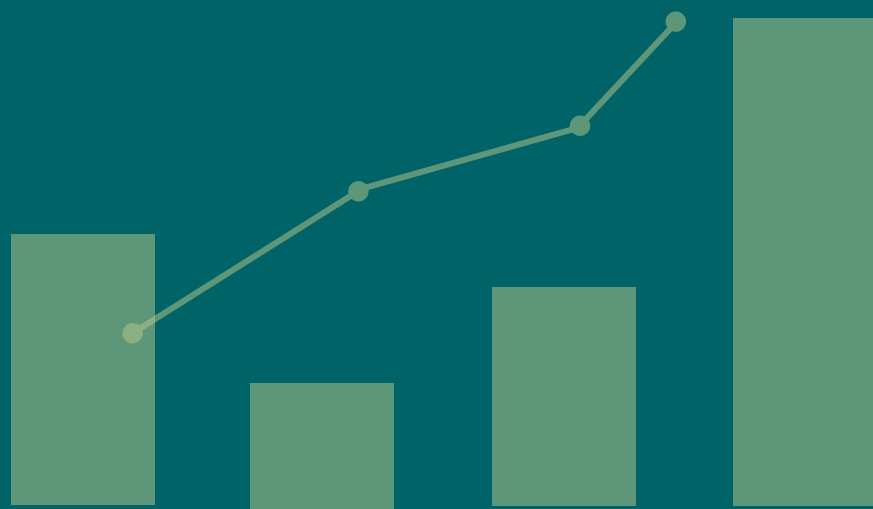
- 1. pentru fiecare eveniment major observat la fața locului (direct) de monitor;*
- 2. pentru fiecare eveniment/activitate desfășurată de formațiunile politice, în baza informației colectate și raportate de monitori la sfârșitul fiecărui semestru;*
- 3. pentru cheltuielile operaționale observate în teritoriu (sedii, angajați, transport etc.);*
- 4. pentru fiecare interviu desfășurat cu reprezentanții organizațiilor teritoriale ale partidelor politice.*

Analista finanțelor partidelor politice a sistematizat și a analizat informațiile colectate de monitori, a estimat cheltuielile partidelor și le-a comparat cu informațiile oficiale din rapoartele prezentate la CEC. Totodată, constatările obținute au fost raportate la cadrul legal în vigoare în anul 2023, fiind evaluată conformitatea acestora.

CAPITOLUL I

ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA CADRULUI LEGAL

Finanțarea partidelor politice este reglementată de Constituția Republicii Moldova³, Legea privind partidele politice⁴, Codul electoral⁵, Regulamentul CEC privind finanțarea activității partidelor politice⁶.

În martie 2022, Republica Moldova a depus cererea de aderare la UE, urmată de Avizul Comisiei Europene din iunie 2022 pe marginea cererii respective. În baza avizului menționat, în iunie 2022, Consiliul Uniunii Europene a acordat Republicii Moldova statutul de candidat la aderare.

În avizul Comisiei Europene din iunie 2022⁷, autoritatea europeană a recomandat Consiliului să acorde statutul de candidat la aderare, fiind însă impuse condiționalități guvernării de la Chișinău în baza a 9 domenii:

- *reforma justiției;*
- *cadrul electoral;*
- *combaterea corupției;*
- *deoligarhizarea și reducerea influenței intereselor private;*
- *combaterea criminalității organizate și spălării banilor;*
- *îmbunătățirea serviciilor publice, reforma administrației publice;*
- *managementul finanțelor publice;*
- *implicarea societății civile;*
- *drepturile omului.*

Prin urmare, constatăm că finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale s-a regăsit în cadrul domeniilor vizate în aviz. Potrivit avizului, Comisia Europeană a subliniat că deși potrivit OSCE/ODIHR, ultimul scrutin electoral din Republica Moldova (alegerile parlamentare anticipate din 2021) a fost bine administrat și competitiv, iar libertățile fundamentale au fost în mare măsură respectate, mai multe recomandări formulate de OSCE/ODIHR urmau a fi analizate în astfel de domenii ca supravegherea eficientă a finanțării campaniilor electorale, partizanatul politic al instituțiilor de presă și imparțialitatea CEC.

Din considerentul celor expuse, instituția europeană a accentuat necesitatea modificării cadrului legal relevant, astfel încât să fie abordate deficiențele identificate de OSCE/ODIHR și de Consiliul Europei/Comisia de la Veneția, precum și să fie pus în aplicare angajamentul de „deoligarhizare” prin eliminarea influenței excesive a intereselor personale în viața economică, politică și publică.

În vederea implementării recomandărilor formulate de Comisie, în ianuarie 2023 au intrat în vigoare noile modificări potrivit cărora:

- » *A fost interzisă organizarea de către partidele politice a actelor de caritate (filantropice) sau de sponsorizare⁸;*

3 [Constituția](#) Republicii Moldova.

4 [Legea](#) nr. 294 din 21 decembrie 2007 privind partidele politice.

5 Codul electoral al Republicii Moldova.

6 [Regulamentul CEC](#) privind finanțarea activității partidelor politice, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1102 din 21 iunie 2023.

7 [Comisia Europeană](#), Communication from the commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Commission Opinion on the Republic of Moldova's application for membership of the European Union, June 2022.

8 Art. 3, alin. 3 din [Legea](#) privind partidele politice

În premieră de la reglementarea activității partidelor politice (1991), în cadrul legal a fost inclusă expres prevederea prin care partidelor le este interzisă organizarea actelor de caritate sau de sponsorizare. Pentru comparare, în prima lege privind partidele politice⁹, era stabilit că folosirea veniturilor partidelor politice în scopuri de binefacere și caritate se admite independent de prevederile din statut ale acestuia - fapt ce a facilitat coruperea politică a cetățenilor în afara alegerilor în scopul obținerii suportului politic al acestora. Ulterior, la adoptarea cadrului legal nou în 2007¹⁰, cu modificările ulterioare, nu a mai fost inclusă prevederea privind permiterea utilizării resurselor financiare în scopuri de binefacere și caritate, nefiind însă nici interzise expres astfel de activități.

Din experiența Promo-LEX de monitorizare a finanțării activității partidelor politice în perioada 2016 – prezent, în fiecare an au fost raportate activități de caritate desfășurate de partidele politice în scop de promovare politică (de exemplu, prin: oferirea produselor alimentare vârstnicilor; donarea ghiozdanelor cu rechizite școlare familiilor cu mulți copii înainte de începerea anului școlar etc.)¹¹. Astfel de activități au fost observate și în anul 2023.

Potrivit cadrului legal¹², **activitatea filantropică** (a se înțelege "de caritate") este o activitate prin care se realizează transferul voluntar, imparțial, dezinteresat și necondiționat al dreptului de proprietate sau al dreptului de posesiune, folosință și de dispoziție asupra unui bun, precum și executare sau prestare dezinteresată (gratuită sau în condiții avantajoase) a lucrărilor și serviciilor de către o persoană fizică sau juridică.

Activitatea de sponsorizare este o activitate prin care se realizează transferul dreptului de proprietate asupra unei sume de bani sau a altor bunuri în baza unui act juridic prin care părțile convin cu privire la susținerea unor activități cu scop nelucrative, desfășurate de către una dintre părți, denumită beneficiarul sponsorizării, în schimbul unor beneficii stabilite de părți.

În context, Codul penal stabilește că în cadrul alegerilor, activitatea de oferire sau dare de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului sau susținătorului să își exercite sau să nu își exercite drepturile electorale în cadrul alegerilor, inclusiv al celor regionale – este calificată drept corupere electorală și se sancționează penal¹³.

În contextul celor expuse, Promo-LEX salută prevederea privind interzicerea desfășurării de către partidele politice a activităților filantropice (de caritate) sau de sponsorizare. Considerăm că prevederea respectivă va diminua riscul de corupere a cetățenilor în scop de acumulare a sprijinului politic.

Totuși, constatăm că deși a fost interzisă desfășurarea acestor activități de partidele politice, în cadrul legal nu au fost prevăzute și sancțiuni pentru situațiile în care formațiunile politice vor încălca prevederea respectivă.

Prin urmare, recomandăm legislativului modificarea cadrului legal pentru a prevedea sancțiuni proporționale și disuasive pentru cazurile de desfășurare de către partidele politice a activităților filantropice și de sponsorizare.

9 [Lege](#) nr. 718 din 17 septembrie 1991 privind partidele politice.

10 [Legea](#) nr. 294 din 21 decembrie 2007 privind partidele politice.

11 Rapoartele Promo-LEX privind finanțarea partidelor politice în Republica Moldova pentru anii [2016](#), [2017](#), [2018](#), [2019](#), [2020](#), [2021](#) și [2022](#).

12 [Legea](#) nr. 1420 din 31 octombrie 2002 cu privire la filantropie și sponsorizare.

13 Art. 48¹ din Codul penal prevede sancționarea persoanei fizice cu amendă în mărime de la 750 la 1150 de unități convenționale (37.500 – 57.500 de lei) sau cu închisoare de la un an la 5 ani, iar persoana juridică - cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 de unități convenționale (300.000 – 400.000 de lei), cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice. Aceeași acțiune săvârșită de concurenții electorali, membrii grupului de inițiativă, observatorii naționali, reprezentanții concurenților electorali, persoanele de încredere ale concurenților electorali sau funcționarii electorali - se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 de unități convenționale (42.500 – 67.500 de lei) sau cu închisoare de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică - cu amendă în mărime de la 9000 la 13000 de unități convenționale (450.000 – 3.375.000 de lei), cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

De asemenea, pentru uniformizarea noțiunilor, recomandăm înlocuirea termenului "activități de caritate" cu "activități filantropice", astfel cum este utilizat în legea cu privire la filantropie și sponsorizare.

» *A fost exclusă limita de 3 salarii medii pe economie în cazul donațiilor efectuate de cetățenii cu venituri obținute în străinătate¹⁴.*

Din ianuarie 2023, donațiile făcute partidelor politice de către cetățenii cu venituri obținute în străinătate nu pot depăși valoarea a 6 salarii medii lunare pe economie. Concomitent, acest plafon nu poate depăși 30% din venitul anual înregistrat al donatorilor respectivi pentru anul calendaristic precedent.

Cu referire la donațiile/cotizațiile colectate de la donatorii cu venituri în străinătate, reiterăm poziția Promo-LEX privind riscul sporit de a fi eludate normele privind finanțarea activității partidelor politice¹⁵. Prevederea analizată a fost inclusă în cadrul legal în condițiile unei lipse totale, la nivel de instituții de stat, a instrumentelor de supraveghere și control a veniturilor de la donatorii cu venituri obținute în străinătate.

Recomandăm identificarea și implementarea instrumentelor necesare pentru supravegherea și controlul donațiilor/cotizațiilor de la donatorii cu venituri obținute în străinătate (de exemplu, parteneriate cu alte state privind schimbul de informații etc.).

» *A fost micșorat plafonul donațiilor ce pot fi efectuate în numerar - până la un salariu mediu pe economie¹⁶.*

În prezent, o persoană fizică are posibilitatea să doneze pe parcursul unui an calendaristic, în numerar, unui sau mai multor partide politice până la un salariu mediu pe economie. Restul donațiilor pot fi efectuate doar prin transfer bancar, plafonul maxim cumulativ fiind de șase salarii medii pe economie.

De cealaltă parte însă, nu au fost prevăzute limite de colectare a cotizațiilor în numerar. Prin urmare, în opinia Promo-LEX, persistă riscul utilizării de către partidele politice a instrumentului de colectare a cotizațiilor pentru eludarea prevederilor cadrului legal ce ține de limitele stabilite pentru veniturile acumulate în numerar.

Recomandăm reglementarea limitei cotizațiilor ce pot fi colectate de partidele politice în numerar de la un membru de partid, prin stabilirea unui plafon cumulativ al donațiilor și cotizațiilor ce pot fi colectate în numerar (până la un salariu mediu pe economie).

¹⁴ Art. 26, alin. 4) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

¹⁵ [Propunerile](#) asociației Promo-LEX pentru avizul comun al comisiei de la veneția și OSCE/BIDDO la proiectul Codului electoral al Republicii Moldova (legea nr. 288), pagina 14.

¹⁶ Art. 26, alin. (4¹) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

» *Au fost extinse semnificativ destinațiile pentru care pot fi utilizate sursele financiare din alocații de la bugetul de stat*¹⁷.

A fost extinsă lista destinațiilor de cheltuieli posibil a fi efectuate din alocațiile din bugetul de stat, fapt care a avut drept rezultat asigurarea unei bune funcționări a partidelor politice, în situația în care acestea nu dispun de alte surse de finanțare (din surse private). Astfel, ca destinații noi, a fost prevăzută posibilitatea efectuării cheltuielilor din alocații de la bugetul de stat pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor; consultanță politică; producția și difuzarea de spoturi publicitare; combustibili/carburanți și transport; executarea actelor judecătorești și/sau a altor acte ale instituțiilor statului; consultanța juridică, achitarea onorariilor avocaților, ale executorilor și ale experților și pentru sondaje de opinie naționale și locale.

» *A fost sporită transparența rapoartelor privind finanțarea activității partidelor politice prin extinderea categoriilor de date făcute publice*¹⁸.

Potrivit cadrului legal, toată informația conținută în rapoartele partidelor politice privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate, cu excepția IDNP-ului persoanei fizice, datei și lunii nașterii, domiciliului sau reședinței temporare a acesteia, se face publică pe pagina web oficială a CEC în termen de 48 de ore de la recepționarea rapoartelor, precum și pe paginile web ale partidelor politice, în cazul existenței acestora. Termenul de afișare în spațiul public a informației respective este de 5 ani.

Totuși, la acest subiect trebuie să constatăm că CEC a înregistrat restanțe în privința rapoartelor financiare ale partidelor politice pentru anul 2023. Astfel, potrivit prevederilor cadrului legal, rapoartele anuale privind gestiunea financiară a partidelor politice urmau a fi prezentate până la data de 31 martie 2024. Prin urmare, accesul la rapoartele depuse la CEC – în ipoteza că acestea au fost depuse chiar în ultima zi - urma a fi asigurat cel târziu la 3 aprilie 2024. Contrar celor expuse însă, rapoartele financiare au fost posibil a fi accesate în SSI "Control financiar" abia la 29 aprilie 2024, adică cu aproape o lună mai târziu.

În același context, CEC și-a asumat obligațiunea de a publica rapoartele financiare în format reutilizabil¹⁹, potrivit principiilor datelor deschise. Cu toate acestea, în procesul de prelucrare a rapoartelor financiare, s-a constatat că acestea nu corespund principiilor datelor deschise, iar la încercarea de a converti documentul descărcat din SSI "Control financiar" într-un alt format – nu a fost posibilă prelucrarea ușoară a datelor.

Potrivit reprezentanților CEC, deficiențele enumerate – atât depășirea termenului de publicare a rapoartelor, cât și formatul necorespunzător de publicare a acestora, sunt cauzate de tergiversarea lucrărilor de adaptare și mentenanță a SSI "Control financiar" de către dezvoltatorul și implementatorul sistemului informațional. La acest aspect, menționăm că aceleași deficiențe au fost constatate și în contextul alegerilor locale generale din 2023²⁰.

Atragem atenția că în toamna anului 2024, CEC planifică să organizeze două scrutine electorale concomitent – referendum și alegeri prezidențiale. Prin urmare, considerăm că menținerea situației actuale reprezintă un risc sporit de diminuare a încrederii opiniei publice atât în activitatea CEC, cât și în procesul electoral desfășurat, dacă nu va fi asigurată transparența eficientă și deplină a finanțării campaniei electorale. În opinia Promo-LEX, autoritatea electorală urmează să identifice soluții optime pentru problema descrisă.

17 Art. 28, alin. 1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

18 Art. 29, alin. 4) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

19 [Regulamentul CEC](#) privind finanțarea activității partidelor politice, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1102 din 21 iunie 2023, pct. 94.

20 [Raport](#) nr. 2 Misiunea Promo-LEX de observare alegeri locale generale 5 noiembrie 2023.

Menționăm că doar pe parcursul anului 2023, dezvoltatorului SSI "Control financiar" – pentru dezvoltarea și mentenanța sistemului informațional respectiv, i-au fost efectuate transferuri de 2,1 milioane de lei (99% au fost achitate de PNUD Moldova, în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente (Etapa II)”²¹).

» *A fost prevăzută lipsirea partidelor politice de alocații de la bugetul de stat pentru o perioadă de la 2 luni până la un an în cazul comiterii repetate, pe parcursul unui an calendaristic, a încălcării prevederilor privind gestiunea financiară a partidelor politice*²².

Noile reguli stabilesc că dacă partidul politic admite repetat, pe parcursul unui an calendaristic, încălcarea prevederilor privind gestiunea financiară, acesta va fi sancționat prin lipsirea de alocații de la bugetul de stat pentru o perioadă de la 2 luni până la un an. Încălcarea regulilor de gestiune financiară a partidelor politice este considerată contravenție, fiind prevăzute sancțiuni contravenționale pentru acestea.

Cadrul legal stabilește următoarele acțiuni drept încălcare a gestiunii financiare a partidelor politice: încălcarea modului de evidență și utilizare a patrimoniului partidului politic; neprezentarea sau prezentarea tardivă a rapoartelor privind gestiunea financiară; denaturarea și/sau ascunderea premeditată, prezentarea în volum incomplet sau prezentarea neveridică a informației, neprezentarea sau prezentarea incompletă a datelor de identificare ale donatorilor sau ale cotizanților; utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat.

» *A fost prevăzută limitarea activității partidului politic dacă acesta nu a depus raportul privind gestiunea financiară sau nu a prezentat informațiile necesare pentru efectuarea supravegherii și a controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de CEC*²³.

Inițial, din ianuarie 2023, s-a prevăzut limitarea activității partidului politic doar dacă acesta nu a depus raportul privind gestiunea financiară. Din 25 ianuarie 2024 însă²⁴, în urma încercărilor repetate ale CEC de a verifica finanțarea campaniei electorale a Partidului ȘANSĂ din cauza neprezentării documentelor de către reprezentanții acestuia, prevederea a fost revizuită prin completarea limitării activității partidului inclusiv pentru cazurile de neprezentare a informațiilor necesare pentru efectuarea supravegherii și controlului finanțării acestuia. Limitarea activității se face la cererea Ministerului Justiției în adresa instanțelor de judecată. Concomitent, cadrul legal concretizează că activitatea partidului politic nu poate fi limitată pe parcursul campaniei electorale la care acesta participă²⁵.

Pe perioada limitării activității partidului politic, acesta nu poate fonda mijloace de informare în masă, organiza întruniri, mitinguri, demonstrații, pichetări și alte acțiuni publice. De asemenea, partidul nu poate folosi toate tipurile de depuneri bancare. Activitatea formațiunii politice urmează a fi reluată doar după înlăturarea necorespunderilor pentru care activitatea acestuia a fost limitată.

Mai mult, dacă în perioada limitării activității partidului politic, acțiunile pentru care a fost limitată activitatea acestuia se vor repeta, la solicitarea Ministerului Justiției, partidul respectiv poate fi radiat/dizolvat²⁶. Radierea formațiunii politice mai este prevăzută și pentru neprezentarea rapoartelor anuale privind finanțarea politică timp de 2 ani consecutiv²⁷.

21 [Proiectul PNUD - Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente \(Etapa II\)](#).

22 Art. 31², alin. (3) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

23 Art. 21, alin. (1¹) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

24 Modificările au fost adoptate de Parlament în cadrul sesiunii plenare din 18 ianuarie 2024, fără organizarea prealabilă a consultărilor publice

25 Art. 21, alin. (8) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

26 Art. 21, alin. (8) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

27 Art. 22¹, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

În baza noilor prevederi, pentru neprezentarea documentelor la solicitarea CEC de către ȘANSĂ în contextul controlului finanțării campaniei electorale a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023, la 15 mai 2024 Ministerul Justiției a înregistrat la Judecătoria Chișinău²⁸ cererea de chemare în judecată prin care a solicitat limitarea activității acestui partid pentru un termen de 6 luni²⁹. Acțiunea respectivă a avut la bază sesizarea CEC, prin care autoritatea a informat despre neprezentarea de către organele de conducere a Partidului ȘANSĂ în perioada noiembrie 2023 – ianuarie 2024 a datelor complete solicitate de organul electoral în contextul controlului complex al finanțării campaniei electorale a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023³⁰.

Cu referire la acest subiect, constatăm că toate încălcările imputate Partidului ȘANSĂ s-au produs în perioada 17 octombrie 2023 – 17 ianuarie 2024, adică până la adoptarea modificărilor la cadrul legal (25 ianuarie 2024), când a fost prevăzută limitarea activității partidului politic pentru neprezentarea informațiilor necesare pentru efectuarea supravegherii și controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de CEC.

În acest context, menționăm că potrivit Legii cu privire la actele normative³¹, actul normativ produce efecte doar cât este în vigoare și, de regulă, acesta nu poate fi retroactiv sau ultraactiv³². Efect retroactiv au doar actele normative prin care se stabilesc sancțiuni mai blânde³³, acesta nefiind însă cazul analizat din Legea privind partidele politice.

Prin urmare, noua prevedere a cadrului legal nu poate fi aplicată retroactiv în raport cu acțiunile desfășurate până la adoptarea modificării. În opinia Promo-LEX, prin aplicarea retroactivă a art. 21, alin. (1¹) din Legea privind partidele politice, s-ar încălca principiul previzibilității normei de drept și certitudinii juridice – ceea ce de nenumărate ori a fost calificat de Curtea Constituțională drept atentat la dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle³⁴.

» *Au fost consolidate capacitățile CEC în domeniul supravegherii și controlului finanțării activității partidelor politice³⁵;*

În vederea asigurării supravegherii și controlului finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale au fost sporite capacitățile CEC prin aprobarea unei noi organigrame în ianuarie 2023³⁶, în cadrul autorității fiind constituită o direcție distinctă,³⁷ responsabilă de domeniul respectiv, precum și prin crearea subdiviziunilor teritoriale permanente ale autorității electorale³⁸ în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea, dar și prin sporirea remunerării angajaților (creșterea salariilor).

În cazul președinților subdiviziunilor teritoriale – angajați pe parcursul anului 2023, unul din scopurile funcției este supravegherea și controlul finanțării partidelor politice. Atribuțiile acestora în domeniul menționat includ: gestionarea procesului de colectare a informației privind eventualele cazuri de încălcare a prevederilor legale referitoare la finanțarea partidelor politice, cu transmiterea acestora către CEC; participarea la elaborarea actelor normative în domeniul finanțării partidelor politice; asigurarea sistematizării și arhivării materialelor, documentelor și evenimentelor politice din perspectiva finanțării partidelor

28 [Judecătoria](#) Chișinău. Informația despre dosar/cerere.

29 [Ministerul](#) Justiției sesizează instanța de judecată cu acțiune, privind limitarea activității Partidului Politic „Șansă”.

30 [Hotărârea](#) CEC pentru aprobarea Raportului privind rezultatele controlului complex al finanțării campaniei electorale aferente alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023 a concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ”.

31 Art. 73 alin. (2) din [Legea](#) nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

32 Art. 73 alin. (3) din [Legea](#) nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

33 Art. 73 alin. (4) și (5) din [Legea](#) nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

34 Art. 23 din [Constituția](#) Republicii Moldova.

35 Art. 26, 29, 35, 37, 58, și 59 din [Codul electoral](#).

36 [Hotărârea](#) CEC nr. 886 din 31 ianuarie 2023 cu privire la aprobarea efectivului-limită, structurii organizatorice și organigramei Comisiei Electorale Centrale.

37 Direcția supraveghere și control privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

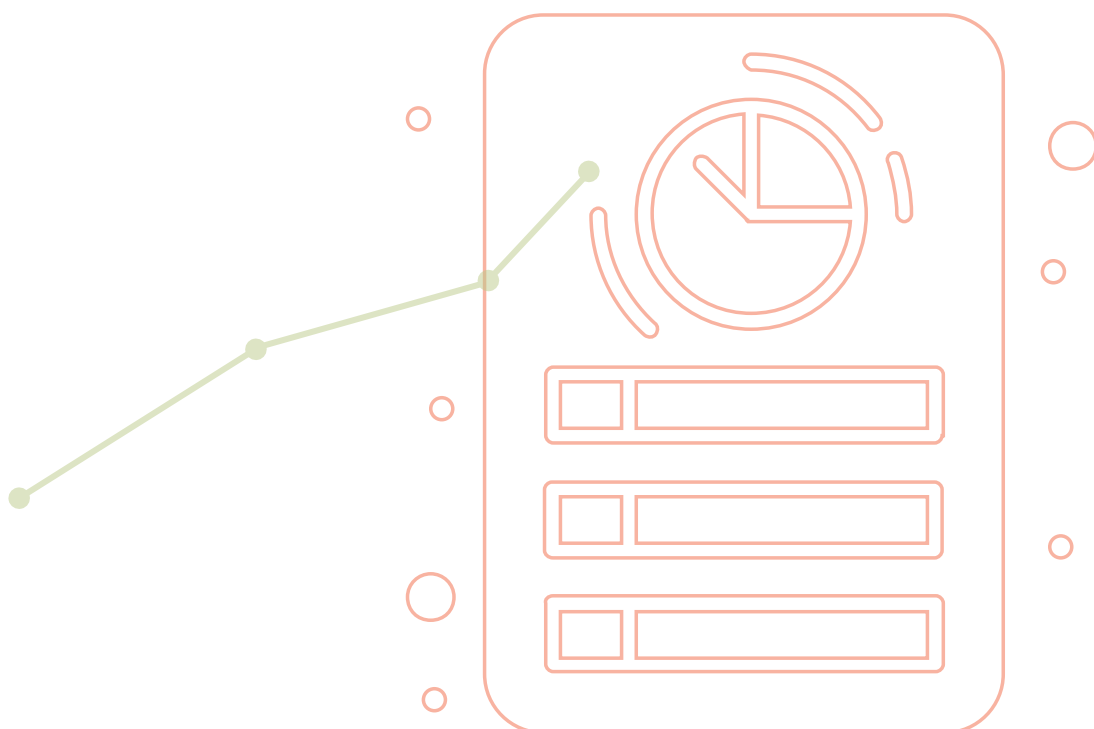
38 Consiliile electorale de circumscripție de nivelul al doilea.

politice; constatarea contravențiilor, încheierea proceselor contravenționale și propunerea aplicării sancțiunilor.

În scopul exercitării eficiente a atribuției de supraveghere și control, în a doua jumătate a anului 2023, CEC a aprobat "Metodologia de efectuare a supravegherii și a controlului asupra finanțării activității partidelor politice", în care sunt prevăzute regulile de supraveghere și control a finanțelor partidelor politice. Totuși, în urma discuțiilor cu reprezentanții CEC și a informațiilor furnizate, s-a constatat că până în prezent, nu a fost definitivat conceptul și instrumentele prin care să fie asigurat controlul finanțelor partidelor politice prin implicarea reprezentanților autorității electorale de la nivel teritorial.

În contextul celor expuse, considerăm că pentru a avea rezultatele așteptate de la noile prevederi ale cadrului legal, organele electorale urmează să sporească eforturile în vederea implementării eficiente a acestuia, iar din 2025 Parlamentul să evalueze ex-post (juridic și de impact) noile prevederi.

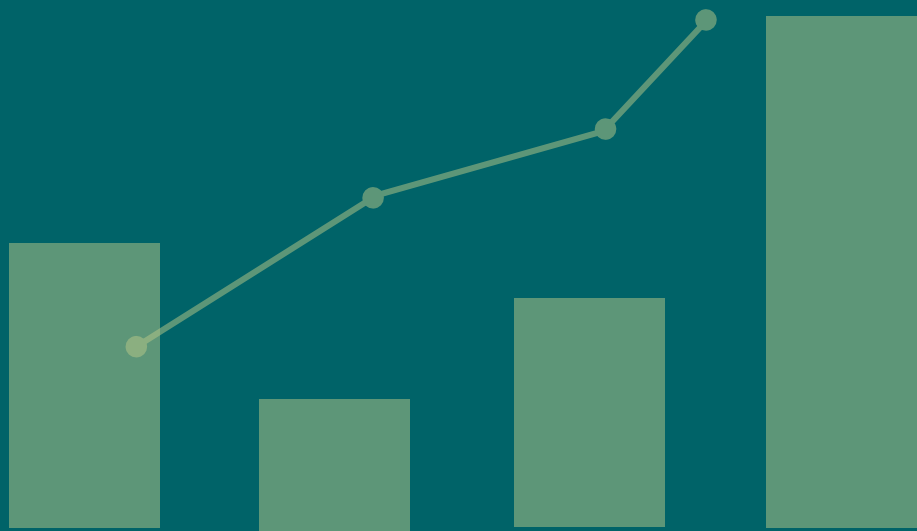
De asemenea, constatăm că noile prevederi ale cadrului legal nu au vizat finanțarea politică și electorală de părțile terțe, care în pofida recomandărilor Comisiei de la Veneția și OSCE/ODIHR, rămâne în continuare nereglementată. La acest aspect, menționăm că în contextul evaluării Republicii Moldova de către Comisia Europeană în noiembrie 2023, autoritatea europeană a apreciat eforturile depuse de autoritățile naționale pentru adoptarea unui nou cadru legal electoral, inclusiv modificarea regulilor de finanțare politică. Totuși, în raportul Comisiei Europene s-a accentuat necesitatea reglementării finanțării politice și electorale de către părțile terțe³⁹.

³⁹ [Comisia Europeană](#), Republic of Moldova 2023 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy, November 2023, p.4.

CAPITOLUL II

SUPRAVEGHEREA, CONTROLUL ȘI INVESTIGAREA FINANȚĂRII PARTIDELOR POLITICE

2.1. Exercițarea atribuției CEC privind supravegherea și controlul finanțelor partidelor politice

2.1.1. Activitatea CEC privind reglementarea procesului de finanțare a partidelor politice

Pe parcursul anului 2023, în vederea asigurării conformității actelor normative interne ale CEC cu noile prevederi legale, autoritatea electorală a elaborat și aprobat un nou Regulament privind finanțarea activității partidelor politice⁴⁰. Pentru asigurarea transparenței în procesul decizional, la sfârșitul lunii ianuarie 2023, CEC a solicitat prezentarea recomandărilor părților interesate în baza proiectului de regulament. Patru luni mai târziu, CEC a aprobat varianta finală a regulamentului, iar la 11 iulie 2023 acesta a fost publicat în Monitorul Oficial.

Noul regulament a instituit modificări semnificative atât pe partea de reguli de finanțare, cât și pe partea de format de completare a rapoartelor. Noile rapoarte financiare au devenit mult mai detaliate, cu linii de venituri stabilite în funcție de mai multe criterii, precum și cu mult mai multe linii de cheltuieli decât în versiunea precedentă a actului normativ. Din acest considerent, dezvoltatorul SSI "Control financiar" urma să depună eforturi considerabile în vederea re-modelării modulului, pentru a asigura conformitatea acestuia cu prevederile noi adoptate.

Situația descrisă se întâmpla doar cu 9 zile înainte de începerea perioadei de prezentare a rapoartelor de către partidele politice pentru primul semestru al anului 2023 (1 – 15 iulie 2023). Prin urmare, nu este surprinzător faptul că în perioada de raportare SSI "Control financiar" a funcționat cu deficiențe (fapt confirmat atât de CEC în răspunsul expediat la solicitarea Promo-LEX, cât și de partidele politice). Ca rezultat, CEC a prelungit termenul de prezentare a rapoartelor până la 14 august 2023. Din considerentul celor expuse, organul electoral nu a aprobat o hotărâre cu privire la exercitarea atribuției de supraveghere și control a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice, în baza rapoartelor prezentate pentru primul semestru 2023.

În același context, menționăm că în ianuarie 2024, CEC a anunțat despre intenția de a adopta modificări la Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice⁴¹. Până la 31 mai 2024, proiectul de modificare a regulamentului nu a fost supus consultărilor publice. De cealaltă parte, până la 15 iulie 2024, partidele politice urmează să depună rapoartele financiare pentru primul semestru 2024. Prin urmare, până la 30 iunie 2024, organul electoral ar urma să asigure consultarea publică și adoptarea modificărilor, iar dezvoltatorul SSI "Control financiar" – să asigure adaptarea modulului la noile prevederi ale actului normativ.

În opinia Promo-LEX, termenul indicat nu este suficient astfel, încât la 1 iulie 2024 SSI "Control financiar" să fie integral adaptat, cu includerea în modul a noilor modificări, și complet funcțional în vederea utilizării acestuia de către partidele politice pentru depunerea rapoartelor financiare. Prin urmare, recomandăm CEC să asigure adoptarea modificărilor la cadrul legal care implică, în mod special dezvoltarea sistemelor informaționale în termene utile, astfel încât să fie acordat timp suficient tuturor părților implicate pentru adaptarea instrumentelor la noile prevederi legale, precum și instruirea/informarea subiecților vizati despre noile modificări implementate.

⁴⁰ [Hotărârea](#) CEC nr. 1102 din 21 iunie 2023 pentru aprobarea Regulamentului privind finanțarea activității partidelor politice.

⁴¹ CEC – Anunț privind inițierea elaborării proiectului de hotărâre „Pentru modificarea unor acte normative ale Comisiei Electorale Centrale”.

2.1.2. Activitatea CEC privind supravegherea și controlul finanțelor partidelor politice

Potrivit cadrului legal, CEC este autoritatea abilitată cu atribuții de supraveghere și control a finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. Pe lângă CEC, și Curtea de Conturi, în conformitate cu prevederile ce reglementează activitatea acesteia, exercită controlul asupra utilizării alocațiilor primite de partidele politice de la bugetul de stat.

Reiterăm că în scopul exercitării atribuției de supraveghere și control a finanțării partidelor politice, în cadrul CEC a fost constituită *Direcția supraveghere și control privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale*. La sfârșitul anului 2023, în cadrul subdiviziunii au activat 7 angajați, din 8 conform statelor de personal. Obiectivul declarat al direcției este fortificarea capacităților CEC privind monitorizarea și controlul finanțării partidelor politice ca activitate strategică, dar și ca obiectiv de sporire a integrității și credibilității procesului electoral.

De asemenea, reiterăm că din 2023, CEC dispune de subdiviziuni teritoriale la nivel de APL II (35 subdiviziuni) și, respectiv, câte un reprezentant la nivel local (președintele CECE) implicat inclusiv pe domeniul supravegherii și controlului finanțării partidelor politice. Până în prezent însă, aceștia nu au fost implicați în procesul de supraveghere și control al finanțelor partidelor politice (cu excepția implicării în monitorizarea campaniei electorale a alegerilor locale generale din 2023).

În contextul celor expuse, constatăm că la o distanță de 1,5 ani de la intrarea în vigoare a noilor prevederi legale și capacitatea autorității electorale, realizările acesteia în domeniul supravegherii și controlului finanțării partidelor politice rămân modeste.

Cu referire la supravegherea și controlul finanțării partidelor în anul 2023, la 28 mai 2024 CEC a adoptat o hotărâre în baza rapoartelor financiare depuse de partidele politice pentru al doilea semestru 2023⁴². În baza acesteia, partidele politice care au admis prezentarea rapoartelor financiare cu abateri de la prevederile legale (donații neconforme, erori de calcul etc.) au fost atenționate de CEC, cu somarea de a prezenta până la 31 mai 2024 a informațiilor justificative care să confirme înlăturarea neconformităților identificate.

În cazul a 19 partide politice⁴³ care nu au prezentat rapoartele financiare sau nu au respectat termenul și formatul de prezentare a acestora, CEC a dispus inițierea proceselor contravenționale, potrivit prevederilor cadrului legal.

Ulterior, la 31 mai 2024, CEC a adoptat o altă hotărâre în baza rapoartelor financiare anuale prezentate de partidele politice pentru anul 2023⁴⁴. Potrivit acesteia, organul electoral a inițiat procese contravenționale în cazul a 19 partide politice⁴⁵ care nu au prezentat rapoartele sau nu au respectat termenul și/sau formatul de prezentare a acestora. În cazul altor două formațiuni politice – PDCM și ALDE – au fost inițiate procese contravenționale pentru utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat.

În hotărârea menționată, CEC a indicat că în cazul a 42 de partide politice, a fost respectat termenul și modalitatea de prezentare a raportului anual pentru 2023. Pe de altă parte, în răspunsul expediat la solicitarea Promo-LEX, organul electoral a indicat că doar în cazul a 20 de formațiuni politice a fost respectat termenul și modalitatea de prezentare a rapoartelor (a se vedea tabelul nr. 3). La verificarea unora din rapoartele indicate în tabel, s-a constatat

42 [Hotărârea](#) CEC nr. 2541 din 28 mai 2024 cu privire la exercitarea atribuției de supraveghere a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice pentru semestrul II al anului 2023.

43 FASM, MRRM, MRS, NOI, P.Reg., PC, PLD, PMUEM, PNL, POM, PONA, PPDA, PDDM, PPSM, PPV, PS, PSD, PSM și PSP.

44 [Hotărârea](#) CEC nr. 2560 din 31 mai 2024 cu privire la exercitarea atribuției de supraveghere a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice pentru anul 2023

45 ALDE, FASM, MRS, NOI, P.Reg., PACE, PC, PMUEM, POM, PPCD, PDDM, PPM, PPPDA, PPPO, PPRU, PS, PSD, PSE, și PSM.

că acestea într-adevăr au prezentat informația după 31 martie 2024 (de exemplu, PSP – la 1 aprilie 2023, PAS – la 2 aprilie 2024). În context, pentru a nu crea confuzii și interpretări, în tabelul nr. 1 va fi reflectată informația în formatul recepționat de la CEC.

În cazul a 7 partide politice care nu au prezentat rapoartele financiare pentru al doilea semestru și a celor anuale pentru 2023, CEC a sesizat Ministerul Justiției să întreprindă acțiunile prevăzute de cadrul legal⁴⁶ prin solicitarea organului de conducere al partidelor vizate ca, în termen de cel mult o lună, să prezinte rapoartele financiare. Ulterior, în cazul neconformării solicitării Ministerului Justiției, activitatea partidului politic urmează a fi limitată pe un termen de până la 6 luni.

Tot la 31 mai 2024, CEC a aprobat Raportul pentru anul 2023 privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale⁴⁷, însă fără publicarea acestuia (cel puțin până la 4 iunie 2024).

2.1.3. Funcționalitatea modului SSI "Control Financiar"

Începând cu anul 2020, CEC utilizează în procesul de raportare financiară a partidelor politice modulul SSI "Control Financiar" – parte componentă a Sistemului Informațional Automatizat de Stat "Alegeri". Reiterăm că chiar din anul lansării și utilizării acestui instrument, Promo-LEX a sesizat și expediat CEC un șir de recomandări în vederea înlăturării deficiențelor de funcționare, care diminuează considerabil transparența finanțării partidelor politice⁴⁸.

La o distanță de 4,5 ani de la lansarea SSI "Control Financiar", constatăm că instrumentul respectiv rămâne, în continuare, neprietenos pentru utilizare atât subiecților interesați, cât și partidelor politice, care sunt utilizatorii principali ai acestuia⁴⁹.

În context, reiterăm opinia Promo-LEX privind necesitatea remedierii situației, mai ales că în toamna anului 2024, CEC planifică să organizeze două scrutine electorale concomitent (referendum și alegeri prezidențiale), iar rapoartele financiare din perioada electorală urmează a fi depuse prin intermediul aceluiași modul. Considerăm că actualul mod de funcționare a SSI "Control Financiar" nu este acceptabil, luând în calcul resursele financiare considerabile cheltuite pentru dezvoltarea și mentenanța acestuia (doar pe parcursul anului 2023 - 2,1 milioane de lei, dintre care 99% au fost achitate de PNUD Moldova).

2.1.4. Activitatea CEC în calitate de agent constatatator și aplicarea sancțiunilor contravenționale

Cadrul legal⁵⁰ pune în sarcina CEC aplicarea sancțiunilor contravenționale ce vizează finanțarea partidelor politice în cazul admiterii următoarelor iregularități:

- *prezentarea tardivă sau neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor privind gestiunea financiară*⁵¹;
- *denaturarea și/sau ascunderea premeditată, prezentarea în volum incomplet sau prezentarea neveridică a informației, neprezentarea sau prezentarea incompletă a datelor de identificare ale*

⁴⁶ Art. 21, alin. (2) și (3) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

⁴⁷ [Hotărârea](#) CEC nr. 2561 din 31 mai 2024 cu privire la aprobarea Raportului pentru anul 2023 privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

⁴⁸ Rapoartele Promo-LEX privind finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anilor [2020](#), [2021](#) și [2022](#).

⁴⁹ În cadrul interviurilor desfășurate cu reprezentanții partidelor politice, aceștia au menționat despre dificultățile întâmpinate în procesul de lucru cu SSI "Control Financiar", inclusiv, timp îndelungat necesar pentru încărcarea datelor, dificultăți de corectare a rapoartelor etc.

⁵⁰ Art. 423⁷ din [Codul](#) Contravențional.

⁵¹ Se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 120 la 400 de unități convenționale (6.000 – 20.000 de lei) aplicată persoanei cu funcție de răspundere și/sau persoanei juridice.

*donatorilor sau ale cotizanților în raportul privind gestiunea financiară a partidului politic*⁵²;

- *încălcarea modului de evidență și utilizare a patrimoniului partidului politic și a mijloacelor din fondul electoral*⁵³;
- *utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice, dacă aceasta nu constituie infracțiune*⁵⁴;
- *neexecutarea somației CEC privind vărsarea la bugetul de stat a sumelor primite de partidele politice cu încălcarea legii sau peste plafoanele stabilite*⁵⁵;
- *finanțarea ilegală a partidelor politice de către persoane fizice, manifestată prin depășirea plafoanelor stabilite de lege sau în numele unor persoane terțe (anonime) ori prin încălcarea regulilor stabilite de cadrul normativ existent*⁵⁶;
- *finanțarea ilegală a partidelor politice de către persoane juridice, manifestată prin încălcarea regulilor stabilite de cadrul normativ existent*⁵⁷.

Anterior, Promo-LEX a recomandat CEC să asigure evidența, publicarea și actualizarea sistematică pe pagina oficială a autorității a informației privind procesele contravenționale inițiate, inclusiv rezultatele acestora, în contextul supravegherii și controlului finanțelor partidelor politice. Aceasta ar spori nivelul de transparență a procesului, precum și a responsabilității partidelor în procesul de raportare financiară⁵⁸. Până în prezent însă, CEC nu a reușit să asigure publicarea și actualizarea regulată a statisticii respective.

La acest aspect, considerăm că realizarea acțiunii enunțate nu ar necesita eforturi suplimentare considerabile din partea autorității electorale, din moment ce în modulul SSI "Control financiar" este planificat un compartiment separat destinat proceselor contravenționale inițiate în contextul supravegherii și controlului finanțelor partidelor politice⁵⁹.

⁵² Se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 90 la 300 de unități convenționale (4.500 – 15.000 de lei) aplicată persoanei cu funcție de răspundere și/sau persoanei juridice.

⁵³ Se sancționează cu amendă de la 90 la 240 de unități convenționale (4.500 – 12.000 de lei).

⁵⁴ Se sancționează cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale (9.000 – 15.000 de lei) aplicată persoanei juridice și/sau persoanei cu funcție de răspundere și cu privarea de dreptul de a deține anumite funcții sau de a desfășura anumite activități pe un termen de la 3 luni la un an.

⁵⁵ Se sancționează cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale (9.000 – 15.000 de lei) aplicată persoanei cu funcție de răspundere și cu privarea de dreptul de a deține anumite funcții pe un termen de la 3 luni la un an.

⁵⁶ Se sancționează cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale (1.500 - 4.500 de lei) aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale (9.000 – 15.000 de lei) aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

⁵⁷ Se sancționează cu amendă de la 240 la 600 de unități convenționale (12.000 – 30.000 de lei) aplicată persoanei juridice, cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

⁵⁸ [Raportul](#) Promo-LEX: Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2022.

⁵⁹ [Raportul](#) de activitate al Comisiei Electorale Centrale pentru anul 2022 în conformitate cu activitățile prevăzute în Planul strategic al CEC pentru anii 2020-2023, pagina 11.

Totuși, în scopul estimării eficienței și impactului proceselor contravenționale inițiate de CEC, Promo-LEX a solicitat autorității electorale informații detaliate despre numărul de procese contravenționale inițiate, precum și rezultatele acestora. Potrivit informației furnizate de CEC, în perioada 2016-2024 a fost constatată următoarea situație (a se vedea tabelul nr. 1):

Tabelul nr. 1

Procesele contravenționale inițiate de CEC

Anul de referință	Nr. procese contravenț. inițiate	Etapă instanțelor de judecată	Decizia instanțelor de judecată	Analiza rezultatelor raportat la procesele inițiate și a celor înaintate în judecată
Prezentarea tardivă/incompletă sau neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor privind gestiunea financiară; neexecutarea somației CEC.				
2016	15	Din 143 procese contravenționale inițiate, au fost încheiate și trimise pentru examinare 84 procese-verbale cu privire la contravenție	▪ 40 de cauze: admise, cu aplicarea amenzii persoanelor vinovate ▪ 43 de cauze: a fost încetat procesul contravențional ▪ 1 cauză: rejudecare (în proces)	▪ 59% din procesele contravenționale inițiate au ajuns în instanță ▪ La nivelul instanțelor de judecată: ▪ 48% din procesele-verbale cu privire la contravenție au fost menținute de instanță, cu sancționarea (amendă) persoanelor vinovate ▪ În 51% din procesele-verbale cu privire la contravenție au fost încetate procesele contravenționale de instanța de judecată
2017	29			
2018	22			
2019	8			
2020	23			
2021	46			
2022	12	5 procese-verbale cu privire la contravenție	▪ 3 cauze: admise, cu aplicarea amenzii persoanelor vinovate ▪ 1 cauză: a fost încetat procesul contravențional ▪ 1 cauză: rejudecare (în proces)	▪ 42% din procesele contravenționale inițiate au ajuns în instanță ▪ La nivelul instanțelor de judecată: ▪ 60% din procesele-verbale cu privire la contravenție au fost menținute de instanță, cu sancționarea (amendă) persoanelor vinovate ▪ În 20% din procesele-verbale cu privire la contravenție au fost încetate procesele contravenționale de instanța de judecată ▪ 20% - în proces de examinare de către instanța de judecată
2023	9	7 procese-verbale cu privire la contravenție	În proces de examinare	
Finanțarea ilegală a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă, a concurenților electorali sau a participanților la referendum de către persoane fizice, manifestată prin depășirea plafoanelor stabilite de lege sau în numele unor persoane terțe (anonime) ori prin încălcarea regulilor stabilite de cadrul normativ existent				
2023	107	La etapa elaborării raportului, lipseau datele relevante (în proces de examinare/lucru)		
2024	73			

Prin urmare, observăm că în perioada 2016 – 2021, la nivelul instanțelor de judecată, în cazul a peste jumătate (51%) din cauzele examinate a fost încetat procesul contravențional, iar în cazul a 48% dintre acestea – au rezultat cu amendarea persoanei vinovate. Prin urmare, constatăm o rată scăzută a sancțiunilor aplicate persoanelor responsabile de încălcarea prevederilor legale privind finanțarea partidelor politice. În opinia Promo-LEX, numărul redus al sancțiunilor aplicate persoanelor vinovate raportat la numărul mare de încălcări admise în procesul de finanțare a partidelor politice nu descurajează partidele în vederea neadmiterii încălcării prevederilor legale cu privire la finanțare.

În anul 2022, CEC a înaintat în instanța de judecată 42% (5) din procesele contravenționale inițiate. Dintre acestea, în 60% instanța de judecată a menținut procesele-verbale cu privire la contravenție, cu sancționarea (amendă) persoanelor vinovate. În cazul a 20% din cauze - au fost încetate procesele contravenționale de instanța de judecată, iar restul fiind în proces de examinare.

În perioada 2022 – 2023, au fost adoptate modificări semnificative ale Codului contravențional, fiind extinse cazurile pasibile a fi sancționate în contextul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale⁶⁰. De asemenea, a fost majorată valoarea sancțiunilor ce pot fi aplicate subiecților vinovați de încălcarea prevederilor legale.

În rezultat, în anii 2023 și 2024 a crescut semnificativ numărul de procese contravenționale inițiate de CEC. Acestea încă nu au finalitate pentru a fi posibilă analiza eficienței sancțiunilor aplicate de organul electoral. În acest sens, reiterăm recomandarea Promo-LEX de a asigura evidența, publicarea și actualizarea sistematică pe pagina oficială a CEC a informației privind procesele contravenționale inițiate și rezultatele acestora.

2.2. Exercițarea atribuției Curții de Conturi privind controlul rapoartelor financiare

Potrivit prevederilor cadrului legal, controlul și auditul privind utilizarea de către partidele politice a alocațiilor de la bugetul de stat se efectuează de către Curtea de Conturi⁶¹. Alocațiile de la bugetul de stat utilizate pentru alte destinații decât cele prevăzute de cadrul legal urmează a fi restituite la bugetul de stat în baza unei hotărâri a Curții de Conturi, în mărimea utilizată contrar destinației⁶².

În acest scop, toate partidele politice care sunt finanțate inclusiv din alocații de la bugetul de stat, sunt obligate să prezinte rapoartele financiare semestriale și anuale inclusiv Curții de Conturi⁶³.

În contextul interviurilor organizate cu partidele politice, s-a constatat că periodic, în baza rapoartelor financiare prezentate, Curtea de Conturi poate să le solicite detalierea unor informații raportate și/sau prezentarea documentelor primare confirmative (de exemplu, facturi).

Promo-LEX a expediat o solicitare de acces la informație în adresa Curții de Conturi, privind numărul de cauze contravenționale inițiate și desfășurate în perioada 2016 – prezent, pentru utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat⁶⁴. Drept răspuns, autoritatea a informat că nu dispune de astfel de informații, dat fiind faptul că acestea sunt deținute de CEC, iar ”norma de referință stipulată la art. 48¹ alin. (4) Cod contravențional urmează a fi aplicată în coroborare cu prevederile art. 423⁷ Cod contravențional”, care stipulează constatarea și aplicarea contravențiilor de către CEC pentru utilizarea de către partidele politice contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat.

La acest aspect, menționăm că potrivit cadrului legal, personalul cu atribuții de audit public este **obligat** să constate faptele contravenționale în cazurile prevăzute de Codul contravențional⁶⁵.

În contextul celor expuse, apreciem critic afirmațiile Curții de Conturi expuse în răspunsul expediat la solicitarea Promo-LEX. Prin urmare, constatăm că din momentul inițierii finanțării activității partidelor politice inclusiv din alocații de la bugetul de stat, nu au fost desfășurate controale detaliate de către Curtea de Conturi. La acest aspect, menționăm că cadrul legal prevede transferarea resurselor financiare în proporție de 0,1% din bugetul de stat partidelor politice sub forma alocațiilor – ceea ce ar constitui o valoare prea mică, sub pragul rezonabil

60 [Raportul](#) Promo-LEX: Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2022.

61 Art. 28, alin. (5) și art. 30 alin. (2) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

62 Art. 28, alin. (3) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

63 Art. 29, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

64 Art. 48¹ alin. (4) și 423⁶ din [Codul](#) contravențional.

65 Art. 29 alin. (2) lit. d) din [Legea](#) nr. 260 din 7 decembrie 2017 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a Republicii Moldova.

pentru inițierea și desfășurarea unui audit detaliat de către Curtea de Conturi⁶⁶. Respectiv, în situația descrisă persistă riscul că Curtea de Conturi va rămâne doar formal implicată în verificarea rapoartelor financiare, fără vreun impact semnificativ asupra controlului finanțelor partidelor politice.

2.3. Exercițarea atribuțiilor organelor de investigație în domeniul finanțării partidelor politice

Potrivit cadrului legal⁶⁷, încălcarea regulilor privind finanțarea partidelor politice se sancționează penal, iar investigarea cazurilor respective ține de competența CNA și a Procuraturii Anticorupție.

În premieră pentru Republica Moldova, potrivit unei hotărâri CEC⁶⁸ din decembrie 2022, autoritatea electorală a transmis Procuraturii Anticorupție dosarul PPS pentru investigarea condițiilor de finanțare a acestuia, în situația în care pe parcursul anului 2022, neavând un cont bancar, partidul respectiv a desfășurat mai multe activități politice care au implicat cheltuieli financiare semnificative⁶⁹.

Anterior, în iulie 2022, Procuratura Anticorupție a început urmărirea penală a reprezentanților ex-PPȘ pe motivul falsificării raportului privind gestiunea financiară a partidului pentru semestrul I 2022 în intenția de a ascunde datele privind veniturile și cheltuielile formațiunii politice⁷⁰, precum și a acceptării cu bună știință a finanțării partidului politic din partea unui grup criminal organizat⁷¹. În acest context, la 21 iulie 2022, Parlamentul a votat pentru încuviințarea ridicării imunității parlamentare a deputatei Marina Tauber⁷². Acțiunile respective au fost urmate de mai multe percheziții organizate de organele de investigație la oficiile și domiciliile reprezentanților PPS⁷³.

Acțiunile organelor de investigație privind finanțarea partidelor politice s-au intensificat pe parcursul anului 2023. Astfel, potrivit Raportului de activitate al Procuraturii Anticorupție pentru anul 2023⁷⁴, în cauza de investigare a finanțării ilegale a PPS, au fost efectuate peste 230 de percheziții, peste 200 de măsuri speciale de investigații, fiind ridicate peste 100 de obiecte și audiate în calitate de martori peste 50 de persoane.

În rezultatul investigațiilor, în luna iunie 2023, dosarul PPS a fost trimis în instanța de judecată, context în care ex-PPȘ și Marina Tauber au fost acuzați de falsificarea rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale, a partidului politic, precum și acceptarea finanțării ilegale din partea unui grup criminal organizat, valoarea totală a banilor iliciți fiind stabilită la peste 195 milioane de lei.

Tot în contextul finanțării ilegale a PPS, pe parcursul anului 2023, Procuratura Anticorupție a investigat cauza Evgheniei Guțul, actuala bașcană a UTAG, și a unei secretare din Oficiul Central

66 GRECO: Runda a treia de evaluare. Raportul de evaluare a Moldovei. Transparența în finanțarea partidelor politice, pct. 74.

67 Codul penal prevede sancțiuni pentru falsificarea rapoartelor privind gestiunea financiară (art. 181², alin. (1)), extorcarea sau obținerea prin extorcare a donațiilor pentru partidele politice (art. 181², alin. (3)), utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat (art. 181², alin. (4)), acceptarea cu bună știință a finanțării partidului politic, a grupului de inițiativă sau a concurentului electoral din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizații (asociații) criminale (art. 181², alin. (5)), finanțarea ilegală a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă, a concurenților electorali sau a participanților la referendum (art. 181³ din Codul penal).

68 Hotărârea CEC nr. 821 din 15 decembrie 2022 cu privire la exercitarea atribuției de supraveghere a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice pentru primul semestru al anului 2022.

69 Raportul Promo-LEX privind finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2022.

70 Art. 181², alin. (1) din Codul penal.

71 Art. 181², alin. (5) din Codul penal.

72 Hotărârile Parlamentului nr. 221 și 222 din 21 iulie 2022 privind încuviințarea ridicării imunității parlamentare a deputatului în Parlament Marina Tauber.

73 Procuratura Anticorupție: Comunicat: [Noi detalii](#) în cauza penală privind finanțarea ilegală a Partidului Politic „Șor”. Comunicat - [Precizări](#) privind suma banilor ridicată în dosarul Finanțarea ilegală a PP „Șor”.

74 [Raportul](#) de activitate anual al Procuraturii Anticorupție pentru anul 2023.

al ex-PPȘ. În aprilie 2024 dosarul acestora a fost trimis în instanța de judecată⁷⁵. Evgheniei Guțul și secretarei ex-PPȘ le-au fost incriminate acceptarea cu bună știință a finanțării concurentului electoral și a partidului politic din partea unui grup criminal organizat, în formă prelungită, în calitate de complice.

Organele de investigație au constatat că Evghenia Guțul, în perioada 2019 – 2022, ar fi fost activ implicată în activitatea de introducere sistematică a mijloacelor financiare necontabilizate în Republica Moldova. Sursele financiare ar fi parvenit din partea unui grup criminal organizat, preponderent din Federația Rusă, prin efectuarea curselor aeriene și terestre. Bani menționați neraportați ar fi fost ulterior integrați în activitățile de promovare politică a partidului.

În anul 2023 a fost inițiată investigarea finanțării unui alt partid politic – PR, context în care au fost efectuate percheziții, măsuri speciale de investigații și audiați martori. În rezultatul investigațiilor desfășurate, un dosar a fost transmis în instanța de judecată, fiind vizată Irina Lozovan și soțul acesteia, consilier raional al Consiliului raional Ocnița, fiindu-le incriminată săvârșirea infracțiunii de acceptare cu bună știință a finanțării partidului politic din partea unui grup criminal organizat (pe parcursul anului 2023).

Un alt dosar transmis în 2023 în judecată privind finanțarea ilegală a partidelor politice l-a vizat pe Alexandr Nesterovschi, actual membru al PR. Acesta a fost învinuit de corupere pasivă în proporții deosebit de mari, în interesul unui grup criminal organizat, precum și de pregătire a finanțării ilegale a partidelor politice (i-ar fi propus contra bani Arinei Spătaru⁷⁶, ALDE, să se alăture unui proiect politic inițiat de Ilan Șor, în vederea constituirii sau preluării unor partide cu viziuni proeuropene, al cărei lider să fie aceasta, asigurând-o de faptul că partidul va fi susținut și finanțat de un grup criminal organizat).

Anul 2023 a fost marcat și de începutul investigațiilor de către Procuratura Anticorupție a formațiunii politice ȘANSĂ. Astfel, la 4 octombrie și 17 noiembrie 2023, au fost efectuate percheziții la domiciliile reprezentanților ȘANSĂ, precum și la sediile raionale ale partidului⁷⁷. Acestea au fost autorizate în cadrul cauzei penale pornite pe faptul finanțării ilegale a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali săvârșită în proporții mari, precum și pe faptul spălării banilor săvârșită de un grup criminal organizat în proporții deosebit de mari.

În cazul tuturor situațiilor descrise, acestea urmează a fi investigate detaliat și examinate în instanțele de judecată, cu adoptarea deciziilor de rigoare, în funcție de caracterul și suficiența probatoriului prezentat de organele de investigație.

Promo-LEX salută eforturile organelor de investigație în domeniul finanțării ilegale a partidelor politice. Totuși, se pare că în prezent, se atestă o consolidare a eforturilor în vederea investigării finanțării formațiunilor politice în privința cărora organele de investigație au bănuieli/dovezi că ar exista conexiuni directe sau indirecte cu Ilan Șor. Considerăm totuși necesar ca autoritățile implicate în controlul, supravegherea și investigarea finanțării partidelor politice să sporească eforturile în această direcție, astfel încât să fie asigurată verificarea corectitudinii și transparenței finanțării tuturor partidelor politice.

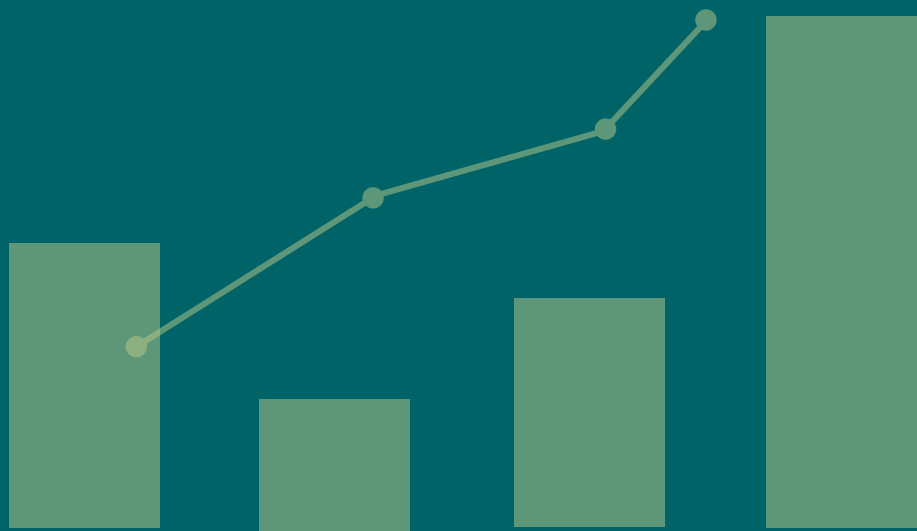
⁷⁵ [Procuratura Anticorupție](#): Cauza penală în privința Evgheniei Guțul și a unei secretare din cadrul Oficiului Central al fostului Partid Politic „Șor” trimisă în instanța de judecată.

⁷⁶ În cadrul unei [Conferințe](#) de presă, Arina Spătaru, președinta ALDE, a declarat că a denunțat la Procuratura Anticorupție tentativa de a fi coruptă, oferind și alte detalii cu privire la dosarul penal pornit pe faptul finanțării ilegale a partidelor politice de către Șor.

⁷⁷ Procuratura Anticorupție: [Rezultatele](#) celor 70 percheziții efectuate la PP „Șansă”; [Percheziții](#) și ridicare de peste 192 000 lei de la un reprezentant al PP „ȘANSĂ”.

CAPITOLUL III

EXERCITAREA ATRIBUȚIEI DE RAPORTARE CĂTRE PARTIDELE POLITICE

3.1. Prezentarea la CEC a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice

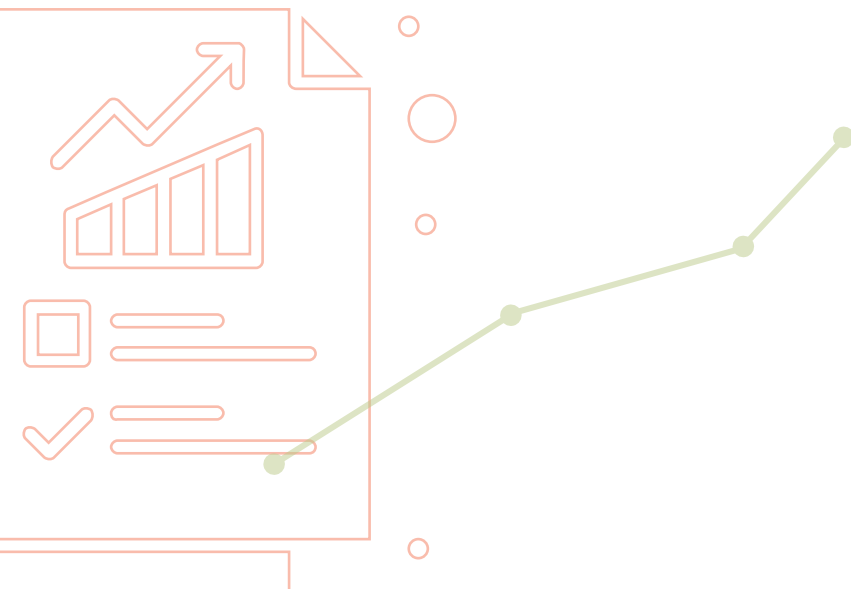
3.1.1. Respectarea prevederilor legale privind prezentarea rapoartelor

Cadrul legal⁷⁸ prevede obligațiunea partidelor politice de a prezenta în format electronic la CEC, semestrial, până la 15 iulie și corespunzător, 15 ianuarie, și anual, până în data de 31 martie, rapoarte privind gestiunea financiară. Rapoartele respective urmează a fi prezentate și Curții de Conturi, în cazul partidelor politice beneficiare de alocații de la bugetul de stat. Instrumentul utilizat de CEC pentru prezentarea rapoartelor financiare în format electronic este modulul SSI "Control financiar".

Amintim că potrivit informației prezentate de CEC, modulul electronic de raportare financiară a partidelor politice a funcționat cu deficiențe – ceea ce a provocat dificultăți în procesul de raportare – atât în perioada de raportare pentru primul semestru 2023, cât și în perioada de prezentare a raportului anual.

Potrivit informației disponibile pe pagina oficială a CEC, la data de 31 mai 2024, pentru anul 2023 s-a constatat următoarea situație (a se vedea tabelul nr. 2):

- **92%** (54 din 59⁷⁹) din partide au prezentat rapoartele privind gestiunea financiară pentru primul semestru al anului 2023. În cazul a 8% (5 din 59) - acestea nu au prezentat raportul;
- **87%** (53 din 61⁸⁰) din partide au prezentat rapoartele privind gestiunea financiară pentru al doilea semestru al anului 2023. În cazul a 13% (8 din 61) - acestea nu au prezentat raportul;
- **75%** (46 din 61) din partide au prezentat rapoartele anuale privind gestiunea financiară. În cazul a 25% (15 din 61) – acestea nu au prezentat raportul anual.

⁷⁸ Art. 29, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice și pct. 85 din [Regulamentul](#) CEC privind finanțarea activității partidelor politice, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1102 din 21 iunie 2023.

⁷⁹ La 30 iunie 2023, potrivit datelor de la ASP, erau înregistrate 59 partide politice, inclusiv ex-PPȘ.

⁸⁰ La 31 decembrie 2023, potrivit datelor de la ASP, erau înregistrate 61 de partide politice, exclusiv ex-PPȘ, care a fost radiat din registrul partidelor politice.

Prezentarea rapoartelor privind gestiunea financiară pentru anul 2023, potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC

Statut	Primul semestru 2023		Al doilea semestru 2023		Anual 2023	
	Partide	Total	Partide	Total	Partide	Total
Au prezentat raportul	ALDE, AUR, CC, CUB, FASM, LOC, MAN, MPSN, MRRM, PACE, PAM, PAS, PC, PCRM, PDCM, PDMM, PE, PL, PLD, PLDM, PN, PNL, PNM, PONA, PPCD, PPDA, PPDM, PPF, PPM, PPMM, PPN, PPP, PPPDA, PPPO, PPPPN, PPRM, PPRU, PPSM, PPV, PPVM, PPVP, PR, PRM, PRSM, PS, PSD, PSDE, PSE, PSM, PSP, PSRM, PVE, ȘANSĂ, UCM, UCSM	54 din 59	ALDE, AUR, CC, CUB, FASM, LOC, MAN, MPSN, MRM, MRRM, PACE, PAM, PAS, PCRM, PDCM, PDMM, PE, PL, PLDM, PN, PNL, PNM, PONA, PPCD, PPDA, PPDM, PPF, PPM, PPMM, PPN, PPP, PPPDA, PPPO, PPPPN, PPRM, PPRU, PPSM, PPV, PPVM, PPVP, PR, PRM, PRSM, PS, PSDE, PSE, PSM, PSP, PSRM, PVE, ȘANSĂ, UCM, UCSM	53 din 61	AUR, CC, CUB, LOC, MAN, MPSN, MRM, MRRM, PACE, PAM, PAS, PCRM, PDCM, PDMM, PE, PL, PLD, PLDM, PN, PNL, PNM, PONA, PPDA, PPDM, PPF, PPMM, PPN, PPP, PPPDA, PPPPN, PPRM, PPSM, PPV, PPVM, PPVP, PR, PRM, PRSM, PSDE, PSE, PSP, PSRM, PVE, ȘANSĂ, UCM, UCSM	46 din 61
Nu au prezentat raportul	NOI, PReg., PMUEM, POM, PPȘ	5 din 59	MRS, NOI, PReg., PC, PLD, PMUEM, POM, PSD	8 din 61	ALDE*, FASM, MRS, NOI, PReg., PC, PMUEM, POM, PPCD*, PPM, PPPO, PPRU, PS*, PSD, PSM*	15 din 61

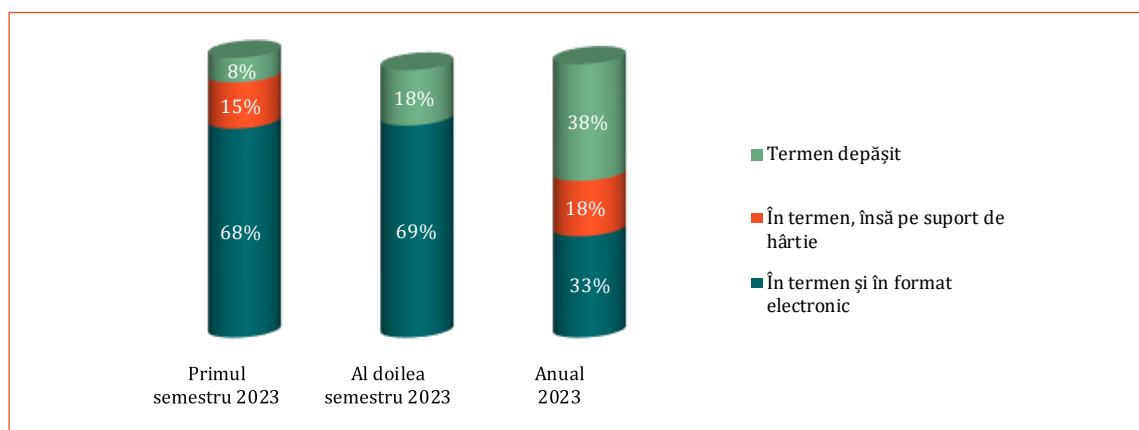
* În cazul partidelor evidențiate, potrivit informației furnizate de CEC, rapoartele au fost prezentate pe suport de hârtie, însă până la 31.05.2024, acestea nu au fost publicate pe pagina autorității electorale, contrar prevederilor cadrului legal.

Cu referire la respectarea termenelor legale și a formatului de prezentare a rapoartelor (electronic), potrivit informației furnizate de CEC ca răspuns la solicitarea Promo-LEX de acces la informație, au fost constatate următoarele (a se vedea graficul nr. 1 și tabelul nr. 3):

- în termen și în format electronic au prezentat rapoartele financiare **68%** din partidele politice pentru primul semestru, **69%** - pentru al doilea semestru și, respectiv, **33%** - rapoartele anuale.
- în termen, însă pe suport de hârtie, au prezentat rapoartele financiare **15%** din partidele politice pentru primul semestru, **0%** - pentru al doilea semestru și, respectiv, **8%** - rapoartele anuale.
- cu depășirea termenului de raportare, în format electronic sau pe suport de hârtie, au prezentat rapoartele financiare **8%** din partidele politice pentru primul semestru, **18%** - pentru al doilea semestru și, respectiv, **38%** - rapoartele anuale.

Graficul nr. 1

Ponderea rapoartelor prezentate în termen și formatul prevăzut de cadrul legal

Respectarea termenului și formatului de prezentare a rapoartelor financiare de către partidele politice

Statut	Primul semestru 2023	Al doilea semestru 2023	Anual 2023
În termen, cu respectarea modului de prezentare (electronic, prin SSI "Control financiar")	AUR, CC, CUB, MAN, MPSN, MRRM, PACE, PAD, PAS, PCRM, PDCM, PDMM, PE, PL, PLD, PLDM, PN, PNM, PONA, PPCD, PPF, PPM, PPMM, PPN, PPP, PPPDA, PPPPN, PPRM, PPSM, PPVM, PPVP, PR, PRM, PS, PSDE, PSE, PSP, PVE, UCM, UCSM.	ALDE, AUR, CC, CUB, LOC, MAN, MPSN, MRM, PACE, PAM, PAS, PCRM, PDCM, PDMM, PE, PL, PLDM, PN, PNM, PPCD, PPF, PPM, PPMM, PPN, PPP, PPPDA, PPPO, PPPPN, PPRM, PPRU, PPVM, PPVP, PR, PRM, PRSM, PSDE, PSE, PSRM, PVE, ȘANSĂ, UCM, UCSM	CC, CUB, MAN, MRM, PAM, PDCM, PDMM, PE, PLD, PNM, PONA, PPMM, PPPPN, PPSM, PPV, PPVM, PRM, PRSM, PSRM, UCM
	40 de partide din 59	42 de partide din 61	20 de partide din 61
În termen, însă fără respectarea modului de prezentare (pe suport de hârtie)	PAM, PC, PNL, PPDM, PPPO, PRSM, PSD, PSM, PSRM ⁸¹	-	PLDM, PR, PSDE, PSM, PVE
	9 partide din 59	0 partide din 61	5 partide din 61
Termen depășit	FASM, LOC, PPDA, PPRU, ȘANSĂ	FASM, MRRM, PNL, PONA, PPDA, PPDM, PPSM, PPV, PS, PSM, PSP	ALDE, LOC, MPSN, MRRM*, PACE, PAS, PCRM*, PL, PN*, PNL, PPDA*, PPDM*, PPF*, PPN*, PPP*, PPPDA*, PPRM, PPVP*, PS, PSE*, PSP, ȘANSĂ, UCSM
	5 partide din 59	11 partide din 61	23 de partide din 61

*După expedierea răspunsului la solicitarea Promo-LEX – la 15 aprilie 2024, partide politice au mai prezentat rapoarte cu depășirea termenului, identificate de Promo-LEX ca fiind cu termen depășit în funcție de informația inițială de CEC.

În contextul celor relatate, constatăm că funcționalitatea SSI "Control financiar" are un impact considerabil asupra respectării termenelor și formatului prevăzut de cadrul legal pentru prezentarea de către partide a rapoartelor privind gestiunea financiară. Suplimentar, reiterăm că cadrul legal prevede sancțiuni contravenționale pentru prezentarea tardivă sau neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor privind gestiunea financiară⁸². De asemenea, este posibilă limitarea activității partidului politic dacă acesta nu a depus raportul privind gestiunea financiară în termenul și formatul stabilit de CEC⁸³. Totuși, considerăm că partidele politice nu ar trebui să fie pasibile de răspundere juridică, în cazul în care neprezentarea în formatul și termenul stabilit de lege a rapoartelor financiare este cauzată de funcționarea deficitară a SSI "Control financiar".

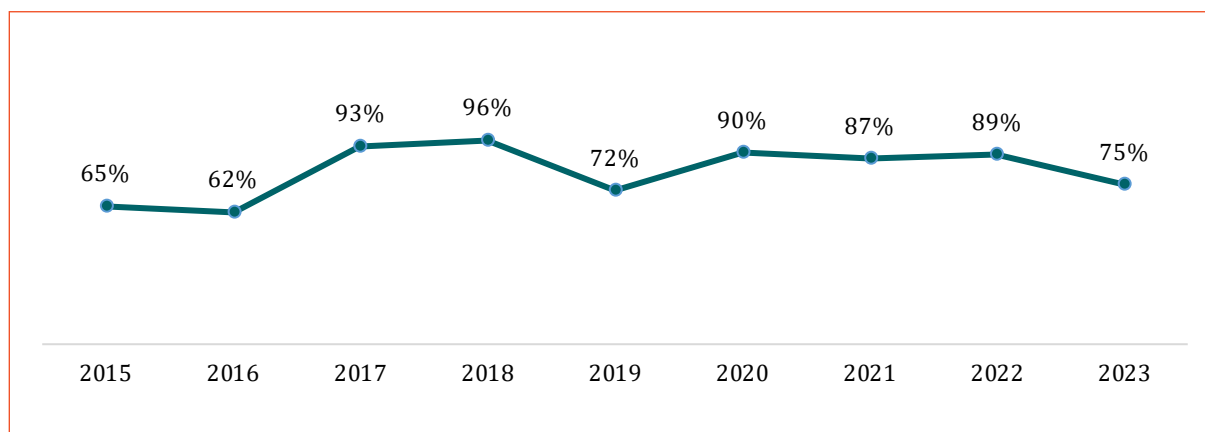
Analiza comparativă a evoluției conformării partidelor politice obligațiunii de a prezenta **rapoartele anuale** privind gestiunea financiară denotă o diminuare a ponderii rapoartelor pentru anul 2023 prezentate la CEC, comparativ cu anii precedenți (de la 89% în anul 2022 – la 75% în anul 2023) – a se vedea graficul nr. 2.

81 Art. 48¹, alin. (1) din [Codul](#) contravențional: prezentarea tardivă sau neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor privind gestiunea financiară se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 120 la 400 de unități convenționale (6.000 – 20.000 de lei) aplicată persoanei cu funcție de răspundere și/sau persoanei juridice.

82 Art. 21, alin. (1¹) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

83 Art. 25, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

Ponderea prezentării rapoartelor anuale privind gestiunea financiară a partidelor politice

3.1.2. Analiza datelor generale din rapoartele privind gestiunea financiară

În rezultatul analizei rapoartelor semestriale și anuale, Promo-LEX a constatat comiterea unor erori și/sau necompletarea diverselor rubrici din rapoartele prezentate de partidele politice privind gestiunea financiară, după cum urmează:

- *necompletarea în cel puțin unul din rapoartele prezentate a rubricilor privind numărul total de membri la sfârșitul perioadei de raportare – în cazul a cel puțin 16 formațiuni politice (FASM, MRRM, PACE, PC, PLD, PPDA, PPDM, PPMM, PPP, PPPO, PPRU, PS, PSD, PSE, PSM, PSP);*
- *raportarea sediilor deținute în locațiune, însă fără a raporta și cheltuieli privind locațiunea sau întreținerea acestora – în cazul a șapte partide politice (AUR, MPSN, MRM, PAM, PPCD, PPRM, PRM);*
- *raportarea cheltuielilor pentru întreținerea sediilor deținute, însă fără a declara despre deținerea sediilor – în cazul a șase partide politice (ALDE, PACE, PNL, PPRU, PPVP, PS);*
- *raportarea cheltuielilor de personal, însă fără a fi raportat personalul încadrat – în cazul a două partide politice (PNM și PPPO);*
- *raportarea personalului încadrat, însă fără raportarea cheltuielilor de personal – în cazul a cel puțin opt partide politice (AUR, MPSN, PAM, PPRM, PPVP, PRM, ȘANSĂ, UCSM);*
- *raportarea datelor cu admiterea erorilor de calcul sau altor tipuri de erori – cel puțin în cazul a 9 partide politice (a se vedea tabelul nr. 4). Erorile identificate fie încalcă principiile de transparență, fie nu asigură uniformitatea informațiilor din rapoartele generale cu cea din rapoartele detaliate anexate la raportul general.*

Erorile identificate în rapoartele financiare ale partidelor politice

Partid politic	Tipul erorii	Valoarea implicată (lei)
ALDE	Donațiile și cotizațiile nu sunt reflectate transparent. În loc de numele și prenumele donatorului/cotizantului, este indicat doar Membri de partid	+128.500
CUB	Raportul general indică 24.940 de lei drept venituri din donații materiale, acestea nefiind însă reflectate și la cheltuieli.	+24.940
PACE	Raportul general indică 59.820 de lei drept venituri din donații materiale, acestea însă fiind reflectate ca cheltuieli financiare.	+59.820
PAS	Raportul general indică:	+830.201
	▪ 1.625.201 de lei de la persoane juridice, pe când în rapoartele detaliate sunt reflectate doar 795.000 de lei;	-830.201
	▪ 1.072.015 de lei de la persoane fizice, pe când în rapoartele detaliate sunt reflectate 1.902.216 de lei (inclusiv veniturile de la persoane fizice cu statut special);	-64.750
	▪ 43.750 de lei din donații materiale, pe când în rapoartele detaliate sunt reflectate 108.500 de lei.	
PDCM	Raportul general indică:	+94.280
	▪ 197.200,87 de lei donații de la persoane juridice, pe când în rapoartele detaliate – doar 102.920, 87 de lei;	+450
	▪ 73.422 de lei din cotizații, pe când în rapoartele detaliate – doar 72.942 de lei;	-94.280
	▪ 298.300 de lei din donații de la persoane fizice, pe când în rapoartele detaliate – 392.580 de lei (inclusiv veniturile de la persoane fizice cu statut special)	
PLDM	Raportul general indică veniturile cu 39.941,20 de lei mai mult decât veniturile reflectate în anexele detaliate, pe fiecare sursă de venit	+39.941,20
PNM	În rapoartele detaliate anexate la raportul general au fost raportate 20.000 de lei pentru locațiunea sediilor ca donații materiale. Valoarea respectivă nu este însă inclusă în raportul general	-20.000
PPPO	Raportul general indică 29.400 de lei din donații materiale, pe când în rapoartele detaliate sunt raportate 43.800 de lei. De asemenea, veniturile din donații materiale nu au fost reflectate la cheltuieli din aceeași sursă.	-14.400
PR	Raportul general indică 173.340 de lei din donații materiale, pe când în rapoartele detaliate sunt raportate doar 104.900 de lei. De asemenea, veniturile din donații materiale nu au fost reflectate la cheltuieli din aceeași sursă.	-68.440

În tabelul nr. 5 sunt reflectate datele generale raportate de partidele politice privind membrii de partid, filialele teritoriale, sediile proprii și cele în locațiune, precum și personalul încadrat pentru anul 2023, comparate cu anii precedenți (2019 – 2022). Informația pentru anul 2023 a fost colectată în unul din raportatele prezentate de partidele politice pentru anul 2023 - fie cel anual, iar în cazul lipsei datelor în acesta - din raportul pentru al doilea semestru, iar în lipsa acestora – din raportul pentru primul semestru 2023.

*Evoluția datelor generale raportate de partidele politice
perioada 2019–2023, potrivit rapoartelor financiare prezentate la CEC*

Informații generale	Anul 2019	Anul 2020	Anul 2021	Anul 2022	Anul 2023
Membri de partid	152.640	255.270	304.713	256.708	187.424
Filiale teritoriale	382	447	567	517	412
Sedii proprii	0	13	14	12	10
Sedii în locațiune	212	233	193	169	186
Personal încadrat	141	222	208	206	200

Comparativ cu anii precedenți, constatăm că numărul de filiale teritoriale, sedii proprii, sedii în locațiune și personal încadrat a înregistrat modificări nesemnificative, comparativ cu perioadele anterioare – chiar dacă luăm în considerație radierea PPȘ și neraportarea datelor respective de către acesta (lipsa datelor raportate de acesta a fost suplinită cu informația raportată de noile partide politice care și-au dezvoltat infrastructura la nivel teritorial).

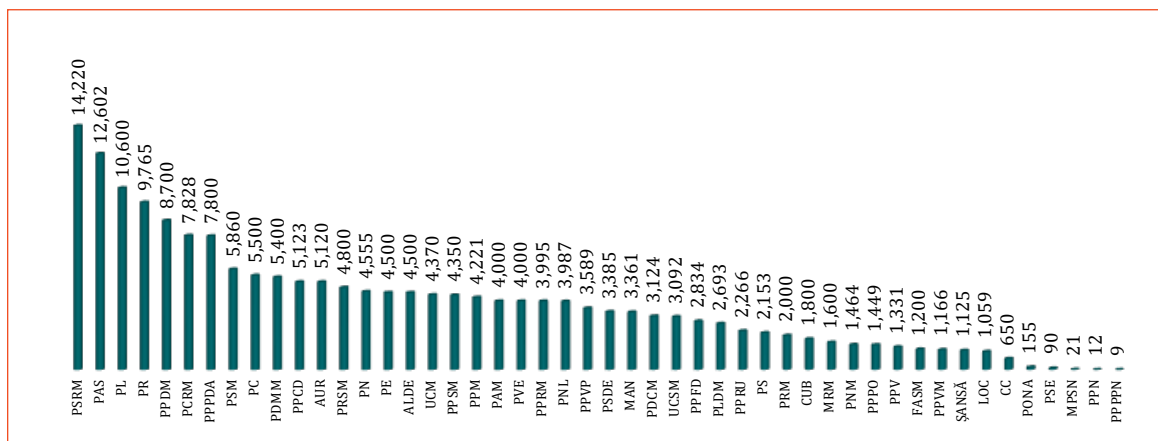
De cealaltă parte, constatăm o diminuare continuă semnificativă a numărului de membri de partid raportați, care comparativ cu anul 2022, a scăzut cu peste 69 de mii. În rezultat, numărul de membri de partid în 2023, cu 61 de partide înregistrate, a ajuns aproape la numărul de membri declarați de partide în anul 2019, când au fost raportați 152 de mii de membri pentru 46 de partide politice înregistrate. Prin urmare, constatăm că creșterea numărului de partide politice înregistrate nu este însoțită și de o creștere a numărului de membri de partid.

Situația descrisă în mare parte se explică prin declararea de către Curtea Constituțională a ex-PPȘ drept neconstituțional, ceea ce a dus la radierea acestuia din registrul de stat al partidelor politice. În rezultat, cei 48.263 de membri raportați de ex-PPȘ (30 iunie 2022) nu se mai regăsesc în prezent în rapoartele financiare prezentate la CEC. O altă cauză ar putea fi micșorarea numărului de membri obligatorii pentru a înregistra un partid politic (de la 4.000, până în august 2020 – la 1.000, din august 2020).

În context, menționăm că din ianuarie 2023, partidele politice sunt obligate să țină registre ale membrilor de partid, care urmează a fi actualizate semestrial și anual, precum și structurate potrivit organizațiilor teritoriale. La necesitate, aceste date pot fi solicitate de CEC și ASP. Nu este clar dacă aspectul menționat a influențat neraportarea membrilor de unele partide politice, cert însă este că unele partide politice, cu membrii declarați anterior, la situația din decembrie 2023 nu au raportat nici un membru (de exemplu, cazul PACE, care în 2022, era al doilea partid politic după numărul de membri raportați, după ex-PPȘ, iar în 2023 nu a raportat nici un membru). În context, amintim că potrivit legii, în momentul înregistrării partidului politic, numărul membrilor acestuia nu poate fi mai mic de 1.000.

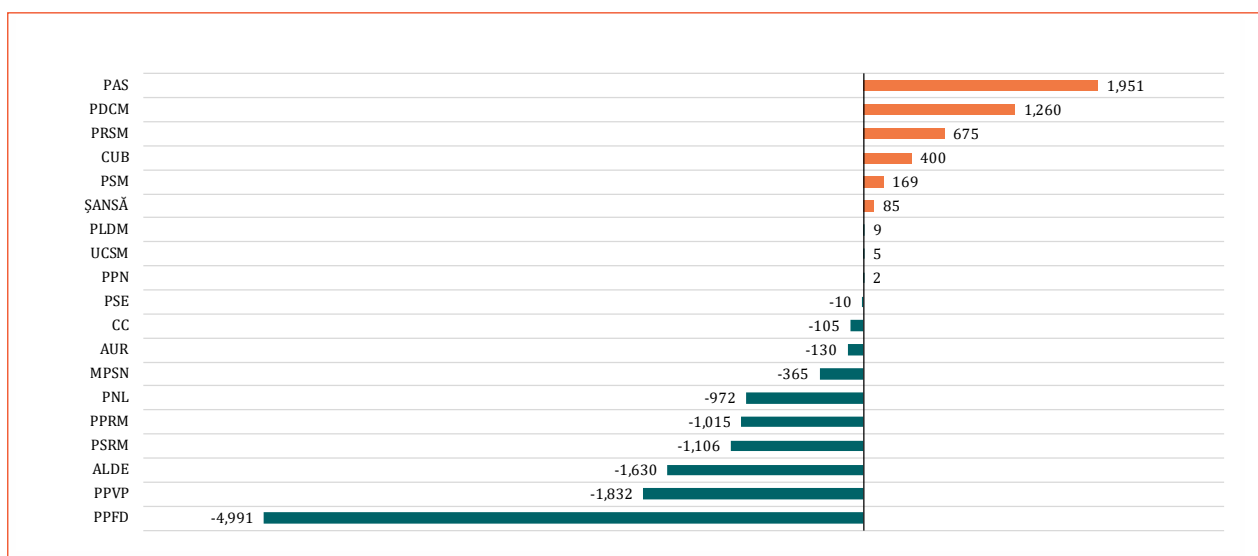
Pentru anul 2023, cei mai mulți membri de partid au fost raportați de PSRM (14.220), PAS (12.602) și PL (10.600) – a se vedea graficul nr. 3.

Membrii de partid raportați de partidele politice pentru anul 2023

Comparativ cu anul 2022, cea mai mare creștere a numărului de membri de partid a fost raportată de PAS (+1.951 de membri) și PDCM (+1.260 de membri), iar cea mai mare descreștere - de PPFD (fostul Pro-Moldova, - 4.991 de membri) și PPVP (-1.832 de membri) – a se vedea graficul nr. 4.

Evoluția numărului de membri de partid (2023 comparativ cu 2022)

* În analiza reflectată nu au fost incluse ex-PPȘ, PACE – care nu a raportat nici un membru, precum și partidele politice în cazul cărora nu au fost identificate date corespunzătoare fie în 2022, fie în 2023, necesare pentru a face comparație.

3.2. Veniturile raportate și sursele de finanțare

Partidele politice își pot finanța activitatea din cotizațiile de membru; donațiile, inclusiv cele colectate în cadrul manifestărilor de agrement, culturale, sportive sau altor manifestări de masă organizate de partid; alocațiile de la bugetul de stat; alte venituri legal obținute⁸⁴. Cadrul legal permite formațiunilor politice acumularea veniturilor anuale din cotizații de membru și donații – fără a se lua în calcul veniturile din alocații și alte venituri - în volum ce nu depășește 0,1% din veniturile bugetului de stat⁸⁵.

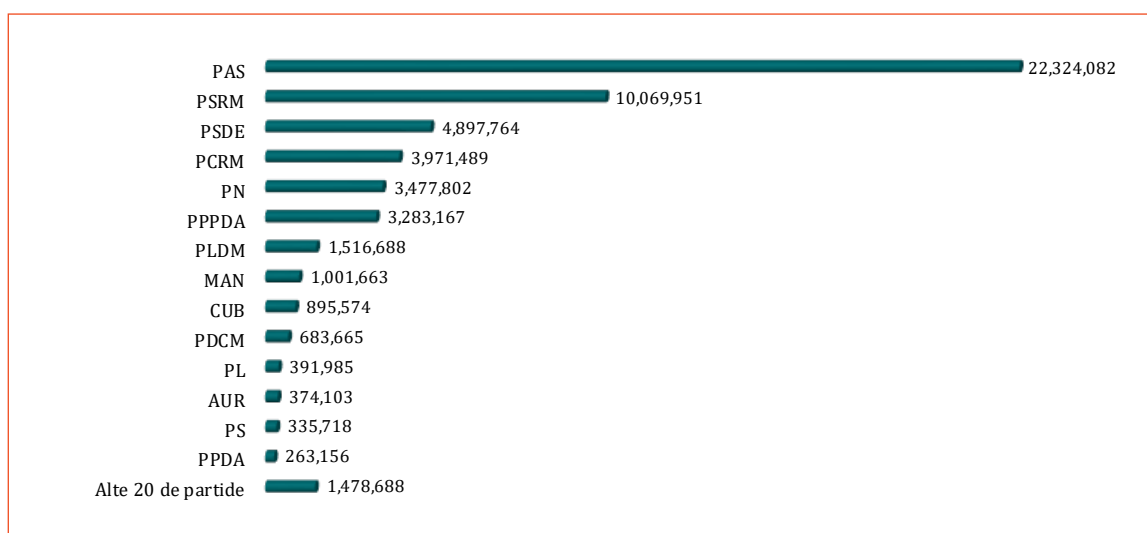
Pentru anul 2023, Parlamentul a aprobat veniturile bugetului de stat în valoare de 64,8 mld. de lei. Prin urmare, limita maximă a veniturilor acumulate de un partid politic din cotizații și donații a fost de 64,8 mil. de lei.

La acest aspect, constatăm că pentru anul 2023, în cazul a 22 de partide politice nu au fost raportate venituri⁸⁶, iar în cazul a 34 de partide politice au fost raportate venituri în valoare totală de **54,9 mil. de lei**⁸⁷, dintre care 526 mii lei au constituit venituri din donații materiale. Prin urmare, nici cel puțin valoarea totală a veniturilor raportate de toate partidele politice nu a atins plafonul limită stabilit pentru veniturile acumulate de un partid politic doar din cotizații și donații. În opinia Promo-LEX, plafonul limită prevăzut de cadrul legal pentru veniturile acumulate doar din donații și cotizații este prea mare, în limita respectivă urmând a fi incluse și veniturile acumulate din celelalte surse.

În funcție de veniturile acumulate din toate sursele, cele mai multe au fost ale PAS, care au constituit 41% din totalul veniturilor tuturor partidelor în 2023, urmat de PSRM – 18%, PSDE – 9%, PCRPM - 7%, precum și PN și PPPDA – a câte 6% (a se vedea graficul nr. 5 și Anexa nr. 1). Prin urmare, constatăm că 87% din totalul veniturilor au fost raportate de 6 partide politice (18%), și doar 13% din venituri – de celelalte 28 partide (82%).

Graficul nr. 5

Veniturile declarate de partidele politice pentru anul 2023

Principala sursă de finanțare în bani a partidelor în anul 2023 au fost alocațiile de la bugetul de

⁸⁴ Art. 25, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

⁸⁵ Art. 26, alin. (3) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

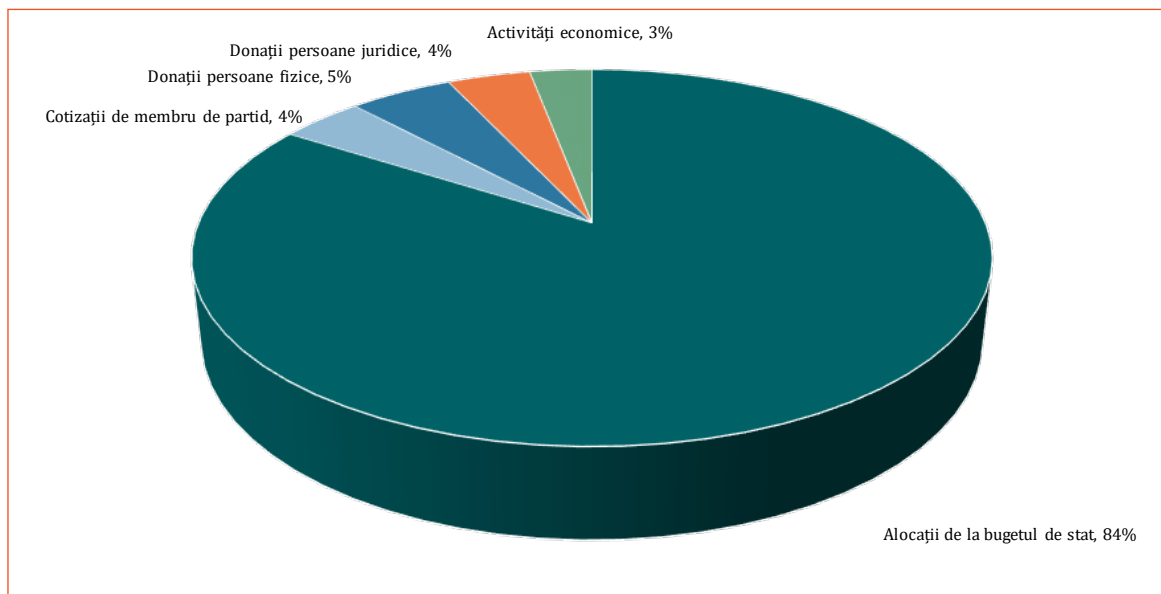
⁸⁶ Partidele politice care au declarat "0" (zero) venituri pentru anul 2023: FASM, MRM, MRRM, PAM, PC, PDMM, PE, PLD, PONA, PPCD, PPDM, PPMM, PPPPN, PPSM, PPV, PPVM, PRSM, PSD, PSM, PSP, ȘANSĂ, UCM.

⁸⁷ Soldul inițial total raportat de partide a fost de 47,1 mil. de lei, iar soldul final – 46,4 mil. de lei.

stat (84%), urmate de donațiile financiare de la persoane fizice și juridice (9%), cotizațiile de membru de partid (4%), din activități economice (3%) – a se vedea graficul nr. 6.

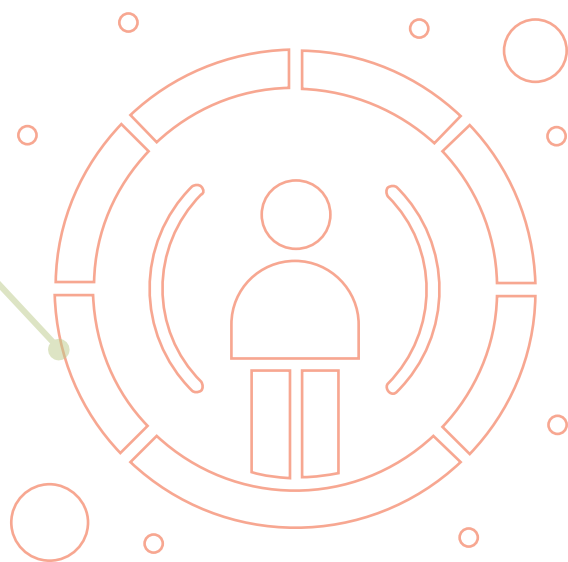
Graficul nr. 6

Sursele de venit raportate de partidele politice

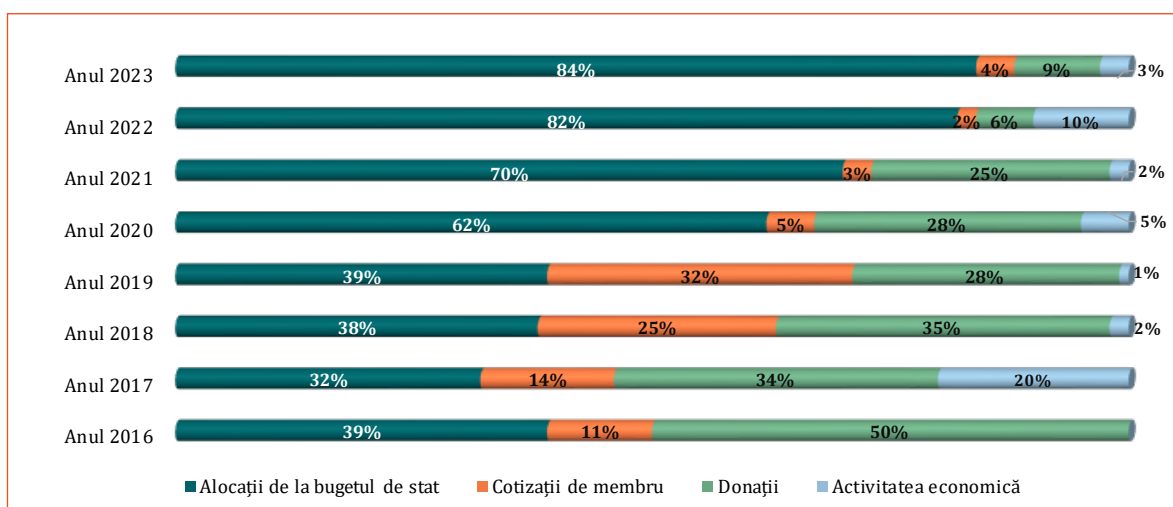

În cazul donațiilor materiale, acestea au fost raportate ca sursă de venit de 12 partide politice, în sumă totală de 526.142 de lei, cele mai multe fiind raportate de PR (31%), PACE (11%) și PDCM (10%).

Comparativ cu perioadele anterioare, constatăm o creștere continuă și alarmantă a dependenței financiare a partidelor politice de alocațiile de la bugetul de stat. Astfel, pentru comparație, dacă în 2023 coraportul finanțării partidelor politice din alocațiile de la bugetul de stat și din surse private a fost de circa 84% versus 16%, atunci în 2022 acesta a fost de 82% (bugetul de stat) - la 18% (alte surse), în 2021 - de 70% (bugetul de stat) la 30% (alte surse) - a se vedea graficul nr. 7.

Dinamica surselor de venit financiare ale partidelor politice

Comparativ, menționăm că în Uniunea Europeană, coraportul veniturilor partidelor politice din bugetul public și din surse private variază într-o oarecare măsură între democrațiile consolidate și democrațiile mai noi. Astfel, în cazul partidelor politice din democrațiile mai noi din Europa de Est, coraportul dintre veniturile din bugetul public și din surse private este de 65% - la 35%, comparativ cu 55% (bugetul public) – la 45% (surse private) în cazul partidelor politice din democrațiile consolidate. De asemenea, partidele din democrațiile consolidate primesc în medie 14% din veniturile lor financiare din donații, față de 11% - pentru partidele din democrațiile mai noi. Cotizațiile de membru constituie, în medie, 19% - în cazul democrațiilor consolidate și, respectiv – 12%, în cazul democrațiilor mai noi⁸⁸.

Prin urmare, constatăm că în cazul Republicii Moldova, coraportul dintre finanțarea publică și privată a partidelor politice a depășit semnificativ media statelor membre ale Uniunii Europene. În opinia Promo-LEX, tendința respectivă este una îngrijorătoare în contextul în care majoritatea formațiunilor politice par să nu depună efort în atragerea susținerii financiare din partea cetățenilor. În consecință, constatăm că partidele contribuie puțin la dezvoltarea culturii politice a cetățenilor, informarea acestora privind activitățile și agenda politică a partidului, precum și la sporirea loialității față de partid. Din acest considerent, vedem necesară creșterea eforturilor partidelor politice întru implicarea și responsabilizarea politică a cetățenilor, ceea ce va contribui inclusiv la diversificarea surselor de finanțare a activităților partidului. În acest sens, ar putea fi examinată posibilitatea revizuirii condițiilor de acordare a alocațiilor de la bugetul de stat în funcție de volumul veniturilor acumulate de partide din sursele private.

Relevantă în acest sens este și opinia publică privind încrederea în partidele politice care, în Republica Moldova, este foarte redusă. În perioada 2016 – 2024, potrivit sondajelor de opinie publicate de IRI, ponderea cetățenilor care au o opinie negativă în raport cu partidele politice a oscilat între 60%-81%, iar în 2024 - 66% din respondenți au exprimat o opinie negativă în raport cu acestea⁸⁹.

Încrederea redusă a societății în partidele politice ar putea explica reticența cetățenilor de a susține financiar activitatea partidelor, exprimată în aceleași sondaje de opinie efectuate de IRI. Astfel, în anul 2022, 96% din respondenți au declarat că nu doresc să susțină financiar activitatea unui partid politic, ceea ce a constituit un procent mai mare comparativ cu anul 2021 - când 87% din respondenți au declarat că nu doresc să contribuie financiar la activitatea politică.

⁸⁸ European Union, Directorate General for Finance, 2021, Financing of political structures in EU Member States.

⁸⁹ IRI Polls and Qualitative Research – a se vedea Moldova.

În context, menționăm că Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei⁹⁰ a stabilit că unul din principiile fundamentale ale reglementării finanțării partidelor politice trebuie să fie asigurarea unui echilibru rezonabil între finanțarea publică și cea privată. Finanțarea partidelor din bugetul de stat are drept obiectiv principal prevenirea dependenței acestora de donatori privați și pentru a garanta egalitatea de șanse între partidele politice. De cealaltă parte însă, este necesară asigurarea unui echilibru rezonabil între finanțarea publică și cea privată, din considerentul că dependența excesivă de finanțarea de la stat poate duce la slăbirea legăturilor dintre partide și electoratul acestora.

Necesitatea asigurării unui echilibru rezonabil între finanțarea publică și cea privată a fost recomandată și de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei⁹¹, care a statuat că statul ar trebui să ofere sprijin partidelor politice, însă acest sprijin ar trebui să se limiteze la contribuții rezonabile. De asemenea, trebuie să se asigure că orice sprijin din partea statului și/sau a cetățenilor nu interferează cu independența partidelor politice.

Potrivit Comisiei de la Veneția și OSCE/ODIHR⁹², alocațiile de la bugetul de stat ar trebui să fie stabilite la un nivel semnificativ pentru a îndeplini obiectivul de a oferi sprijin partidelor politice, însă acestea nu ar trebui să fie singura sursă de venit sau să creeze condiții pentru o dependență excesivă a formațiunilor politice de sprijinul statului. Cu toate acestea, nu există un consens în privința acestui echilibru și care ar trebui să fie coraportul admisibil dintre cele două surse de finanțare⁹³.

Există păreri care susțin că finanțarea publică ar putea face ca partidele politice să devină, de fapt, o parte a statului – situație în care în loc să reprezinte cetățenii în raport cu statul, partidele ar fi tentate să reprezinte statul față de cetățeni. De asemenea, se consideră că independența partidelor poate fi subminată de dependența financiară față de fondurile publice, mai ales în statele în curs de transformare, în care partidele dominante sunt la putere⁹⁴.

3.2.1. Alocațiile de la bugetul de stat

Potrivit cadrului legal⁹⁵, partidele politice au dreptul să primească anual finanțare de la bugetul de stat prin intermediul CEC. Alocațiile respective se calculează pentru fiecare partid politic în funcție de voturile valabile acumulate de acestea în alegeri, după cum urmează:

- **30%** proporțional cu performanțele obținute în alegerile parlamentare;
- **30%** proporțional cu performanțele obținute în alegerile locale generale;
- **15%** proporțional cu performanțele obținute în alegerile prezidențiale;
- **7,5%** proporțional cu femeile alese efectiv în cadrul alegerilor parlamentare;
- **7,5%** proporțional cu femeile alese efectiv în cadrul alegerilor locale;
- **5%** proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor parlamentare;
- **5%** proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor locale.

⁹⁰ Council of Europe, 2001, Parliamentary Assembly, Financing of political parties, [Recommendation](#) 1516 (2001).

⁹¹ Council of Europe, 2003, Committee of Ministers, [Recommendation](#) Rec(2003)4 of the Committee of Ministers to member states on common rules against corruption in the funding of political parties and electoral campaigns.

⁹² Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR, 2020, [Guidelines](#) on political party regulation, par. 233.

⁹³ [IFES](#), Political Finance Regulation: The Global Experience..

⁹⁴ Ibidem

⁹⁵ Art. 27, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

La acest aspect, în opinia Promo-LEX, prevederile enunțate poziționează Republica Moldova în rândul statelor cu cele mai puțin restrictive condiții de acordare a alocațiilor din bugetul de stat⁹⁶ - ceea ce corespunde recomandărilor Comisiei de la Veneția și OSCE/ODIHR⁹⁷. Comparativ, în Uniunea Europeană, la situația din 2021, în patru state membre alocațiile din bugetul de stat pentru partide erau condiționate de reprezentarea parlamentară, iar în cazul celorlalte state membre - acordarea acestora era condiționată de acumularea pragului minim procentual de voturi de la 0,5% - la 3%⁹⁸.

În anul 2023, în baza veniturilor aprobate la bugetul de stat⁹⁹, CEC a planificat¹⁰⁰ acordarea a 49,9 mil. de lei ca alocații pentru 34 de partide politice. În cazul a două partide politice – ex-PPȘ și PPRM – CEC a suspendat acordarea alocațiilor din cauza încălcărilor admise de acestea în procesul de finanțare, valoarea totală a alocațiilor nettransferate constituind 1,7 mil. de lei.

Potrivit rapoartelor prezentate la CEC, venituri din alocații de la bugetul de stat au raportat doar 23 de partide politice¹⁰¹. Prin urmare, constatăm că în cazul a 9 partide politice¹⁰², acestea nu au raportat venituri din alocații, valoarea totală fiind de 145,8 mii de lei. În cadrul discuțiilor cu reprezentanții unor partide politice, acestea au comunicat că raportat la valoarea alocațiilor transferate lunar de CEC, este mult prea costisitor să asiguri îndeplinirea prevederilor legale implicate de primirea alocațiilor (un cont bancar separat, rapoarte lunare prezentate la CEC privind cheltuielile efectuate din alocații – ceea ce implică achitarea salariului pentru un trezorer etc.).

În anul 2023, cele 23 de partide politice au raportat venituri din alocații de la bugetul de stat în volum total de **45.775.857 de lei**. Din totalul veniturilor raportate din alocații de la bugetul de stat, 41% au fost ale PAS, 22% - PSRM, 11% - PSDE, iar a câte 7% - PN și PPPDA (a se vedea graficul nr. 8). Prin urmare, 88% din totalul alocațiilor transferate au fost pentru finanțarea a 5 partide politice, iar 12% - pentru celelalte 18 partide.

96 [Casal Bértoa Fernando](#), Spirova Maria, 2013, Get a Subsidy or Perish! Public Funding and Party Survival in Eastern Europe, Leiden University.

97 Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR, 2020, [Guidelines](#) on political party regulation.

98 [European Union](#), Directorate General for Finance, 2021, Financing of political structures in EU Member States.

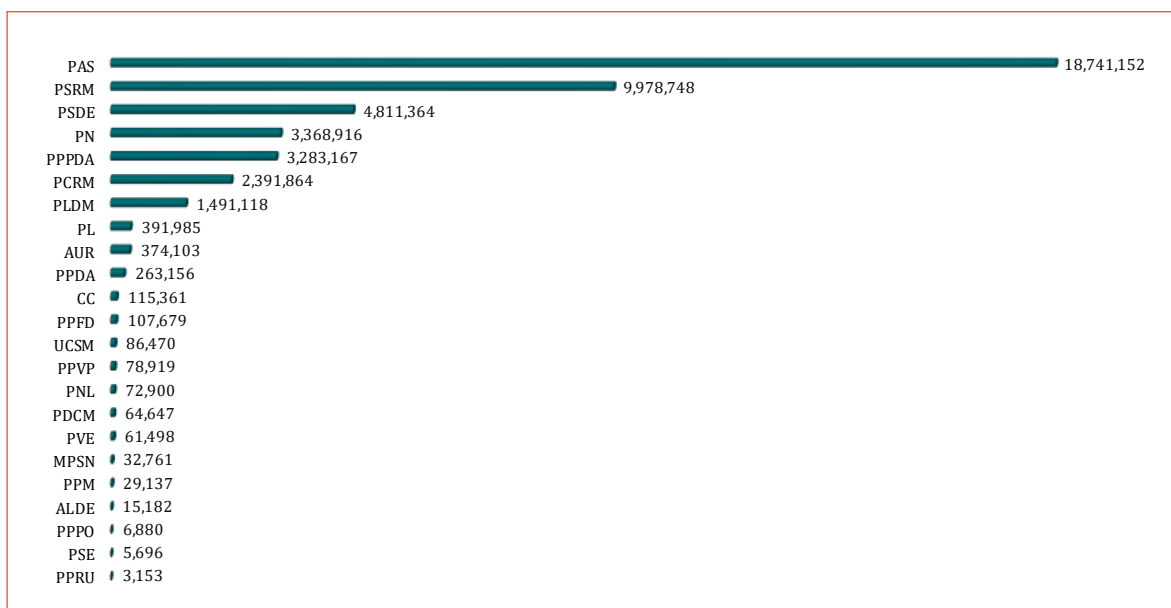
99 Art. 2, lit o) din [Legea](#) nr. 359 din 22 decembrie 2022 a bugetului de stat pentru anul 2023.

100 [Hotărârea](#) CEC nr. 846 din 17 ianuarie 2023 cu privire la stabilirea cuantumului lunar al alocațiilor de la bugetul de stat destinate partidelor politice pentru anul 2023.

101 Partidele politice care au raportat venituri din alocații de la bugetul de stat: ALDE, AUR, CC, MPSN, PAS, PCRM, PDCM, PL, PLDM, PN, PNL, PPDA, PPF, PPM, PPPDA, PPPO, PPRU, PPVP, PSDE, PSE, PSRM, PVE, UCSM.

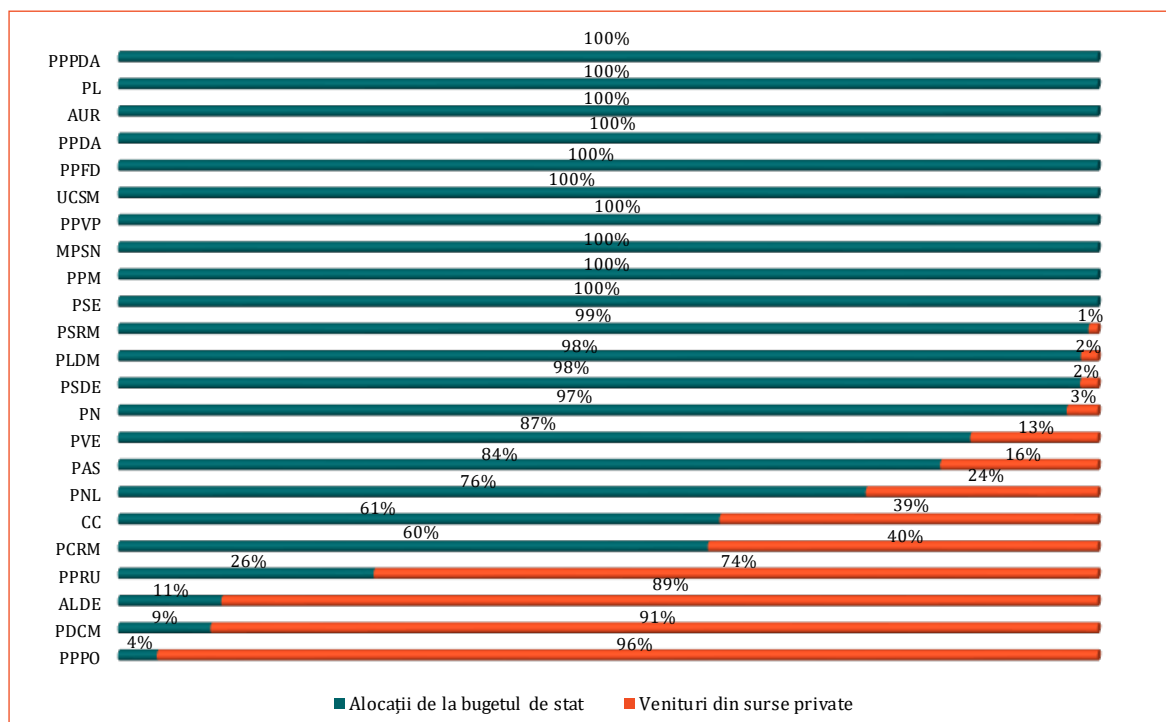
102 Partidele politice care potrivit CEC, aveau posibilitatea să primească alocații de la bugetul de stat, însă nu au raportat venituri din această sursă: PSM, PLD, POM, NOI, PPN, P.Reg., PRSM, PACE, PS.

Partidele politice finanțate din alocații de la bugetul de stat

Totodată, din totalul celor 23 de partide politice care au raportat venituri din alocații de la bugetul de stat, în cazul a 10 partide¹⁰³ (43%) acestea au fost unica sursă de venit (a se vedea graficul nr. 9). În context, reiterăm opinia Promo-LEX privind necesitatea diversificării surselor de finanțare a partidelor.

Coraportul dintre sursele publice și private de finanțare a partidelor

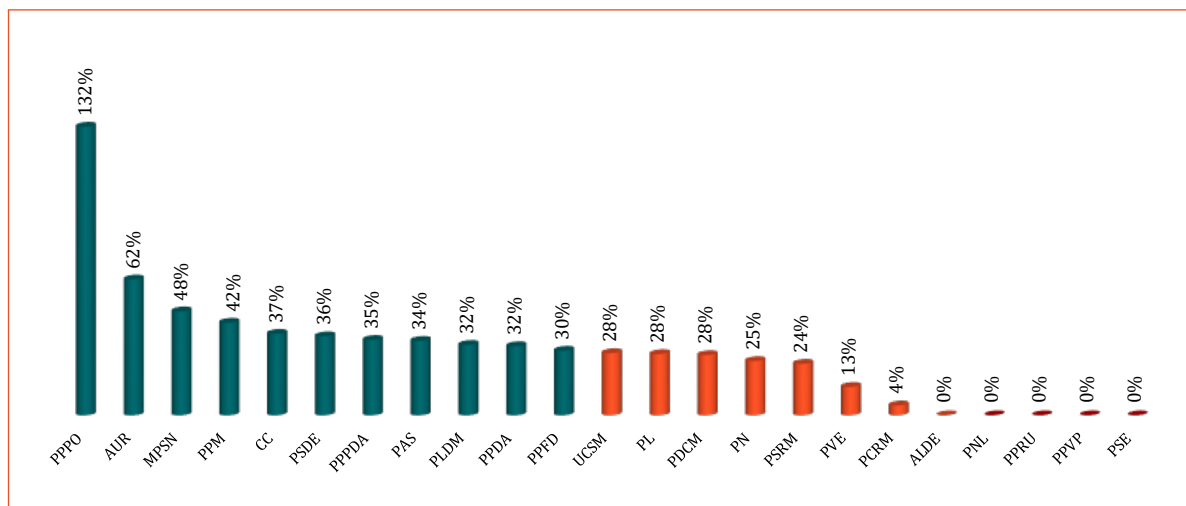

103 AUR, MPSN, PL, PPDA, PPFD, PPM, PPPDA, PPVP, PSE, UCSM.

Cadrul legal¹⁰⁴ obligă partidele politice care au beneficiat de alocații de la bugetul de stat să asigure utilizarea a 30% din valoarea acestora în scopul promovării și încurajării participării femeilor și tinerilor în procesele politice și electorale. Potrivit rapoartelor prezentate la CEC, 12 partide politice (52%)¹⁰⁵ nu s-au conformat prevederilor respective – ponderea cheltuielilor raportate de acestea pentru promovarea în încurajarea tinerilor și femeilor fiind mai mică decât limita stabilită (a se vedea graficul nr. 10¹⁰⁶).

Graficul nr. 10

Ponderea cheltuielilor pentru programele pentru tineret și femei din totalul alocațiilor de la bugetul de stat

Reiterăm că în pofida recomandărilor efectuate anterior, constatăm că nu există niciun act normativ care să reglementeze tipul de activități/programe ce urmează a fi atribuite la cheltuielile pentru programe pentru tineri și femei. De asemenea, nu este specificat ce fel de activități pot fi calificate drept programe pentru tineri și femei. Mai mult ca atât, în cadrul interviurilor desfășurate, persoanele responsabile de raportarea financiară a partidelor au declarat că în lipsa unor reglementări detaliate a conținutului acestor tipuri de cheltuieli, valorile calculate și raportate la această linie de cheltuieli sunt subiective și interpretative.

Prin urmare, recomandăm CEC să elaboreze ghiduri/instrucțiuni care să detalieze clar modul în care urmează a fi evaluate și raportate cheltuielile pentru programe pentru tineri și femei, precum și tipul de activități ce pot fi atribuite acestora.

3.2.2. Cotizațiile de membru de partid

Cadrul legal¹⁰⁷ garantează partidelor politice dreptul de a-și finanța activitatea din cotizațiile colectate de la membrii de partid. Stabilirea mărimii și a modului de achitare a cotizațiilor de membru se face de partidul politic, în statutul acestuia. În rezultatul examinării statutelor celor 61 de partide politice înregistrate până la 31 decembrie 2023, s-a constatat că toate au prevăzut ca obligațiune a membrilor de partid achitarea cu regularitate a cotizațiilor.

În pofida celor expuse însă, potrivit rapoartelor prezentate la CEC, cotizațiile de membru de

¹⁰⁴ Art. 28, alin. (2)¹ din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

¹⁰⁵ ALDE, PCRM, PDCM, PL, PN, PNL, PPRU, PPVP, PSE, PSRM, PVE, UCSM.

¹⁰⁶ În cazul PPPO, cheltuielile efectuate au fost inclusiv din alocațiile rămase în contul partidului din 2022.

¹⁰⁷ Art. 25, alin. (1) și art. 25¹ din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

partid au constituit sursă de venit în cazul a doar 16 partide politice, suma totală colectată fiind de **2.073.232 de lei** – cu peste 1 mil. mai mult decât în 2022. Din volumul total al cotizațiilor raportate, 47% au fost ale MAN, 36% - PAS și 4% - PDCM (a se vedea graficul nr. 11).

Graficul nr. 11

Veniturile colectate din cotizațiile de membru de partid

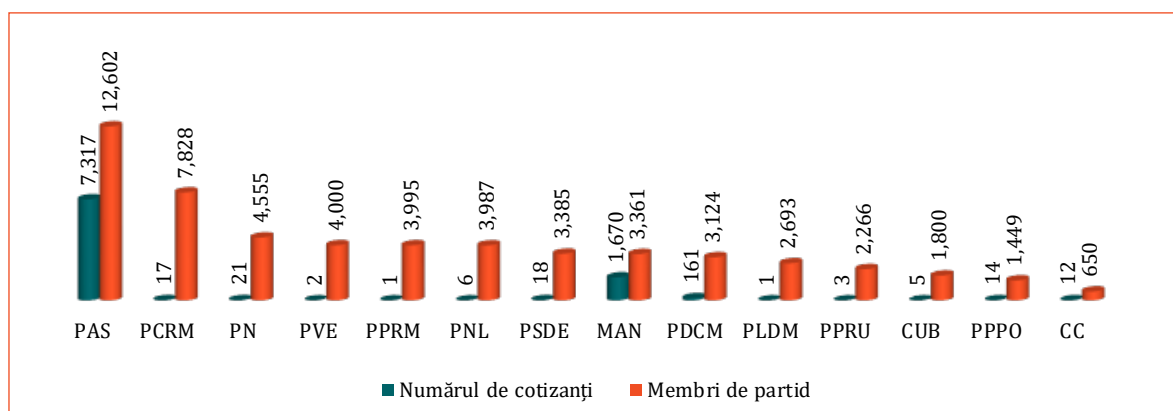

Prin urmare, remarcăm că în pofida numărului mare de partide politice înregistrate, precum și a numărului de membri de partid raportați, veniturile acumulate din cotizațiile de membru rămân a fi mici.

Cu privire la transparența și corectitudinea colectării cotizațiilor de membru de partid, constatăm că în cazul ALDE și PNM nu au fost respectate principiile de transparență. Astfel, în Compartimentul II al raportului financiar, în registrul cotizațiilor, nu sunt indicați nominal membrii care au achitat cotizația, fiind indicat doar "Membri de partid".

În cazul partidelor politice care au raportat venituri din cotizații, a fost estimat coraportul dintre numărul de membri raportați la CEC și numărul de persoane care au achitat cotizațiile. În rezultat, s-a constatat că cei mai mulți membri de partid care au achitat cotizații au fost în cazul PAS, care a colectat cotizațiile de la 58% din membrii săi, urmat de MAN – de la 50% din membrii de partid și, respectiv, PDCM – de la 5% (a se vedea graficul nr. 12).

Coraportul dintre numărul de cotizați și cel al membrilor de partid raportați

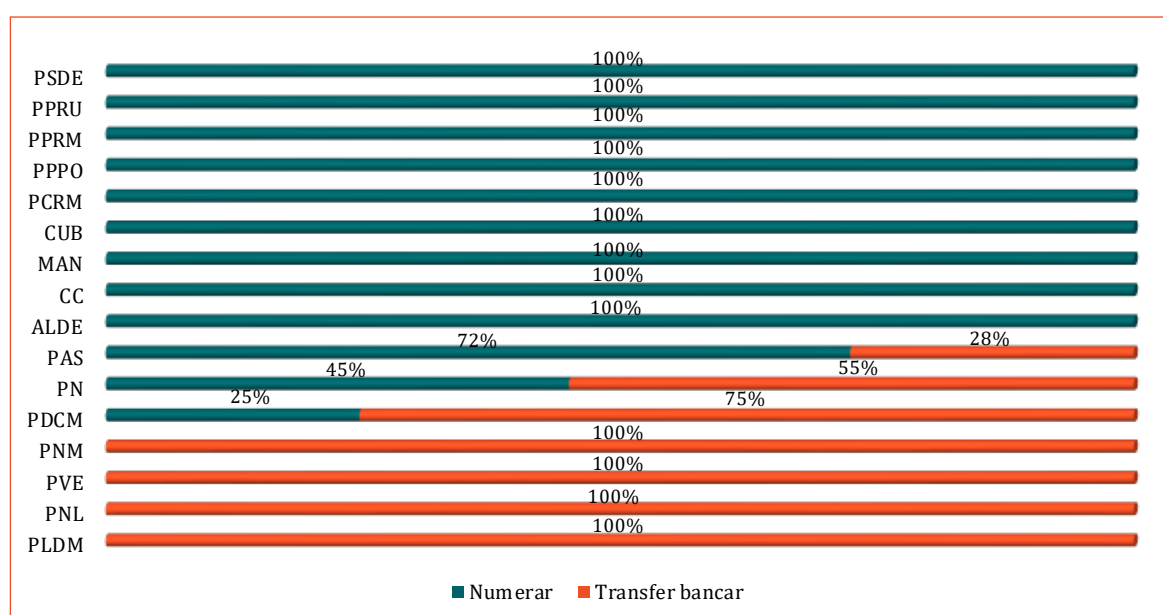

În funcție de ponderea cotizațiilor ca sursă de venit din totalul veniturilor raportate de partide, s-a constatat că în cazul MAN cotizațiile au constituit 98% din totalul veniturilor, urmat de PPRU – 74% din venituri și, respectiv, ALDE – 43%. Prin urmare, constatăm că partidele nu par interesate să colecteze cotizațiile de membru. Totodată, lipsa acestor cotizații ar putea trezi suspiciuni privind veridicitatea datelor raportate privind numărul de membri de partid.

În opinia Promo-LEX, colectarea cotizațiilor de membru constituie o dovadă importantă a implicării și susținerii de către membrii de partid a ideilor și aspirațiilor promovate de acesta. Prin urmare, considerăm necesară implicarea membrilor de partid în activitățile partidului politic, cel puțin prin achitarea cotizațiilor de membru.

În funcție de modul de colectare a cotizațiilor, în cazul a 85% dintre acestea - au fost colectate în numerar, și doar 15% - prin transfer bancar. În cazul a 9 partide politice cotizațiile au fost colectate doar în numerar. Prin transfer bancar au colectat cotizațiile de 4 formațiuni, iar metoda mixtă (transfer/numerar) a fost observată doar la 3 partide (a se vedea graficul nr. 13).

Modul de colectare a cotizațiilor de membru

În context, constatăm că, cadrul legal¹⁰⁸ a limitat donațiile ce pot fi efectuate de o persoană fizică în numerar până la un salariu mediu pe economie. Prevederea respectivă nu se răsfrânge însă și asupra cotizațiilor, nefiind prevăzută aceeași limită pentru cotizațiile posibile a fi efectuate în numerar. Reiterăm că în opinia Promo-LEX, acest aspect constituie un risc de eludare a prevederilor cadrului legal (partidele pot folosi instrumentul de colectare a cotizațiilor în numerar, pentru a evita limita stabilită de un salariu pentru donațiile în numerar). Prin urmare, recomandăm includerea în cadrul legal a aceluiași limite pentru plățile în numerar a cotizațiilor ca și pentru donații (un salariu mediu lunar pe economie pentru anul de referință).

Pe parcursul anului 2023, în cazul PCR, a fost identificată plata cotizațiilor în numerar de un membru de partid – Nicolai Rusol, deputat în Parlament, în valoare totală de 37.519 de lei. Prin urmare, dacă raportăm la regulile pentru donații, plățile în numerar au depășit plafonul limită cu 25.819 lei (salariul mediu pe economie pentru anul 2023 a fost de 11.700 de lei)¹⁰⁹.

3.2.3. Donațiile financiare

Cadrul legal¹¹⁰ stabilește reguli clare și stricte privind modul de finanțare a activității partidelor politice din donații financiare colectate de la persoanele fizice și juridice. În mod special, au fost specificate sursele din care pot fi obținute veniturile donatorilor partidelor, precum și au fost limitate donațiile în numerar. Astfel, o persoană fizică, în decursul unui an bugetar, poate face donații în numerar unui sau mai multor partide politice în valoare de până la un salariu mediu pe economie. Donațiile care depășesc această limită se vor face exclusiv prin operațiuni bancare.

În cazul donațiilor ce depășesc 3 salarii medii lunare pe economie (35.100 de lei), CEC urmează să verifice declararea surselor de venit sau a obligațiilor fiscale ce decurg din acestea. În funcție de rezultatele verificărilor, dacă e cazul, CEC urmează să întreprindă măsuri pentru tragerea la răspundere contravențională și/sau, după caz, să sesizeze SFS pentru verificări suplimentare¹¹¹.

Pentru anul 2023, 18 partide politice au raportat venituri financiare din donații de la persoane fizice și juridice în valoare totală de **4.850.889 de lei** – cu peste 2 mil. de lei mai mult decât în 2022. Din totalul donațiilor financiare raportate, 58% au fost ale PAS, 18% - CUB și, respectiv, 10% - PDCM (a se vedea graficul nr. 14). Din totalul donațiilor financiare raportate, 70% au fost efectuate de persoane fizice, iar 30% – de persoane juridice.

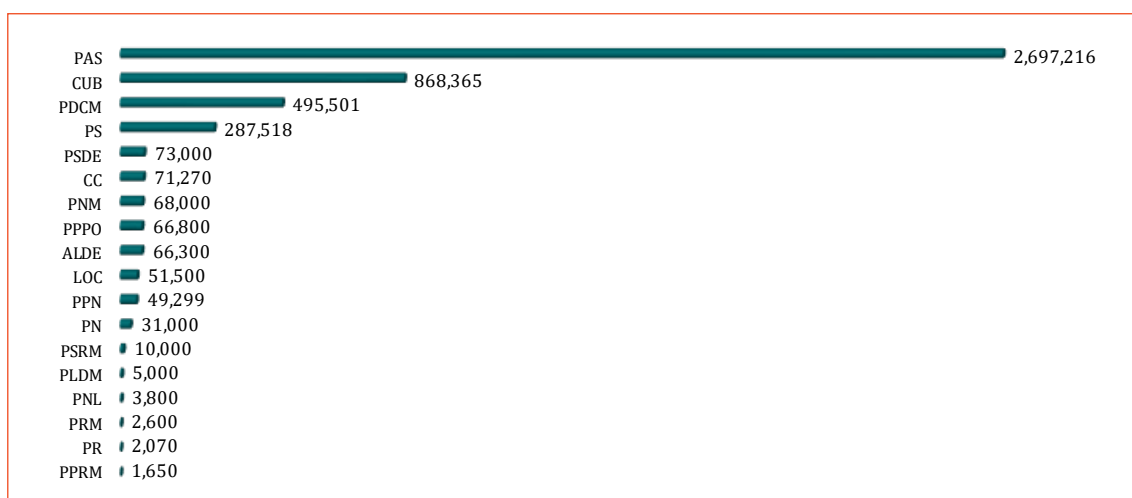
¹⁰⁸ Art. 26, alin. (4¹) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

¹⁰⁹ [Hotărârea](#) Guvernului nr. 936 din 28 decembrie 2022 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2023.

¹¹⁰ Art. 25 și 26 din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

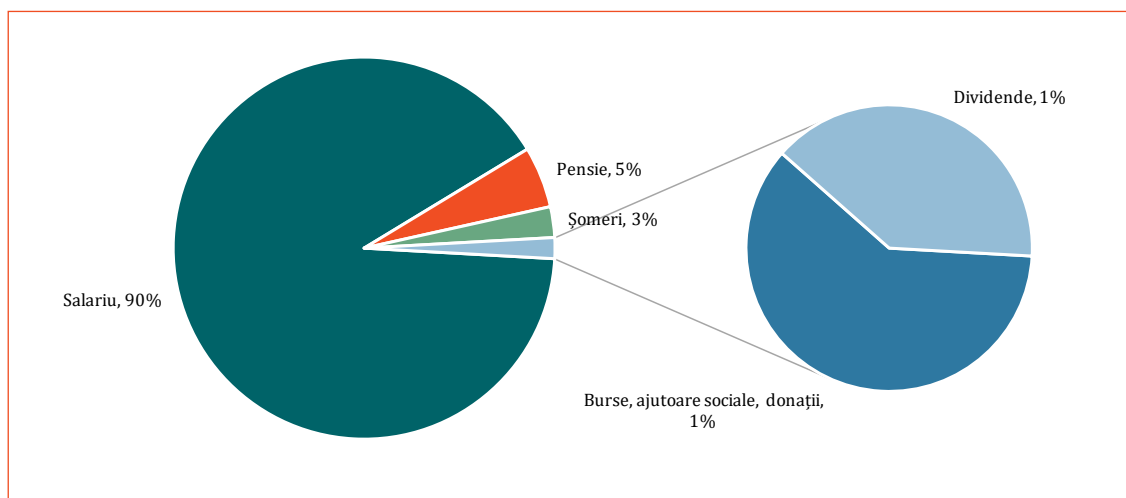
¹¹¹ Pct. 46 din [Regulamentul CEC](#) privind finanțarea activității partidelor politice, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1102 din 21 iunie 2023.

Donațiile financiare raportate de partidele politice

În funcție de sursele de venit ale donatorilor persoane fizice, în majoritatea cazurilor – 90%, donațiile au fost raportate a fi din salarii. În cazul a 3% din donații, donatorii au fost incluși în rapoarte ca fiind șomeri, fără surse de venit declarate (a se vedea graficul nr. 15).

Sursele de venit ale donatorilor partidelor politice (persoane fizice)

Amintim că CEC urmează să verifice doar donațiile care depășesc 3 salarii medii lunare pe economie – adică 35.100 de lei (în 2023). La o analiză detaliată a donațiilor financiare (fără cotizații și donații materiale), s-a constatat că doar în cazul a 12 donatori a fost depășită limita stabilită pentru inițierea verificărilor de CEC (a se vedea tabelul nr. 6). Valoarea totală a donațiilor respective este de 632.400 de lei – ceea ce constituie doar 19% din totalul donațiilor efectuate de persoanele fizice. Prin urmare, rezultă că 81% din donațiile financiare nu vor fi verificate de CEC în vederea identificării existenței sau inexistenței surselor de venit declarate oficial de donator.

În opinia Promo-LEX, situația descrisă reprezintă un risc sporit al eludării cadrului legal

privind finanțarea partidelor politice, în mod special în contextul investigațiilor jurnalistice¹¹² privind includerea în rapoartele partidelor a așa-numiților "donatori fictivi". Prin urmare, recomandăm CEC să examineze posibilitatea extinderii criteriilor care vor sta la baza verificării donațiilor în susținerea partidelor politice (de exemplu, verificarea donațiilor care depășesc un salariu mediu pe economie).

Tabelul nr. 6

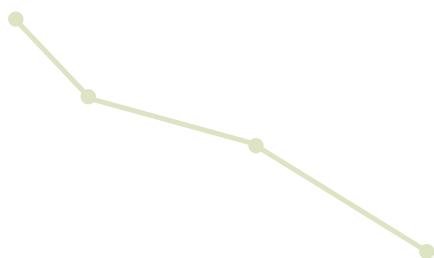
Donațiile ce au depășit trei salarii medii pe economie

Partid politic	N/O	Donator	Valoarea donației
CUB	1	Turcanu Iulii	40.000
	2	Fetescu Violeta	35.700
PAS	3	Tofan Vasile	70.000
	4	Bojac Bogdan	50.000
	5	Bostan Victor	50.000
PDCM	6	Apostol Lucia	60.000
	7	Tunguscova Tatiana	35.700
	8	Tofilat Sergiu	60.000
	9	Gaibu Corina	60.000
	10	Balan Vladimir	40.000
PSDE	11	Odobescu Ghenadie	63.000
PNM	12	Galbur Dragos	68.000

Reiterăm că, cadrul legal limitează la un salariu mediu pe economie donațiile în numerar efectuate de o persoană fizică, în decursul unui an bugetar. Contrar celor expuse însă, au fost identificate cel puțin două cazuri în care limita menționată a fost depășită. Astfel, în cazul PAS, a fost recepționată o donație în numerar de 15.000 lei (Stoian Sergiu) – valoarea depășită fiind de 3.300 de lei și, respectiv, în cazul PNM – donații în numerar în valoare totală de 65.000 de lei (Galbur Dragoș) – valoarea depășită fiind de 53.300 de lei.

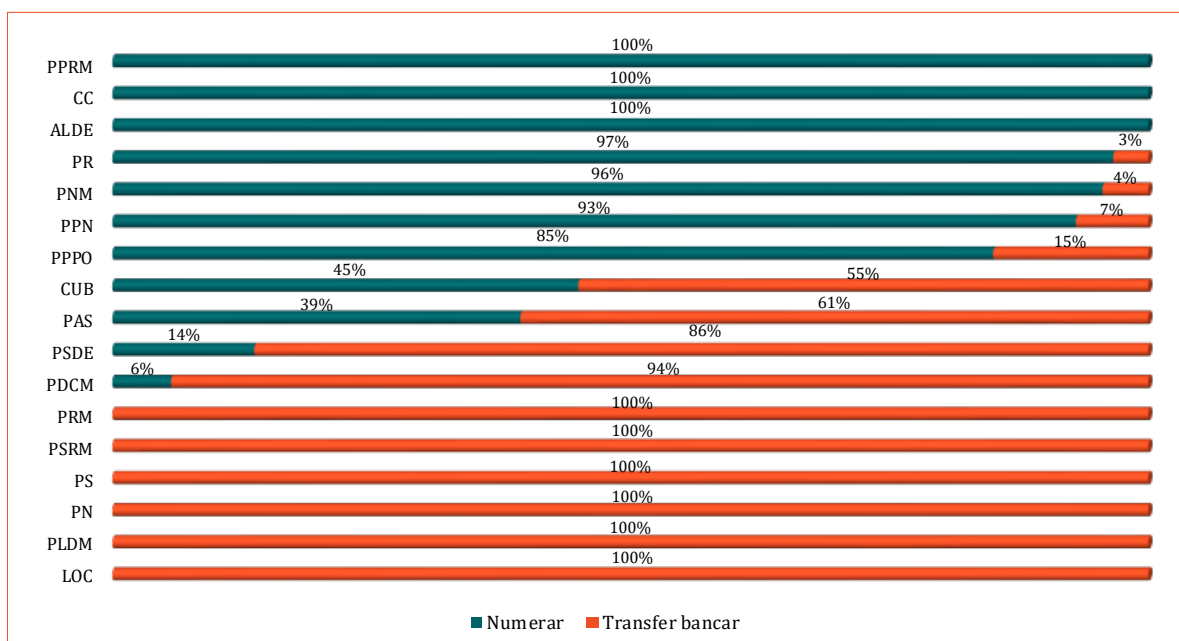
În cazul ALDE, ca și în cazul cotizațiilor, a fost constatată încălcarea regulilor de raportare a donațiilor. Astfel, formațiunea nu a indicat nominal donatorii, menționându-i în rapoartele detaliate doar "Membri de partid" și, respectiv, suma totală colectată în numerar – 66.300 de lei.

Evidențiem că 35% dintre donațiile persoanelor fizice au fost colectate în numerar, iar 65% - prin transfer bancar. În cazul a 3 partide politice donațiile au fost colectate doar în numerar. Prin transfer bancar au fost colectate donațiile de 6 formațiuni, iar metoda mixtă (transfer bancar/numerar) a fost observată în cazul a 8 partide (a se vedea graficul nr. 16).

112 [Post](#) Scriptum cu Alex Cozer: Donatorii fictivi ai partidelor politice; [Realitatea.md](#): „Nu am dat nimic” și „Haideți nu la telefon”! Cine au fost donatorii „Renaștere” și „Șansă” la alegerile locale.

Modul de colectare a donațiilor financiare de la persoanele fizice

Prin urmare, constatăm că în cazul donațiilor – spre deosebire de cotizații, prevalează colectarea acestora prin transfer bancar – ceea ce reprezintă o tendință pozitivă. Reiterăm că în cazul colectării donațiilor și cotizațiilor în numerar, sunt lăsate puține urme reale care ar facilita reconstituirea ușoară a activității financiare a partidelor politice, iar în cazul inițierii de către autoritățile competente a unui control calitativ al finanțării politice, în cazul veniturilor acumulate în numerar, rezultatele controlului ar fi foarte modeste¹¹³.

Cadrul legal¹¹⁴ stabilește că partidele nu pot fi finanțate de persoanele juridice care, în ultimii 3 ani, au încheiat contracte de achiziții publice. Contrar celor expuse însă, au fost identificate două cazuri care încalcă prevederile menționate: un caz vizează PAS și o donație de la "Hegemon Grup" SRL (20.000 de lei) și al doilea caz – CUB, cu donații de la CA "General-Asigurari" SA (valoarea totală de 95.000 de lei).

Amintim că în cazul în care un partid politic primește cotizații sau donații cu încălcarea prevederilor legale, acesta este obligat să transfere la bugetul de stat sumele primite contrar prevederilor legale¹¹⁵.

3.2.4. Donațiile materiale

Cadrul legal¹¹⁶ asigură partidelor politice posibilitatea colectării veniturilor non-financiare – denumite generic "donații materiale", sub formă de proprietăți, bunuri, servicii gratuite sau în condiții mai avantajoase decât valoarea comercială (medie de piață).

Pentru anul 2023, au declarat venituri din donații materiale 13 partide, valoarea totală a acestora fiind de 546.142 de lei¹¹⁷ (a se vedea graficul nr. 17). Cele mai multe venituri din donații materiale au fost raportate de PR – 32%, urmat de PACE – 11% și PDCM, PSRM și PS – a câte 9%.

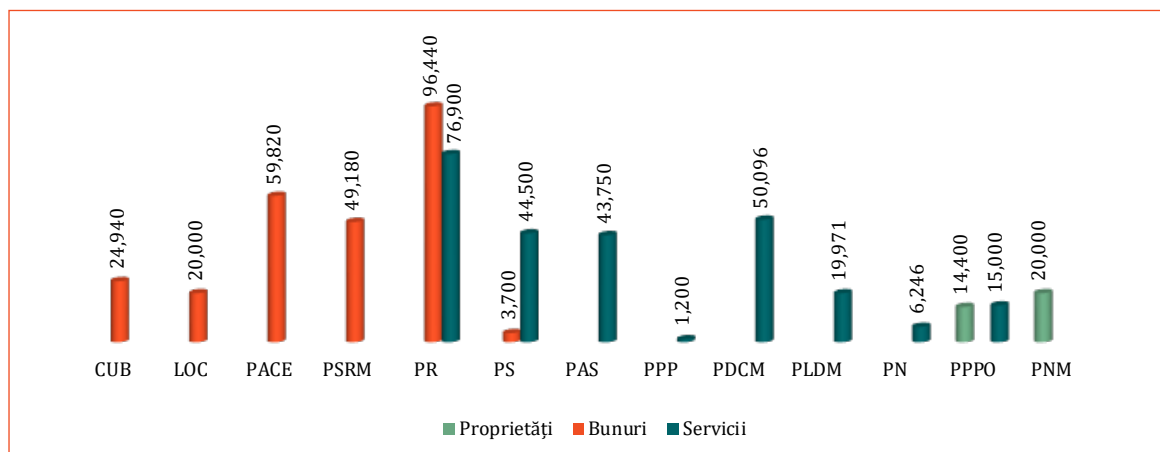
113 GRECO: Runda a treia de evaluare. Raportul de evaluare a Moldovei. Transparența în finanțarea partidelor politice.

114 Art. 26, alin. (6), lit. e¹) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

115 Art. 31¹, alin. (1) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

116 Art. 25 și 26, alin. (1), lit. b) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

117 Inclusiv 20.000 de lei raportați de PNM, însă neincluși în raportul general.

Evaluând ponderea donațiilor materiale din totalul veniturilor raportate, constatăm că în cazul a 3 partide politice – PR (99%), PACE (100%) și PPP (100%) – acestea au fost practic unica sursă de venit. La acest aspect, constatăm că exact ca și în cazul donațiilor financiare în numerar, donațiile materiale lasă puține urme reale care ar facilita reconstituirea ușoară a activității financiare a partidelor politice, iar în cazul inițierii de către autoritățile competente a unui control calitativ al finanțării formațiunii, în cazul veniturilor acumulate doar din donații materiale, nu ar fi posibil de atins rezultate eficiente și corecte ale controlului.

Prin urmare, în opinia Promo-LEX, în scopul evitării eludării cadrului legal privind finanțarea activității partidelor politice, considerăm că donațiile materiale urmează a fi utilizate ca o sursă complementară de finanțare politică, fiind necesară reglementarea în cadrul legal a unor limite privind acumularea veniturilor din această sursă.

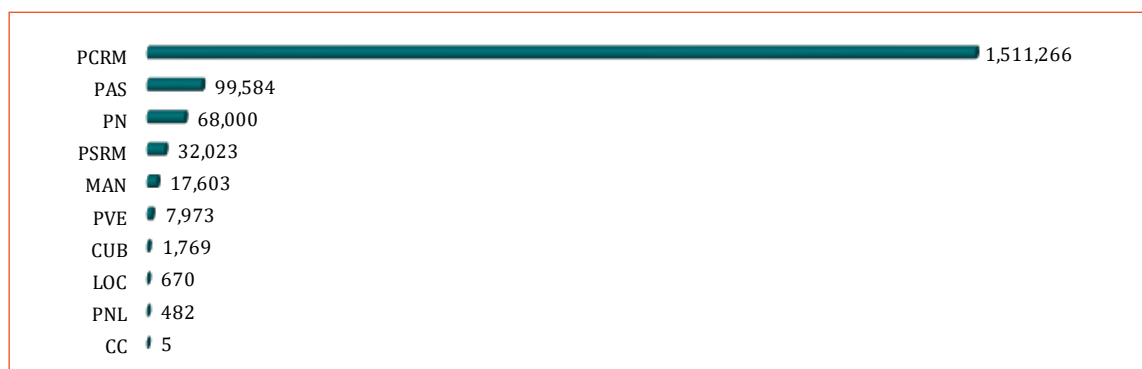
3.2.5. Venituri din activitatea economică

Cadrul legal¹¹⁸ asigură partidelor politice posibilitatea colectării veniturilor rezultate din activitate editorială, activitate legată nemijlocit de administrarea proprietății sale, precum și alte activități ce aduc venituri pentru nevoile partidului, dacă aceste activități nu sunt interzise prin lege.

Pentru anul 2023, venituri din astfel de surse au fost raportate de 10 partide, valoarea totală a acestora fiind de **1.739.375 de lei**. Cele mai multe venituri din activitatea economică au fost raportate de PCRM – 87%, PAS – 6% și PN – 4% (a se vedea graficul nr. 18).

¹¹⁸ Art. 24, alin. (3) și art. 25, alin. (1), lit. c) din [Legea](#) nr. 294 privind partidele politice.

Veniturile raportate de partide din activități economice

În cazul PCRM, aceste venituri au rezultat din activitatea legată nemijlocit de administrarea proprietății sale – servicii de locațiune (21.288 de lei) și din dobânzi din depozite financiare (701.918 lei). Informația respectivă a fost raportată doar pentru al doilea semestru, nu și pentru primul semestru, din care cauză în compartimentele detaliate la raportul general lipsesc datele complete privind sursa acestor venituri.

În cazul PAS, veniturile analizate au fost acumulate din organizarea evenimentelor cu taxe de intrare pentru membrii de partid, precum și din comercializarea produselor cu simbolistica formațiunii politice. La acest aspect, constatăm că rapoartele financiare ale partidelor nu conțin un compartiment separat în care să fie reflectate datele privind membrii de partid și/sau persoanele fizice care au suportat cheltuieli financiare în folosul partidului pentru a participa la astfel de evenimente sau pentru achiziționarea bunurilor comercializate de partid.

În opinia Promo-LEX, persistă riscul ca situația descrisă să devină un instrument eficient al partidelor politice de eludare a prevederilor cadrului legal. Astfel, prin achiziționarea biletelor/locurilor de participare la diverse evenimente organizate de partid, fără o evidență strictă a cumpărătorului, ar putea fi încălcate regulile de finanțare privind donațiile în numerar, precum și depășirea limitei donațiilor posibil a fi efectuate de o persoană fizică. Prin urmare, recomandăm stabilirea condițiilor clare și detaliate inclusiv pentru veniturile acumulate de partide din activitatea economică.

În cazul PN, veniturile raportate au fost din vânzarea bunurilor, iar în cazul celorlalte partide politice – din transferarea banilor între conturile acestora (de exemplu, din contul "Fond electoral" – în contul curent al formațiunii politice).

3.3. Cheltuielile raportate și destinația acestora

Cadrul legal¹¹⁹ prevede că patrimoniul partidului politic, inclusiv veniturile, nu poate fi distribuit între membrii acestuia, fiind interzisă utilizarea în alte scopuri decât pentru realizarea sarcinilor statutare ale formațiunilor politice. Modelul rapoartelor financiare aprobat de CEC prevede detaliat destinațiile de cheltuieli ale partidelor. Comparativ cu perioadele anterioare, conținutul rapoartelor financiare la compartimentul "cheltuieli" a devenit mult mai detaliat și complex.

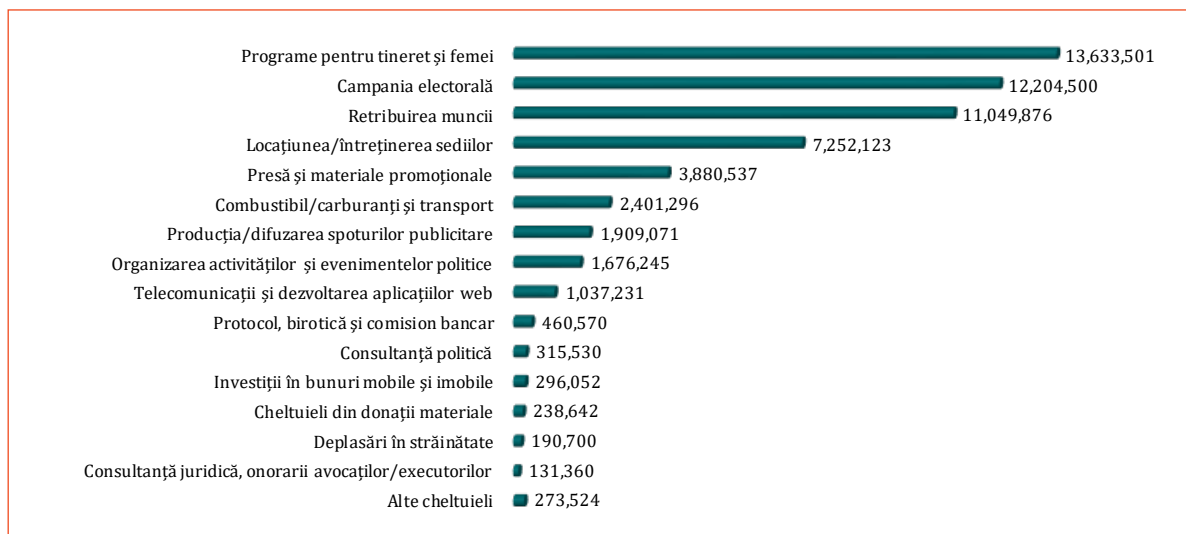
¹¹⁹ Art. 24 din [Legea nr. 294](#) privind partidele politice.

Pentru anul 2023, 23 de partide politice¹²⁰ au raportat „zero” lei cheltuieli, iar 33 de partide politice¹²¹ au raportat cheltuieli totale în valoare de **56.950.126 de lei**, dintre care 238.642 de lei au constituit cheltuielile din donații materiale (a se vedea Anexa nr. 2).

Cele mai multe cheltuieli au fost efectuate pentru programe pentru tineret și femei, care au constituit 24% din totalul cheltuielilor raportate, urmate de cheltuielile pentru campania electorală – 21%, retribuirea muncii – 19% și pentru locațiunea și întreținerea sediilor – 13% (a se vedea graficul nr. 19)¹²².

Graficul nr. 19

Destinația cheltuielilor raportate de partidele politice

Din totalul cheltuielilor raportate, 87% din acestea au fost efectuate din alocațiile de la bugetul de stat, iar 13% – din alte surse. Comparativ, în anul 2022, cheltuielile din alocații de la bugetul de stat au constituit 89%. Prin urmare, se observă o diminuare nesemnificativă a cheltuielilor din alocații raportat la cele din surse private. Totuși, sursa cheltuielilor efectuate din alocații este predominantă, corespunzând de facto cu sursa veniturilor partidelor.

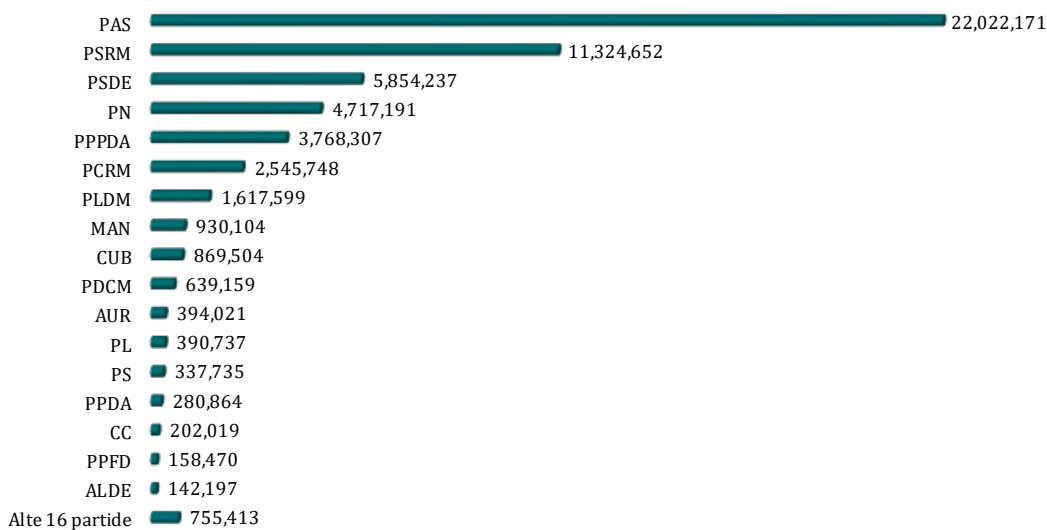
Cele mai multe cheltuieli au fost raportate de PAS – 39%, urmat de PSRM – 20%, PSDE – 10%, PN – 8% și PPPDA – 7%. Prin urmare, 84% din totalul cheltuielilor au efectuate de 5 partide, iar celelalte 16% - de 28 formațiuni politice (a se vedea graficul nr. 20).

¹²⁰ Partidele politice care au declarat „zero” lei cheltuieli: FASM, MRM, MRRM, PAM, PC, PDMM, PE, PLD, PONA, PPCD, PPDM, PPMM, PPPPN, PPSM, PPV, PPVM, PR, PRSM, PSD, PSM, PSP, ȘANSĂ, UCM.

¹²¹ Partidele politice care au declarat cheltuieli: ALDE, AUR, CC, CUB, LOC, MAN, MPSN, PACE, PAS, PCRM, PDCM, PL, PLDM, PN, PNL, PNM, PPDA, PPF, PPM, PPN, PPP, PPPDA, PPPO, PPRM, PPRU, PPVE, PRM, PS, PSDE, PSE, PSRM, PVE, UCSM.

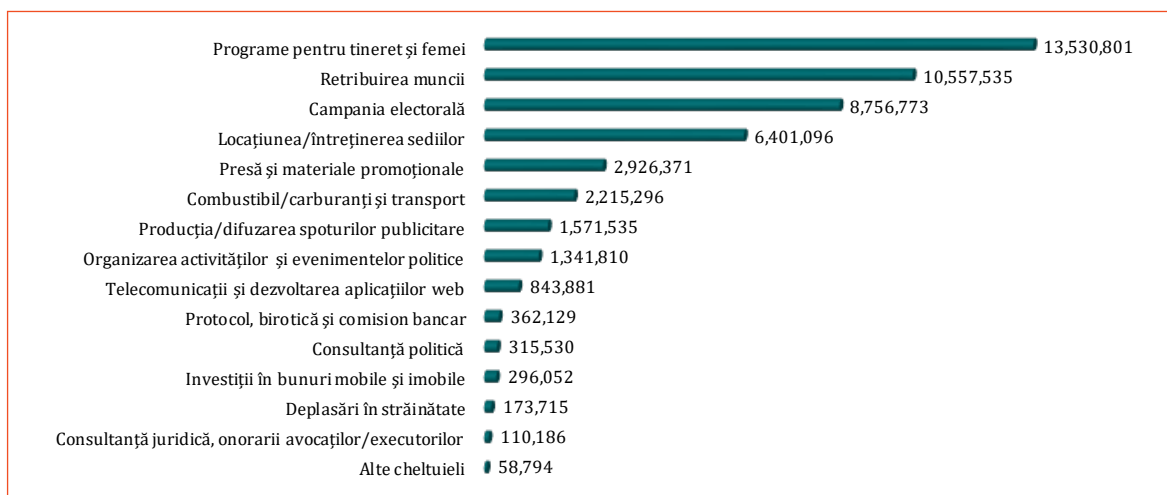
¹²² Categoria „Alte cheltuieli” din grafic include următoarele destinații: servicii de audit, executarea actelor judecătorești, plata cotizațiilor către organizațiile politice internaționale, sondaje de opinie naționale și locale, primirea delegațiilor din străinătate, recompensele voluntarilor/agitatorilor și alte cheltuieli.

Partidele politice care au raportat cheltuieli la CEC

Cu referire nemijlocit la *cheltuielile efectuate din alocațiile de la bugetul de stat*, cele mai multe au fost pentru programe pentru tineri și femei – 27%, urmate de retribuirea muncii – 21% și, respectiv, pentru campania electorală – 18% (a se vedea graficul nr. 21).

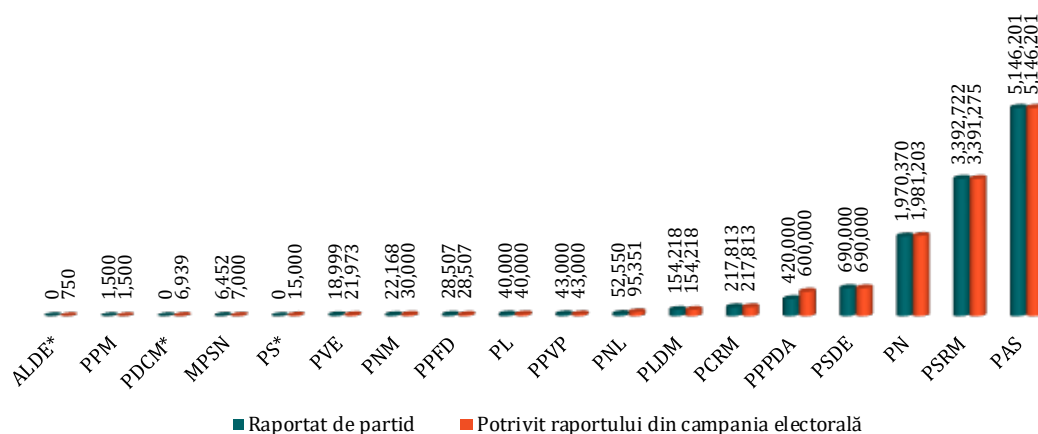
Destinația cheltuielilor din alocații de la bugetul de stat

Cu referire la *cheltuielile financiare pentru campania electorală*, menționăm că acestea au fost raportate de 15 partide politice¹²³, valoarea totală a acestora fiind de **12.204.500 de lei**. În cazul a 7 partide politice, cheltuielile menționate reflectate în raportul anual nu coincid cu cheltuielile reflectate în rapoartele pentru campania electorală (a se vedea graficul nr. 22).

123 MPSN, PAS, PCRM, PL, PLDM, PN, PNL, PNM, PPFD, PPM, PPPDA, PPVP, PSDE, PSRM, PVE.

Cheltuielile de campanie din rapoartele partidelor versus rapoartele din campania electorală

*Partidele marcate în grafic nu au raportat în rapoartele anuale cheltuieli de campanie, cu toate că au avut astfel de cheltuieli, potrivit rapoartelor depuse în campania electorală.

Astfel, în cazul a 6 partide politice¹²⁴ valoarea raportată în raportul anual al partidului este mai mică decât în raportul de campanie, suma totală fiind de 244.988 de lei, iar în cazul unui partid – PSRM, valoarea din raportul anual este mai mare cu 1.447 de lei.

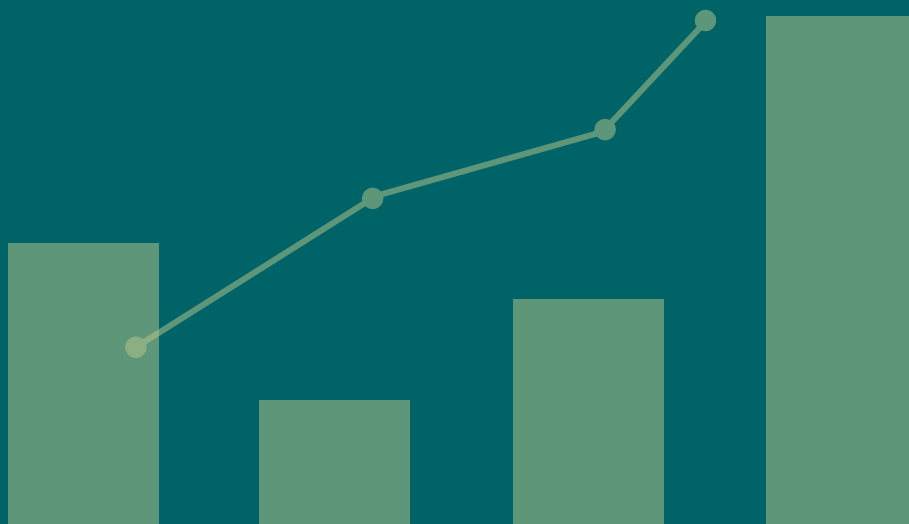
În cazul a trei partide politice – ALDE, PDCM și PS, acestea nu au raportat cheltuieli de campanie în raportul anual al partidului, cu toate că în rapoartele de campanie au avut venituri din contul partidului politic (ALDE – 750 de lei, PDCM - 6.939 de lei, iar în cazul PS – 15.000 de lei)¹²⁵.

¹²⁴ MPSN (548 de lei), PVE (2.974 de lei), PNM (7.832 de lei), PNL (42.801 de lei), PPPDA (180.000 de lei), PN (10.833 de lei).

¹²⁵ În rapoartele de campanie, resurse din surse private – adică contul curent al partidului politic – a mai indicat și ȘANSĂ, însă la o analiză detaliată a surselor exacte, s-a constatat că de facto acestea au fost donații de la persoane juridice, raportate eronat în raportul de campanie drept venituri din surse private (contul curent al partidului).

CAPITOLUL IV

MONITORIZAREA CIVICĂ A FINANȚĂRII PARTIDELOR POLITICE

4.1. Monitorizarea activității operaționale a partidelor politice

Potrivit informației raportate de monitorii Promo-LEX pentru anul 2023, la nivelul oficiilor centrale și teritoriale ale partidelor politice, în cazul a 21 partide politice și formațiunea fără statut juridic ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor au fost observate cel puțin 160 de sedii în locațiune (în 2022 – au fost observate 128 de sedii) și cel puțin 138 de persoane implicate în activitățile partidelor (în 2022 – 185) - a se vedea tabelul nr. 7.

Tabelul nr. 7

Date raportate versus observate privind sediile și personalul implicat

N/O	Partid politic	Sedii locațiune		Personal	
		Observat	Raportat	Observat	Raportat
1	ALDE	2	0	1	1
2	AUR	1	19	-	1
3	CC	3	1	1	4
4	CUB	2	3	2	4
5	Ex-PPȘ/Echipa Ilan Sor	25	-	29	-
6	MRM	1	1	3	0
7	PACE	2	0	-	0
8	PAS	29	37	30	41
9	PCRM	5	2	3	21
10	PDCM	5	5	-	4
11	PL	1	1	-	1
12	PLDM	3	20	-	3
13	PN	6	5	-	5
14	PNL	1	0	-	2
15	PNM	1	1	-	0
16	PPPDA	8	13	5	6
17	PPVP	1	0	-	2
18	PR	14	0	11	0
19	PS	2	3	2	0
20	PSDE	6	22	3	37
21	PSRM	37	42	40	54
22	ȘANSĂ	5	0	8	1
Total		160	175	138	187

Astfel, constatăm anumite discrepanțe între datele privind sediile în locațiune raportate comparativ cu datele observate în teritoriu, precum și între datele privind personalul implicat raportat versus observat¹²⁶. Cheltuielile estimate de Promo-LEX pentru sedii și personalul implicat observate de monitorii vor fi reflectate în subcapitolul 4.4. *Estimările Promo-LEX privind cheltuielile neraportate de partidele politice.*

¹²⁶ Dat fiind faptul că nu există o metodologie detaliată și explicită privind completarea rapoartelor financiare de către partidele politice, considerăm că acestea au raportat situația existentă/înregistrată la data de 31 decembrie 2023. În cazul monitorizării efectuate de Promo-LEX, monitorizarea a fost efectuată pe parcursul întregului an.

4.2. Organizarea interviurilor cu reprezentanții partidelor politice

În scopul analizei și evaluării procesului de raportare financiară a partidelor politice, monitorii Promo-LEX au inițiat 61 de interviuri cu reprezentanții organizațiilor centrale (OC) ale partidelor politice și cel puțin 124 de interviuri cu reprezentanții organizațiilor teritoriale (OT) a 18 partide politice¹²⁷.

În cazul OC ale partidelor politice, au reacționat la solicitarea Promo-LEX doar 5 partide politice (PAS, PSDE, PPPDA, PPVM și PSP).

În cazul OT, au fost desfășurate interviuri cu reprezentanții a cel puțin o organizație teritorială a 13 partide politice (ALDE, CUB, LOC, PAS, PCRM, PDCM, PL, PLDM, PN, PPPDA, PR, PSDE și PSRM).

În cazul interviurilor inițiate și desfășurate la nivel de OT, în mare parte, a fost refuzată desfășurarea calitativă a acestora, fiindu-ne recomandat să adresăm toate întrebările relevante finanțării partidului la nivel de OC. În linii generale, situația respectivă se explică prin centralizarea la nivelul OC a proceselor ce țin de finanțarea partidelor politice și o lipsă a autonomiei la nivel local – situație confirmată și în rezultatul interviurilor desfășurate cu reprezentanții OC ale partidelor politice.

În acest context, apreciem că o comunicare activă cu formațiunile politice în procesul de monitorizare, analiză și evaluare sporește calitatea concluziilor și recomandărilor efectuate privind finanțarea partidelor politice. Prin urmare, încurajăm partidele politice să dea dovadă de o colaborare activă cu Asociația Promo-LEX și alte părți interesate în asigurarea transparenței finanțării partidelor politice.

4.3. Monitorizarea activităților de promovare ale partidelor politice

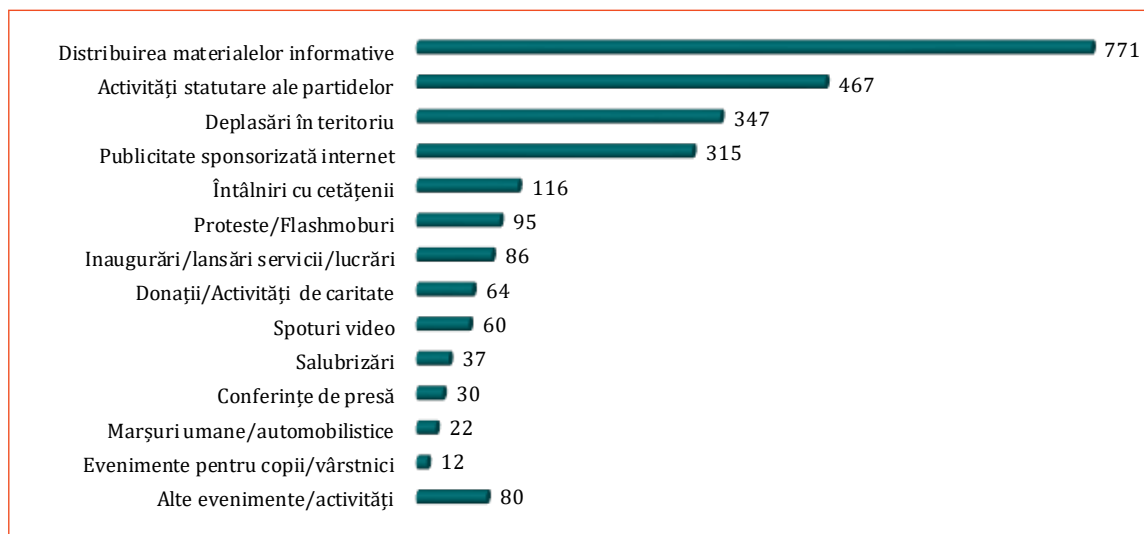
Pe parcursul anului 2023, potrivit informației raportate de monitorii Promo-LEX, în afara perioadei electorale (1 ianuarie – 5 septembrie 2023, 20 noiembrie – 31 decembrie 2023), 24 de formațiuni politice¹²⁸ au desfășurat 2.502 de activități de promovare și evenimente precum: întruniri politice, agitație politică, campanii sociale, proteste și manifestări publice, activități statutare (ședințe organizatorice), deplasări interne și externe etc. (a se vedea graficul nr. 23).

Activitățile menționate au fost constatate și raportate de monitorii Promo-LEX, fiind plasate pe platforma online de raportare utilizată și administrată de Asociație – <https://electorala.monitor.md/>. Alte 38 activități politice au fost raportate în cazul ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (a se vedea Anexa nr. 3).

¹²⁷ Au fost contactați reprezentanții partidelor politice observate în teritoriu prin metodele de comunicare disponibile (telefon, e-mail, rețelele de socializare etc.): ALDE, AUR, CUB, LOC, PACE, PAS, PCRM, PDCM, PL, PLDM, PN, PNL, PPPDA, PPVP, PR, PS, PSDE, PSRM.

¹²⁸ ALDE, CC, CUB, LOC, MAN, MRM, PACE, PAS, PCRM, PDCM, PL, PLDM, PN, PNM, PPDA, PPPDA, PPPO, PPS, PR, PS, PSDE, PSRM, PVE și ȘANSĂ.

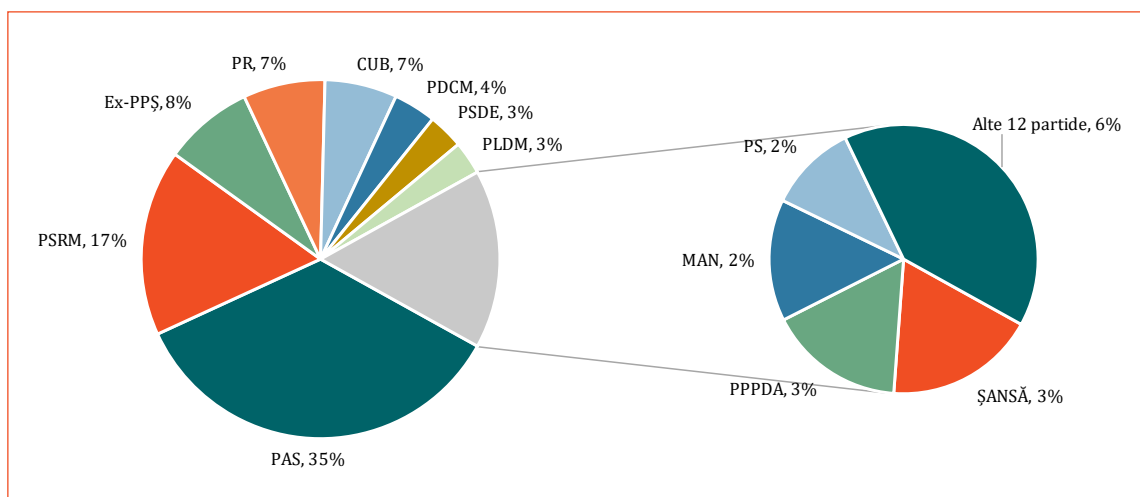
Activitățile/evenimentele de promovare politică observate

Din totalul activităților desfășurate, 31% au fost activități de distribuire a materialelor de informare politică, 19% - activități statutare ale partidelor (ședințe de partid, constituirea OT, re alegerea organelor de conducere în OT etc.), 14% - deplasările în țară și, respectiv, 13% - publicitatea pe rețelele sociale. Comparativ cu anul 2022 - când nu a fost un an electoral, constatăm o creștere a activităților de promovare politică (de la 1.940 - la 2.502 de activități).

Cele mai multe activități observate de monitori au fost raportate pentru PAS (35%), urmat de PSRM (17%), ex-PPȘ (8%) și, respectiv, PR și CUB (a câte 7%) - a se vedea graficul nr. 24¹²⁹ și Anexa nr. 3.

Ponderea evenimentelor/activităților politice observate în funcție de organizator

Cu referire la activitățile/evenimentele politice organizate de ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor, constatăm că în prezent, acestea nu pot fi atribuite unei formațiuni politice înregistrate, din care cauză nici cheltuielile financiare implicate pentru organizarea și desfășurarea acestora nu pot fi atribuite unui anumit partid politic. La acest aspect, constatăm că grupul menționat

¹²⁹ Alte 16 partide politice sunt: MPA, PN, PS, PPN, PLDM, PPDA, PUN, AUR, PACE, CUB, PPPM, PCRM, PDCM, PVE, PL și CC.

dispune de cel puțin 25 de sedii în locațiune la nivel teritorial, precum și personal implicat în activitățile desfășurate de aceștia. Prin urmare, considerăm că organele de investigație urmează să analizeze legalitatea activității grupului menționat, precum și a modului de finanțare a acestuia.

4.4. Estimările Promo-LEX privind cheltuielile neraportate de partidele politice

În baza rapoartelor completate de monitorii Promo-LEX, au fost estimate cheltuielile partidelor politice suportate pe parcursul anului 2023 pentru desfășurarea activităților de promovare politică. După estimarea acestora, cheltuielile respective au fost comparate cu cheltuielile declarate la CEC în rapoartele privind finanțarea partidelor politice (inclusiv donațiile materiale). Drept rezultat, au fost identificate mai multe categorii de cheltuieli în baza cărora estimările Promo-LEX diferă, în unele cazuri semnificativ, de informația din rapoartele prezentate la CEC.

Drept reperi metodologice pentru estimarea cheltuielilor au fost aplicate prețurile minime de piață identificate pentru serviciile, bunurile și lucrările utilizate de partide în scop de promovare politică. Prețurile respective au fost aplicate uniform pentru toate formațiunile politice. În acest context, considerăm că pot exista unele diferențe între costurile aplicate de Promo-LEX pentru estimări și cele efective ale partidelor politice (atât la raportarea cheltuielilor financiare, cât și a cheltuielilor din donații materiale).

Menționăm că în graficele care reflectă estimările Promo-LEX privind cheltuielile calificate drept neraportate au fost incluse doar partidele politice în privința cărora au fost estimate astfel de cheltuieli, fiind excluse partidele care au raportat cheltuieli ce depășesc estimările efectuate de Promo-LEX.

De asemenea, menționăm că Promo-LEX a estimat și cheltuielile observate în cazul ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor. În cazul acestora, până în iunie 2023, urmau a fi raportate veniturile și cheltuielile formațiunii politice care în iunie a fost declarată neconstituțională de Curtea Constituțională. Din iulie 2023, ex-PPȘ a desfășurat activități de promovare politică sub numele "Echipa Ilan Șor", formațiunea fără statut juridic considerându-se un partid politic clandestin/subteran (подпольная партия)¹³⁰.

4.4.1. Estimarea cheltuielilor operaționale ale partidelor politice

În calitate de cheltuieli operaționale, Promo-LEX a evaluat cheltuielile partidelor politice suportate pe parcursul anului 2023 pentru întreținerea și/sau locațiunea sediilor (inclusiv telecomunicații), precum și cheltuielile suportate pentru retribuirea muncii personalului implicat în organizarea activității formațiunilor politice.

a) Cheltuieli estimate pentru locațiunea, întreținerea și funcționarea sediilor, inclusiv telecomunicații

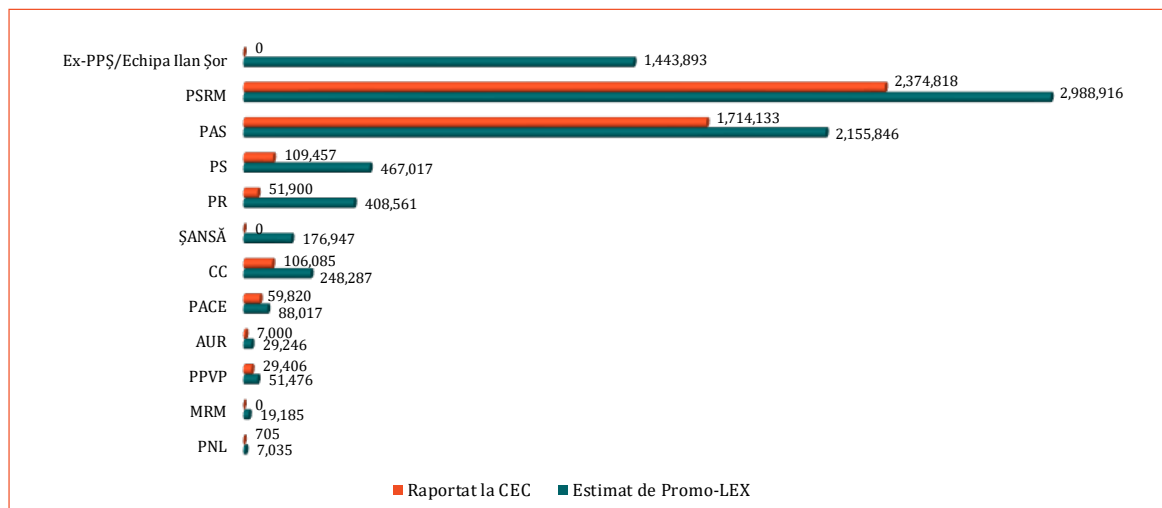
Metodologia de calcul utilizată de Promo-LEX constă în înmulțirea suprafeței sediului partidului, estimată de monitorii Promo-LEX, la prețul pentru 1 m² de spațiu în locațiune la nivel raional și la perioada de activitate efectivă (numărul de luni). Baza de calcul privind cheltuielile aferente locațiunii sediilor rezultă din înmulțirea costurilor minime lunare estimative de energie electrică pentru fiecare sediu (consumul mediu lunar pe țară de un consumator), apă – 100 de lei, gaz (consumul mediu lunar pe țară de un consumator) și internet/telefonie – 180 lei/lunar, la perioada de activitate efectivă.

¹³⁰ [Interviul](#) lui Alexei Venedictov cu Ilan Șor: Молдова и ЕС, оппозиция и протесты, Санду и Путин, паспорта и донаты. Шор и Вenedиктов.

Pentru anul 2023, în cazul a 12 partide politice, Promo-LEX a estimat cheltuieli totale neraportate în valoare de minimum **3.631.102 de lei** (a se vedea graficul nr. 25).

Graficul nr. 25

Cheltuieli raportate versus estimate pentru locațiunea/întreținerea sediilor

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru locațiunea sediilor și întreținerea acestora, inclusiv telecomunicații, au fost estimate pentru ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (1.443.893 de lei), PSRM (614.098 de lei) și PAS (441.713 de lei).

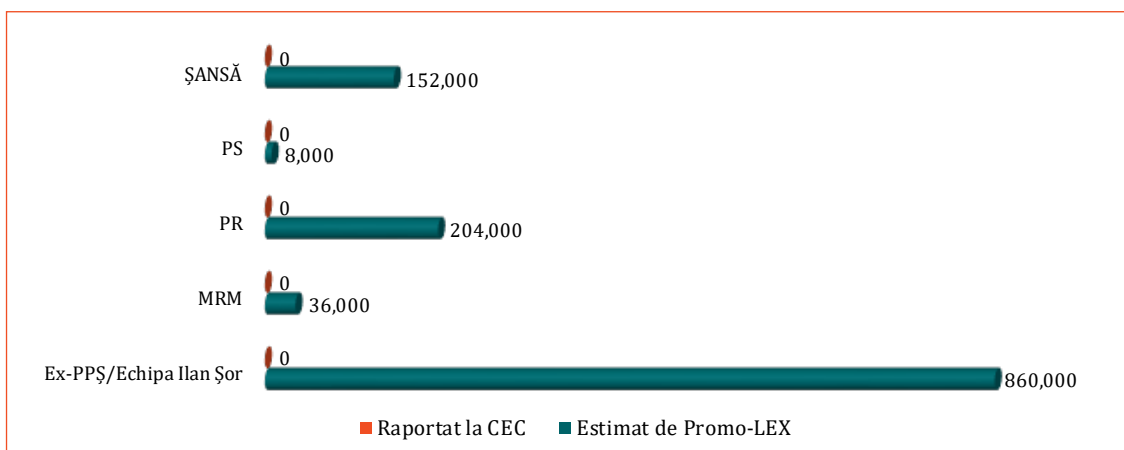
b) Cheltuieli estimate pentru retribuirea muncii

Drept bază de calcul a fost luat cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real pentru anul 2023 – 4.000 de lei/lună¹³¹, înmulțit la numărul de persoane implicate permanent în activitatea partidului, raportat de monitorii Promo-LEX și, respectiv, la durata perioadei monitorizate (anul 2023, cu excepția perioadei electorale).

Reiterăm că pentru anul 2023, monitorii Promo-LEX au observat 138 de persoane (a se vedea tabelul nr. 7) implicate în activitățile de promovare a partidelor. În baza acestora, au fost estimate cheltuieli neraportate de 5 formațiuni în valoare de minimum **1.260.000 de lei** (a se vedea graficul nr. 26).

131 [Hotărârea](#) Guvernului nr. 670 din 29 septembrie 2022 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară.

Cheltuieli raportate versus estimate pentru retribuirea muncii

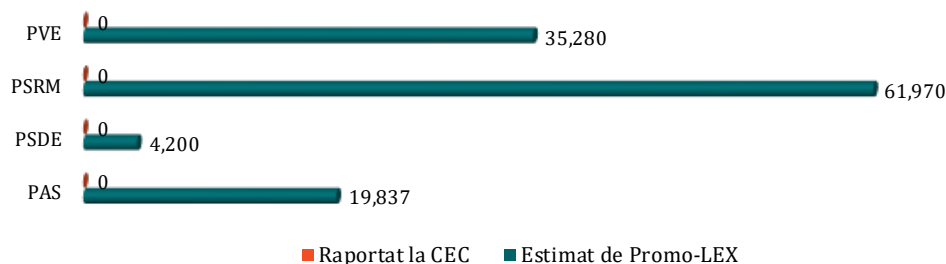

Cele mai multe cheltuieli pentru retribuirea muncii au fost estimate pentru ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (860.000 de lei), urmat de PR (204.000 de lei) și ȘANSĂ (152.000 de lei).

c) Cheltuieli estimate pentru deplasări peste hotare

Pe parcursul anului 2023, monitorii Promo-LEX au observat activități ale partidelor politice ce au inclus efectuarea deplasărilor peste hotare în cazul a cel puțin patru partide politice (PAS, PSDE, PSRM și PVE), în cazul cărora au fost estimate cheltuieli neraportate de minim **121.287 de lei** (a se vedea graficul nr. 27).

Cheltuieli raportate versus estimate pentru deplasări peste hotare

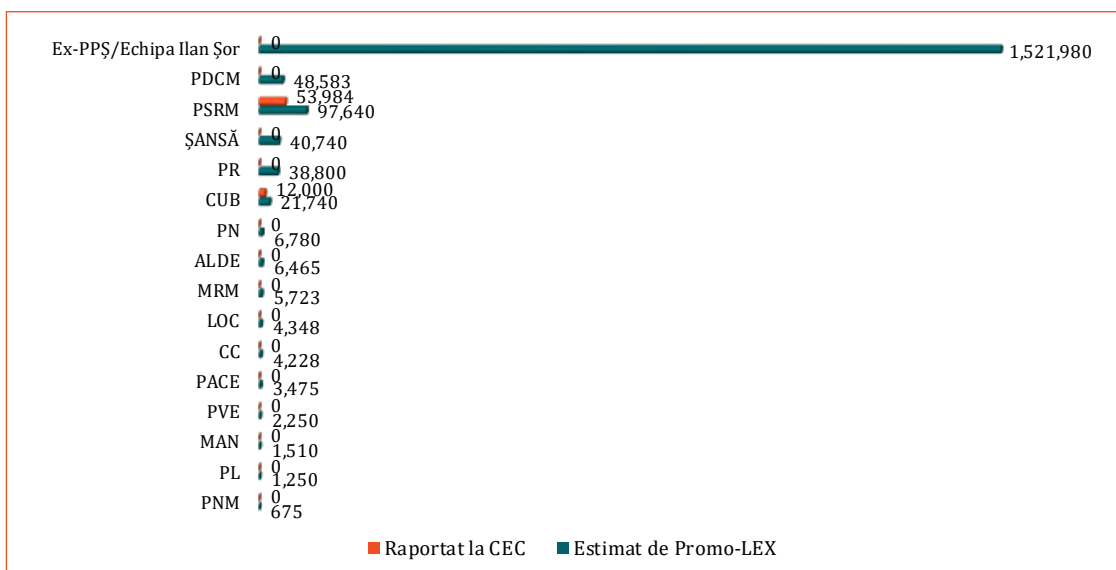

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru deplasările peste hotare au fost estimate pentru PSRM (61.970 de lei), PVE (35.280 de lei) și PAS (19.837 de lei).

d) Cheltuieli estimate pentru combustibili/transport

În contextul organizării și desfășurării activităților/evenimentelor de promovare politică, monitorii Promo-LEX au raportat despre efectuarea în cadrul acestora inclusiv a cheltuielilor pentru combustibili/transport. În rezultat, în cazul a 16 formațiuni politice au fost estimate cheltuieli neraportate de minim **1.740.201 de lei** (a se vedea graficul nr. 28).

Cheltuieli raportate versus estimate pentru combustibili/transport

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru combustibili/transport au fost estimate pentru ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (1.521.980 de lei), PDCM (48.583 de lei) și PSRM (43.656 de lei).

4.4.2. Estimarea cheltuielilor promoționale ale partidelor politice

La categoria cheltuielilor promoționale au fost estimate cheltuielile suportate de partidele politice pentru:

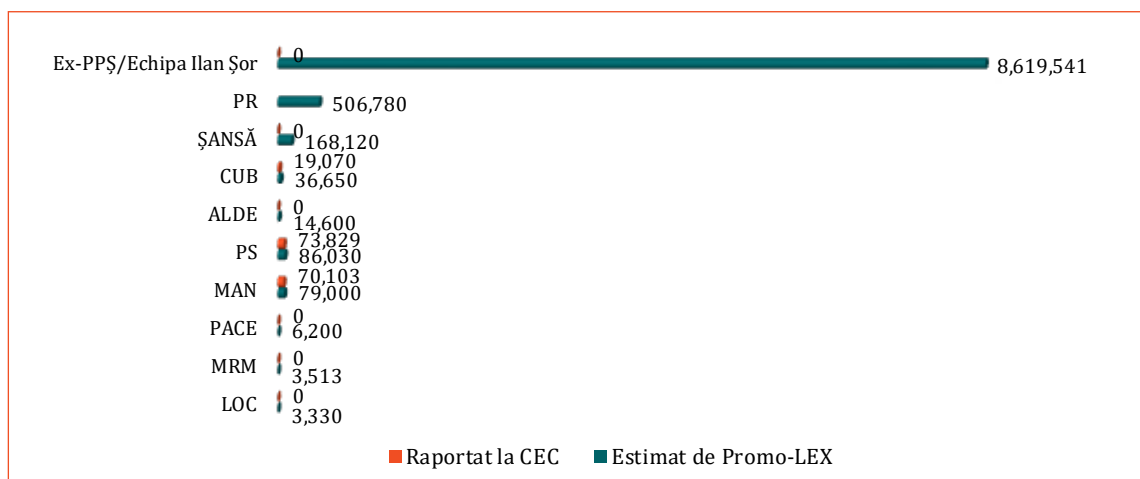
- **evenimentele publice**, care includ întruniri politice, concerte, organizarea meselor festive, inaugurarea/darea în exploatare a lucrărilor/proiectelor, agitația politică (distribuirea materialelor de informare, activitățile din ușă în ușă, amplasarea corturilor de informare etc.), activitățile de salubritate, ședințele de partid centrale și teritoriale, constituirea organizațiilor teritoriale ale partidelor, proteste și marșuri, traininguri/instruiri, activitățile sociale etc.;
- **presă și materiale promoționale**, care includ tipărirea ziarelor de partid și a altor materiale poligrafice, confecționarea materialelor de vizibilitate cu simbolica partidelor politice (tricouri, veste, chipie, genți, bannere etc.) etc.
- **producția și difuzarea de spoturi publicitare**, care include cheltuielile pentru plasarea publicității stradale (billbord-uri, panouri LED etc).

La baza estimărilor respective au fost costurile de piață (minime) identificate pentru fiecare tip de material/lucrări/servicii care au fost observate și raportate de monitorii Promo-LEX.

a) Cheltuieli pentru evenimente publice

În anul 2023, monitorii Promo-LEX au identificat și raportat 24 de partide politice și o formațiune neînregistrată (ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor) care au desfășurat evenimente publice. Ca rezultat, s-a constatat că cel puțin 10 formațiuni nu au raportat cheltuieli de minimum **9.360.762 de lei** (a se vedea graficul nr. 29).

Cheltuieli raportate versus estimate pentru organizarea evenimentelor de promovare politică

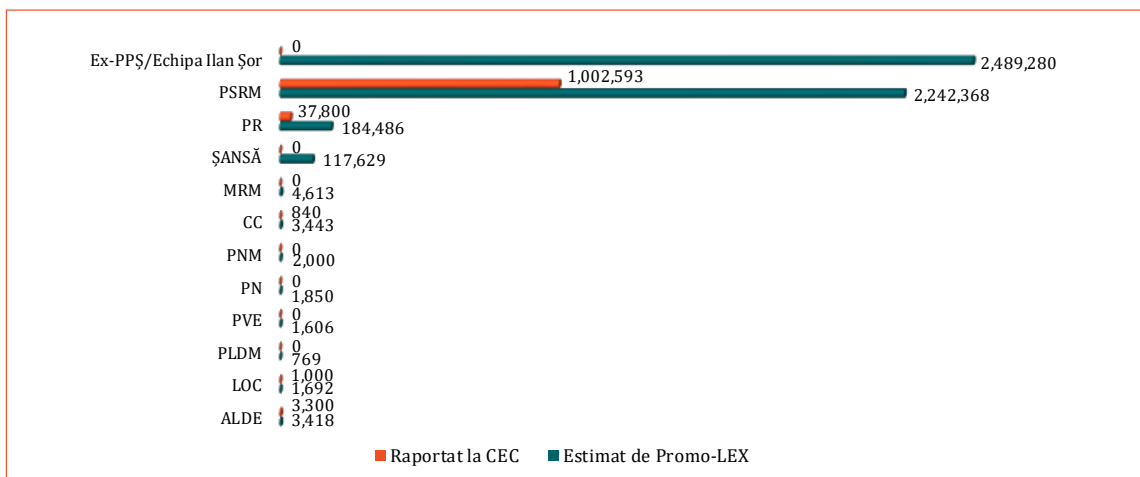

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru organizarea evenimentelor publice au fost estimate pentru ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (8.619.541 de lei), PR (506.780 de lei) și ȘANSĂ (168.120 de lei).

b) Cheltuieli pentru presă și materiale promoționale

Pentru anul 2023, în cazul a 12 partide politice au fost estimate cheltuieli neraportate pentru presă și materiale promoționale în valoare de minimum **4.007.619 de lei** (a se vedea graficul nr. 30).

Cheltuieli raportate versus estimate pentru presă și materiale promoționale

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru presă și materiale promoționale au fost estimate pentru ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (2.489.280 de lei), PSRM (1.239.775 de lei) și PR (146.686 de lei).

Menționăm că pe parcursul anului 2023 (fenomenul a fost remarcat și în anul 2024), a fost observată distribuția materialelor promoționale (afișe, flyere etc.) care nu conțineau date privind furnizorul publicității, cine a tipărit materialele, la ce dată și în ce cantități (tirajul). Marea majoritate a materialelor respective au fost pentru promovarea activităților ex-PPȘ/

Echipa Ilan Șor. Prin urmare, constatăm că de facto, cheltuielile estimate pentru presă și materiale promoționale ar trebui să fie mai mari, însă din cauza lipsei datelor tipografice, nu a fost posibilă evaluarea acestora.

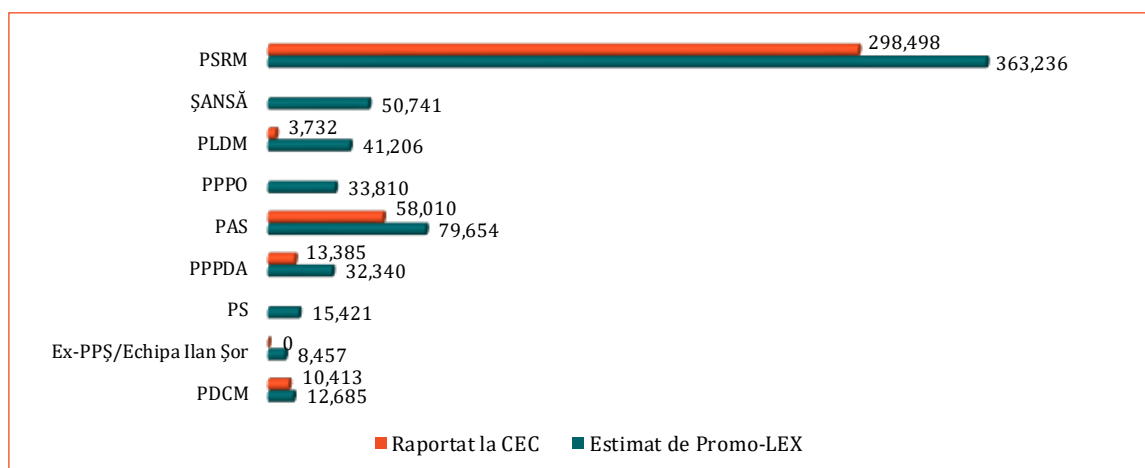
Concomitent, reamintim că din 1 ianuarie 2023, a intrat în vigoare noua Lege cu privire la publicitate¹³² care prevede obligativitatea indicării pe materialele de publicitate politică a informației privind cine a solicitat publicarea acesteia, cine a plătit, data și tirajul materialelor respective. Nerespectarea prevederilor indicate este pasibilă de răspunde juridică. Prin urmare, considerăm că organele relevante urmează să investigheze și sancționeze cazurile de distribuire a publicității politice cu abateri de la prevederile legale.

c) Cheltuieli pentru producția și difuzarea de spoturi publicitare

În baza informației raportate de monitorii Promo-LEX, dar și a datelor prezentate de distribuitorii de publicitate conform prevederilor legale, în cazul a 9 formațiuni au fost estimate cheltuieli neraportate de minimum 253.512 de lei (a se vedea graficul nr. 31).

Graficul nr. 31

Cheltuieli raportate versus estimate pentru producția și difuzarea de spoturi publicitare

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru presă și materiale promoționale au fost estimate pentru PSRM (64.738 de lei), ȘANSĂ (50.741 de lei) și PLDM (37.474 de lei).

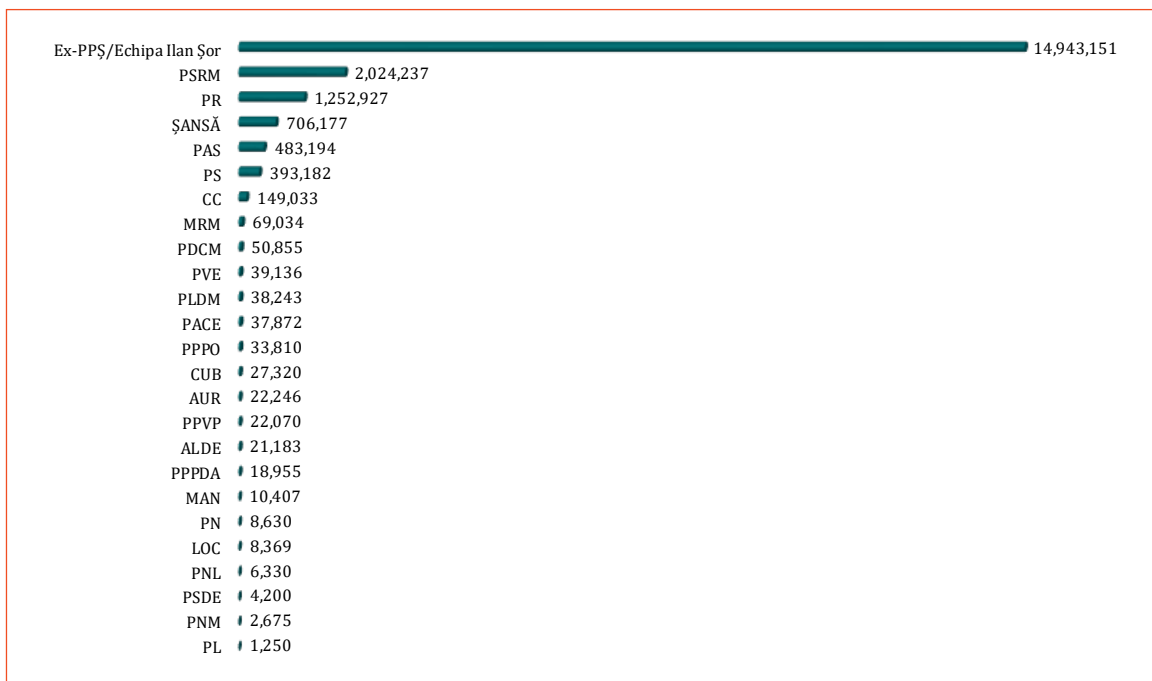
4.4.3. Concluzii privind cheltuielile estimate de Promo-LEX ca fiind neraportate

În contextul celor relatate, concluzionăm că pentru anul 2023, Promo-LEX a estimat un quantum total al cheltuielilor neraportate de 24 de partide politice¹³³ și formațiunea fără statut juridic ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor de minimum **20.374.484 de lei** (a se vedea graficul nr. 32). Cele mai multe cheltuieli neraportate au fost estimate pentru Ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor (73%), urmat de PSRM (10%), PR (6%) și ȘANSĂ (3%). Prin urmare, 82% din totalul cheltuielilor estimate de Promo-LEX drept neraportate au fost pentru ex-PPȘ și sateliții acestuia – ȘANSĂ și PR.

¹³² Legea nr. 62 din 17 martie 2022 cu privire la publicitate.

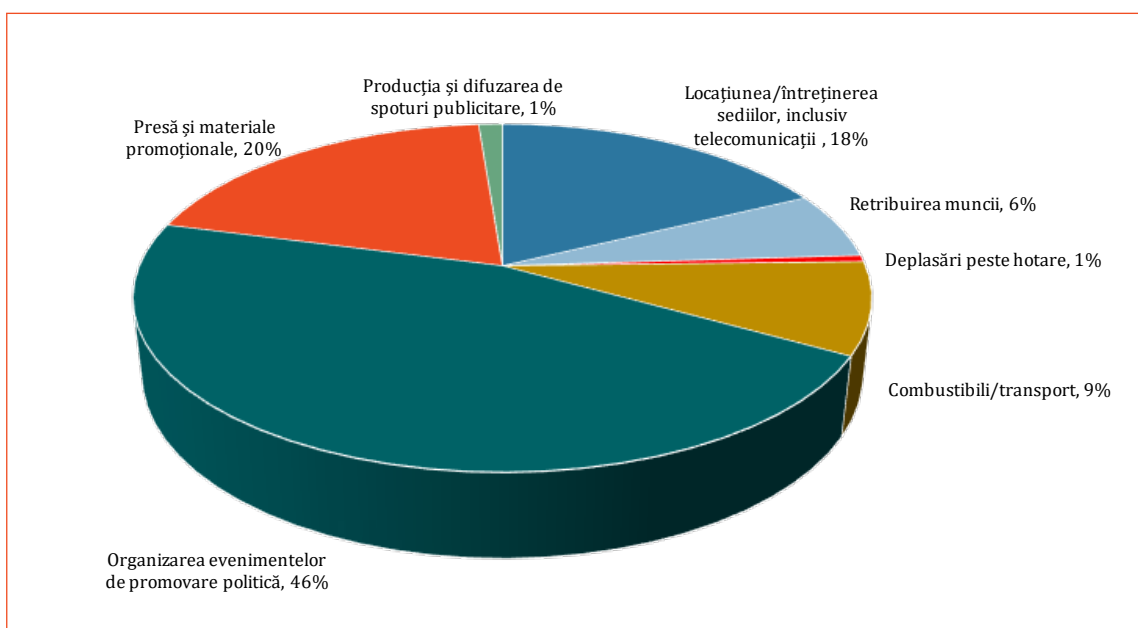
¹³³ ALDE, AUR, CC, CUB, LOC, MAN, MRM, PACE, PAS, PDCM, PL, PLDM, PN, PNL, PNM, PPPDA, PPPO, PPVP, PR, PS, PSDE, PSRM, PVE, ȘANSĂ.

Total cheltuieli estimate de Promo-LEX drept neraportate pentru anul 2023

În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, cele mai multe au fost pentru organizarea evenimentelor de promovare politică – 46%, urmate de presă și materiale promoționale – 20%, precum și locațiunea/întreținerea sediilor – 18% (a se vedea graficul nr. 33).

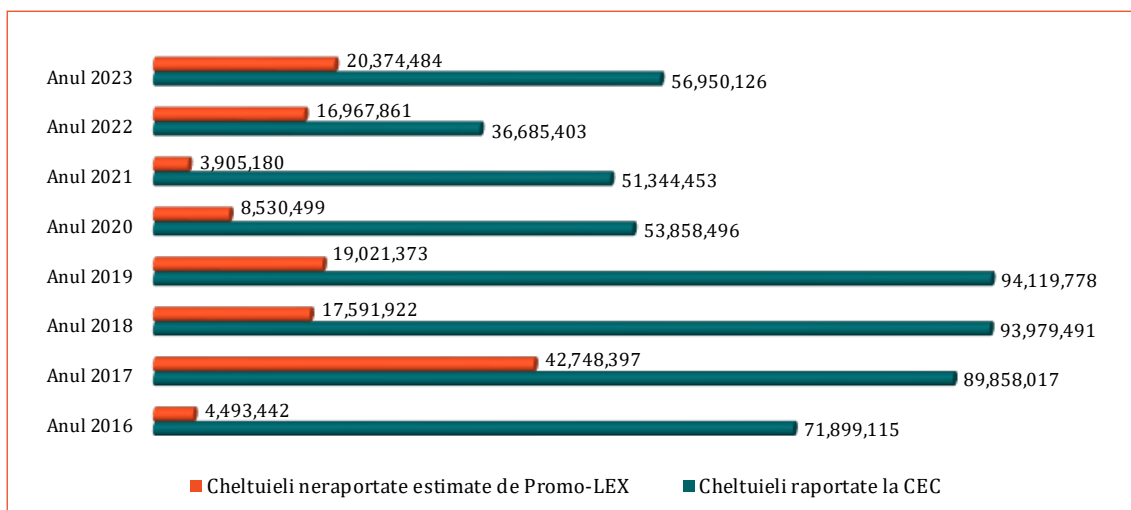
Destinația cheltuielilor estimate drept neraportate pentru anul 2023

În graficul nr. 34 este reflectată evoluția în perioada 2016 – 2023 a volumului cheltuielilor raportate de formațiunile politice la CEC versus cheltuielile neraportate estimate de Promo-LEX. Astfel, constatăm că în anul 2023, ponderea cheltuielilor neraportate a fost semnificativă, atingând 36% din totalul cheltuielilor raportate. În context, reiterăm că cheltuielile estimate drept neraportate au fost inclusiv pentru Ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor, care nu a prezentat rapoarte la CEC pentru anul 2023.

Graficul nr. 34

Evoluția cheltuielilor raportate la CEC versus cheltuielile neraportate estimate de Promo-LEX

Având în vedere constatările și concluziile monitorizării civice cu privire la cheltuielile neraportate de partidele politice, considerăm necesară sporirea eforturilor CEC în vederea implicării tuturor resurselor oferite de cadrul legal pentru supravegherea și controlul eficient al finanțării politice și electorale.

Recomandări¹³⁴

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Includerea, pe lângă cotizații și donații, în plafonul limită a veniturilor acumulate de partidele politice inclusiv a veniturilor acumulate din celelalte surse (alocații de la bugetul de stat și activitatea economică).
2. Modificarea cadrului legal pentru a prevedea sancțiuni proporționale și disuasive pentru cazurile de desfășurare de către partidele politice a activităților filantropice și de sponsorizare.
3. Înlocuirea în Legea privind partidele politice a termenului "activități de caritate" cu "activități filantropice", astfel cum este utilizat în legea cu privire la filantropie și sponsorizare (pentru uniformizarea noțiunilor aplicate în cadrul legal).
4. Identificarea și implementarea instrumentelor necesare pentru supravegherea și controlul donațiilor/cotizațiilor de la donatorii cu venituri obținute în străinătate (de exemplu, parteneriate cu alte state privind schimbul de informații etc.).
5. Identificarea și implementarea instrumentelor necesare pentru asigurarea unui echilibru rezonabil între finanțarea publică și cea privată a partidelor politice.
6. Reglementarea limitei cotizațiilor ce pot fi colectate de partidele politice în numerar de la un membru de partid, prin stabilirea unui plafon cumulativ al donațiilor și cotizațiilor ce pot fi colectate în numerar (până la un salariu mediu pe economie).
7. Reglementarea clară a condițiilor privind pentru veniturile acumulate de partide din activitatea economică (în special, cele ce implică achiziționarea biletelor/locurilor la diverse evenimente), astfel încât să fie asigurată evidența plătitorului bunurilor/serviciilor pentru a asigura încadrarea plăților efectuate de acesta în limita stabilită de cadrul legal pentru donații.
8. Reglementarea în cadrul legal a unor limite privind acumularea de către partidele politice a veniturilor din donații materiale, care urmează a fi utilizate ca o sursă complementară de finanțare politică.
9. Evaluarea ex-post juridică/de impact a cadrului legal nou relevant finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale.
10. Examinarea oportunității completării Codului penal și a Codului contravențional cu prevederea privind sancționarea utilizării abuzive a resurselor administrative în scop de promovare politică a partidelor politice (atât în perioada electorală, cât și în perioada din afara alegerilor).
11. Reglementarea activității blocurilor politice formate din două sau mai multe partide politice, în perioada preelectorală, din perspectiva raportării financiare a cheltuielilor efectuate în comun.
12. Reglementarea finanțării politice și electorale de către părțile terțe.

¹³⁴ În lista recomandărilor înaintate se regăsesc și unele recomandări relevante din rapoartele anterioare ale Asociației Promo-LEX privind monitorizarea finanțării partidelor politice.

Comisiei Electorale Centrale:

13. Sporirea eforturilor CEC în vederea implicării tuturor resurselor oferite de cadrul legal pentru supravegherea și controlul eficient al finanțării politice și electorale.
14. Asigurarea funcționalității SSI "Control financiar" și interconexiunii acestuia cu registrele de stat relevante.
15. Adoptarea metodologiilor/instrucțiunilor de lucru detaliate privind întocmirea raportului financiar de către partidele politice/grupurile de inițiativă/concurenții electorali, inclusiv a modului în care urmează a fi raportate cheltuielile pentru programe pentru tineri și femei.
16. Publicarea sistematică de către CEC a informației privind rezultatele inițierii proceselor contravenționale în exercitarea atribuției de supraveghere și control al finanțelor partidelor politice.
17. Ajustarea modulului „Control financiar” în scopul extinderii opțiunilor de vizualizare și prelucrare a rapoartelor partidelor politice pentru părțile interesate, inclusiv privind publicarea rapoartelor conform principiilor datelor deschise.
18. Adoptarea modificărilor la cadrul legal care implică în mod special dezvoltarea sistemelor informaționale în termene utile, astfel încât să fie acordat timp suficient tuturor părților implicate pentru asigurarea adaptării în termen a instrumentelor utilizate la noile prevederi normative.
19. Extinderea criteriilor care vor sta la baza verificării donațiilor în susținerea partidelor politice (nu doar a donațiilor ce depășesc 3 salarii medii pe economie).

Curtea de Conturi

20. Intensificarea eforturilor autorității privind verificarea modului de utilizare de către partide a surselor din alocații de la bugetul de stat, inclusiv cu inițierea procedurilor contravenționale, acolo unde este cazul.

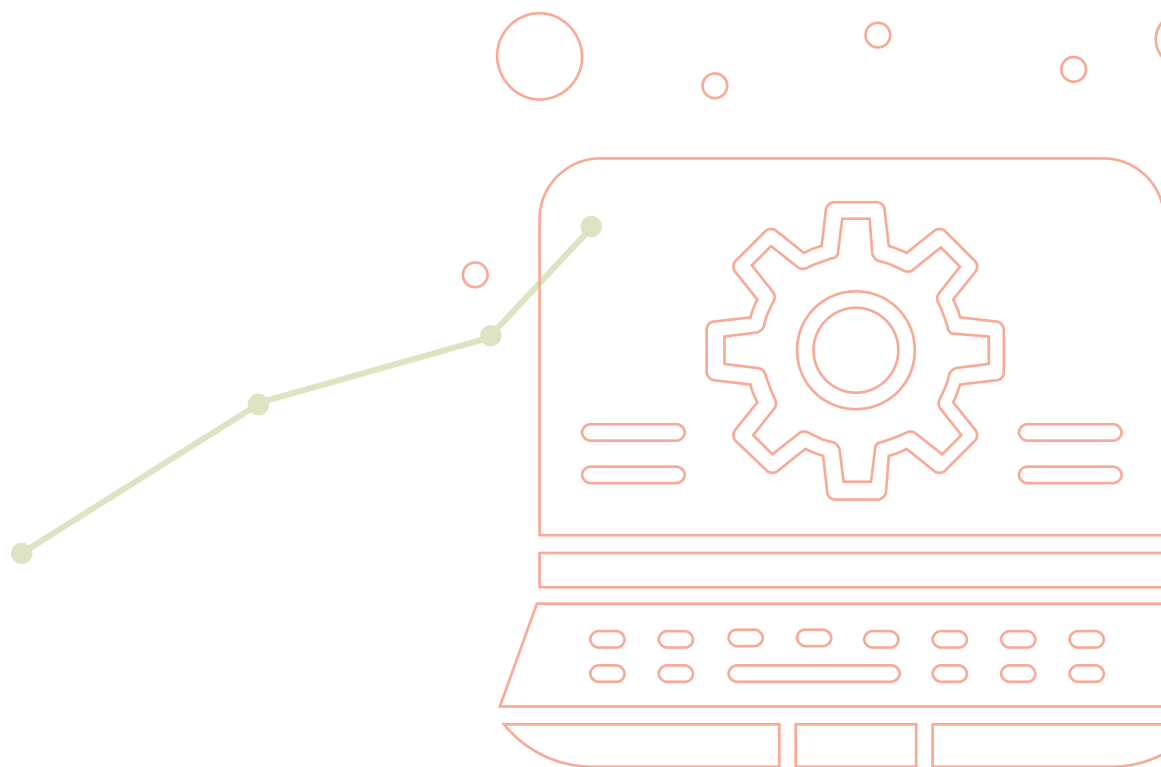
Partidelor politice:

21. Sporirea implicării membrilor de partid în activitățile partidului politic, inclusiv prin colectarea cotizațiilor de membru.
22. Fortificarea procesului de colectare a donațiilor și cotizațiilor, inclusiv prin diversificarea metodelor de colectare (online, la nivel teritorial etc.).
23. Colaborarea activă a partidelor politice cu părțile interesate în procesul de monitorizare a finanțării partidelor politice.

ABREVIERI

ASP – Agenția Servicii Publice
SFS – Serviciul Fiscal de Stat
art. – articolul
alin. – alineatul
CEC – Comisia Electorală Centrală
CNA – Centrul Național Anticorupție
OC – organizația centrală a partidului politic
OT – organizația teritorială a partidului politic
ALDE - Partidul Politic Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa
AUR - Partidul Politic Alianța pentru Unirea Românilor
CC - Partidul Politic Partidul Acțiunii Comune - Congresul Civic
CUB - Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare
FASM - Partidul Politic Forța de Alternativă și de Salvare a Moldovei
LOC - Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor
MAN - Partidul Politic Mișcarea Alternativa Națională
MPSN - Mișcarea Profesioniștilor Speranța-Надежда
MRM - Partidul Politic Mișcarea Respect Moldova
MRRM - Mișcarea Social - Politică a Romilor din Republica Moldova
MRS - Partidul Politic Mișcarea Reformei Sociale
NOI - Partidul Politic Noua Opțiune Istorică
P.Reg. - Partidul Regiunilor din Moldova
PACE - Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa PACE
PAM - Partidul Politic Partidul Agrar din Moldova
PAS - Partidul Politic Partidul Acțiune și Solidaritate
PC - Partidul Conservator
PCRM - Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
PDCM - Partidul Politic Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei
PDMM - Partidul Politic Partidul Democrat Modern din Moldova
PE - Partidul European
PL - Partidul Liberal
PLD - Partidul Politic Partidul Legii și Dreptății
PLDM - Partidul Liberal Democrat din Moldova
PMUEM - Partidul Moldova Unită - Единая Молдова
PN - Partidul Politic Partidul Nostru
PNL - Partidul Național Liberal
PNM - Partidul Politic Partidul Național Moldovenesc
POM - Partidul Politic Partidul Oamenilor Muncii
PONA - Partidul Politic Pentru Oameni, Natură și Animale
PPCD - Partidul Popular Creștin Democrat
PPDA - Partidul Politic Democrația Acasă
PPDM - Partidul Politic Partidul Popular Democrat din Moldova
PPFD - Partidul Politic Forța Diasporei
PPM - Partidul Patrioții Moldovei
PPMM - Partidul Politic Moldova Mare
PPN - Partidul Politic Noi
PPP - Partidul Politic Patria
PPPDA - Partidul Politic Platforma Demnitate și Adevăr
PPPO - Partidul Politic Puterea Oamenilor

PPPPN - Partidul Politic Partidul Progresului Național
PPRM - Partidul Politic Partidul Popular din Republica Moldova
PPRU - Partidul Politic Republica Unirii
PPSM - Partidul Popular Socialist din Moldova
PPȘ - Partidul Politic Șor
PPV - Partidul Politic Victorie
PPVM - Partidul Politic Partidul pentru Viitorul Moldovei
PPVP - Partidul Politic Voința Poporului
PR - Partid Politic Partidul Renaștere
PRM - Partidul Republican din Moldova
PRSM - Partidul Politic Partidul Ruso-Slavean din Moldova
PS - Partidul Politic Partidul Schimbării
PSD - Partidul Social Democrat
PSDE - Partidul Social Democrat European
PSE - Partidul Politic Partidul Stînga Europeană
PSM - Partidul Socialist din Moldova
PSP - Partidul Politic Partidul Societății Progresiste
PSRM - Partidul Politic Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
PVE - Partidul Politic Partidul Verde Ecologist
ȘANSĂ - Partidul Politic Șansă
UCM - Partidul Politic Uniunea Centristă din Moldova
UCSM - Partidul Politic Uniunea Creștin-Socială din Moldova

Veniturile partidelor politice raportate pentru anul 2023

N/O	Partid politic	Total venituri	Alocații de la bugetul de stat	Cotizații de membru	Donații financiare	Alte venituri	Donații materiale
1	PAS	22.324.082	18.741.152	742.380	2.697.216	99.584	43.750
2	PSRM	10.069.951	9.978.748	0	10.000	32.023	49.180
3	PSDE	4.897.764	4.811.364	13.400	73.000	0	0
4	PCRM	3.971.489	2.391.864	68.359	0	1.511.266	0
5	PN	3.477.802	3.368.916	3.640	31.000	68.000	6.246
6	PPDA	3.283.167	3.283.167	0	0	0	0
7	PLDM	1.516.688	1.491.118	600	5.000	0	19.971
8	MAN	1.001.663	0	984.060	0	17.603	0
9	CUB	895.574	0	500	868.365	1.769	24.940
10	PDCM	683.665	64.647	73.422	495.501	0	50.096
11	PL	391.985	391.985	0	0	0	0
12	AUR	374.103	374.103	0	0	0	0
13	PS	335.718	0	0	287.518	0	48.200
14	PPDA	263.156	263.156	0	0	0	0
15	CC	187.837	115.361	1.200	71.270	5	0
16	PR	175.410	0	0	2.070	0	173.340
17	PPPO	172.680	6.880	69.600	66.800	0	29.400
18	ALDE	143.682	15.182	62.200	66.300	0	0
19	PPFD	107.679	107.679	0	0	0	0
20	PNL	95.482	72.900	18.300	3.800	482	0
21	PNM	93.250	0	25.250	68.000	0	0
22	UCSM	86.470	86.470	0	0	0	0
23	PPVP	78.919	78.919	0	0	0	0
24	LOC	72.170	0	0	51.500	670	20.000
25	PVE	70.671	61.498	1.200	0	7.973	0
26	PACE	59.820	0	0	0	0	59.820
27	PPN	49.299	0	0	49.299	0	0
28	MPSN	32.761	32.761	0	0	0	0
29	PPM	29.137	29.137	0	0	0	0
30	PPRU	12.074	3.153	8.921	0	0	0
31	PSE	5.696	5.696	0	0	0	0
32	PRM	2.600	0	0	2.600	0	0
33	PPRM	1.850	0	200	1.650	0	0
34	PPP	1.200	0	0	0	0	1.200
TOTAL		54.965.495	45.775.857	2.073.232	4.850.889	1.739.375	526.142

Cheltuielile raportate de partidele politice în anul 2023

Partid politic	I - Cheltuieli totale	I - 1) Cheltuieli financiare totale	Locațiunea/întreținerea sediliilor	Retribuirea muncii	Recompensele voluntarilor/agitatorilor	Presă și materiale promoționale	Producția și difuzarea spoturilor publicitare	Organizarea activităților și evenimentelor politice	Deplasare în străinătate	Telecomunicații și dezovertarea aplicațiilor web	Investiții în bunuri mobile și imobile	Protocol, birotecă și comision bancar	Combustibil/carburanți și transport	Consultanță juridică, onorarii avocaților/expertiilor	Programe pentru tineret și femei	Alte cheltuieli	Campania electorală	I - 2) Cheltuieli din donații materiale
ALDE	142.197	142.197	76.442	39.639		3.300				2.000		7.316				13.500		
AUR	394.021	394.021				2.013	67.120	25.136	46.449	7.000		7.386			232.900	6.017		
CC	202.019	202.019	94.425	31.026		840	6.481	700		11.660		1.952		8.144	43.075	3.716		
CUB	869.504	869.504	156.940	140.165	99.259	120.802	237.556	19.070	16.985	32.119		11.153	12.000			24.087		
LOC	71.909	51.909	36.517			1.000	2.040					5.352				7.000		20.000
MAN	930.104	930.104	53.230	76.517		694.813		70.103		8.636		19.805		6.000		1.000		
MPSN	24.935	24.935					1.032					1.848			15.603		6.452	
PACE	59.820	59.820	59.820															
PPN	64.239	64.239		35.220		12.800		462		3.950		3.227				8.580		
PAS	22.022.171	21.978.421	1.467.382	4.217.059		1.127.629	637.866	745.877		246.751	200.815	211.905	1.565.293		6.389.478	22.164	5.146.201	43.750
PPP	3.201	2.001										1.401	0		600			1.200
PPM	38.644	38.644	9.900									3.884	11.000		12.360		1.500	
PCRM	2.545.748	2.545.748	234.379	1.591.294		149.040		105.924		100.493		24.505	3.000		107.300	12.000	217.813	
PDCM	639.159	589.064	294.187	125.054		18.158	33.413	81.678		7.400		11.354			17.820			50.096
PL	390.737	390.737	199.912	33.828						5.357		1.757			109.882		40.000	
PLDM	1.617.599	1.597.628	413.651	314.340			41.948	98.053		14.868		7.549	72.228		480.773		154.218	19.971
PN	4.717.191	4.710.945	558.239	840.942			44.975	89.250		286.822	31.666	15.776		35.700	836.827	378	1.970.370	6.246
PNL	89.883	89.883	255	32.306						450		3.682				640	52.550	
PNM	90.522	90.522	61.749	4.430						0		1.115				1.060	22.168	
PPDA	280.864	280.864	34.033			20.960	2.550	48.900	19.370	24.179		11.272	14.600	21.650	83.350			
PPFD	158.470	158.470		57.199		9.576	0	2.515		26.960		1.858			31.856		28.507	

Partid politic	I - Cheltuieli totale	I - 1) Cheltuieli financiare totale	Locațiunea/întreținerea sediliilor	Retribuirea muncii	Recompensele voluntarilor/agitatorilor	Presă și materiale promoționale	Producția și difuzarea spoturilor publicitare	Organizarea activităților și evenimentelor politice	Deplasare în străinătate	Telecomunicații și dezvoltarea aplicațiilor web	Investiții în bunuri mobile și imobile	Protocol, birotică și comision bancar	Combustibil/carburanți și transport	Consultanță juridică, onorarii avocaților/expertiilor	Programe pentru tineret și femei	Alte cheltuieli	Campania electorală	I - 2) Cheltuieli din donații materiale
PPPDA	3.768.307	3.768.307	507.282	735.176		131.415	219.023	57.721		22.276		19.970	494.671		1.133.992	26.782	420.000	
PPPO	59.886	59.886		31.693		7.950	2.930	4.734		0		3.479			9.100			
PPRM	1.927	1.927								1.650		277						
PPRU	9.824	9.824	5.836	74						0		2.680				1.233		
PPVP	88.668	88.668	29.406							0		1.262	15.000				43.000	
PS	337.735	289.535	65.107			51.923	22.160	73.829		2.350		5.166	24.000			45.000		48.200
PSDE	5.854.237	5.854.237	610.103	1.165.733		536.885	264.733	99.292	107.896	55.825	46.630	28.932	135.520	55.000	1.742.158	315.530	690.000	
PSRM	11.324.652	11.275.472	2.200.181	1.578.182		991.433	323.328	153.001		174.637	16.940	36.125	53.984		2.353.832	1.108	3.392.722	49.180
PVE	64.389	64.389	34.048							1.849		1.507			7.986		18.999	
PRM	2.783	2.783					1.916					867						
PSE	1.165	1.165										1.165						
UCSM	83.618	83.618	49.100									5.043		4.866	24.609			
TOTAL	56.950.126	56.711.484	7.252.123	11.049.876	99.259	3.880.537	1.909.071	1.676.245	190.700	1.037.231	296.052	460.570	2.401.296	131.360	13.633.501	489.795	12.204.500	238.642

Activitățile observate de monitorii Promo-LEX în cazul partidelor politice pe parcursul anului 2023

Activități/evenimente desfășurate	Partid/formațiune politică																									
	PAS	PSRM	PPȘ	PR	CUB	PDCM	PSDE	PLDM	ȘANSĂ	PPDA	MAN	PS	Echipa Ilan Șor	CC	PN	PL	LOC	PACE	ALDE	PVE	PCRM	PNM	PPDA	MRM	PPPO	Total
Distribuirea materialelor informative	442	133	54	30	34		14				57	3	3						4							774
Activități statutare ale partidelor	127	87	2	24	35	50	30	20	6	30		6	2	9	7	2	7		7	2	2	1	3	9	1	469
Deplasări în teritoriu	78	56	53	21	9	21	23	16	9	23		2	2	4	7	2	4	3	6	1	3	1	2	3		349
Publicitate sponsorizată internet	67	7		27	68	12	3	34	22	9	1	15			3		1					18			28	315
Întâlniri cu cetățenii	75	14	4	1	8	6	2		5						1											116
Proteste/Flashmoburi	10	24	25	30	3							1	1	1	1											96
Inaugurări/lansări servicii/lucrări	13	19	21	5	1	2			14	2	1	1	10	1	1	3			1			1				96
Alte evenimente/activități	6	18	9	10	2	1	5	1	11	1		13								3						80
Donații/Activități de caritate	3	23	16	12		1	2	1	3			1	10					1	1							74
Spoturi video	43	10	2	2	2			1					1													61
Salubrizări	7	13	2	10			1	1	1			1		1												37
Conferințe de presă	6	9		3	1	3		1	2	1				1				3								30
Marșuri umane/automobilistice	1	5	13	2												1										22
Evenimente pentru copii/vârșnici		2	1	8									9									1				21
Total	878	420	202	185	163	96	80	75	73	66	59	43	38	17	20	8	12	7	19	6	5	22	5	12	29	2.540

www.promolex.md,
str. Petru Movilă 23/13,
MD-2004, Chișinău, Moldova
e-mail: info@promolex.md

